

Cap a un Covadonga innovador, inclusiu, saludable i sostenible

Una Agenda compartida
per a l'any 2030

Primera edició
Maig 2021

El present document recull, sintetitza i ordena el conjunt de definicions, diagnòstics, visions de futur, reptes i actuacions identificades que han estat consensuades amb els diferents actors en els diferents processos de treball, de debat i de participació que hi ha hagut al llarg del 2020. Així, aquest document es pot concebre com una agenda compartida de barri i els seus agents, amb un punt de partida comú i un horitzó definit, que té per objectiu dibuixar un full de ruta per aconseguir que la transformació de Covadonga es produeixi des d'una perspectiva inclusiva, saludable i sostenible que impulsi la innovació.

Una iniciativa impulsada des del projecte

Promou:

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

CORE
SMART
CITIES

Parc Taulí
Institut d'Investigació
i Innovació I3PT

En el marc de:

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

INDEX

1. Introducció	5
<i>Perquè un lab urbà?</i>	6
2. Situació actual	10
<i>Perquè Covadonga?</i>	10
3. Els 4 Grans Reptes	16
<i>Els 4 Grans Reptes i la seva definició</i>	18
<i>Que és un repte, com es defineix?</i>	20
<i>Les metodologies d'aprenentatge i investigació basades en reptes</i>	22
<i>Mapejant el territori</i>	24
<i>Els 4 Grans Reptes i la seva evolució</i>	26
4. Visió 2030: Una agenda compartida	28
<i>Les Accions i les Visions</i>	30
<i>Covadonga Urban Lab: Una mirada des de les agendes compartides per a la sostenibilitat i canvi social</i>	34
<i>Adriana Colquechambi & Tatiana Fernández // Generalitat de Catalunya</i>	
a. Habitatge i model urbà - Superilla Covadonga	36
<i>Accions</i>	38
<i>Visions</i>	
<i>i. Transformar l'espai públic per millorar la qualitat de vida</i>	42
<i>Pau Avellaneda // Universitat Autònoma de Barcelona</i>	
<i>ii. Smart neighborhoods: Propuestas para el barrio de Covadonga en Sabadell</i>	46
<i>Blanca Arellano Ramos // Universitat Politècnica de Catalunya</i>	
<i>iii. Un laboratori d'aprenents en temps de pandèmia</i>	50
<i>Nadia Fava & Marta Carrasco // Universitat de Girona</i>	
<i>iv. El projecte Covadonga com a efecte papallona</i>	54
<i>Sergi Ricart Giraldo // Focus d'Innovació Local - Federació de Municipis de Catalunya</i>	

b. Ecologia i transició energètica	58
Accions	59
Visions	
<i>i. Cap a un model energètic públic, cooperatiu i comunitari: Les Comunitats Energètiques</i>	62
Gabriel Cardenosa // Universitat Autònoma de Barcelona	
<i>ii. Los Sistemas agroalimentarios urbanos: Una respuesta colectiva para acelerar la transición ecológica en los territorios</i>	66
Xavier Gabarell, Pere Muñoz & Pietro Tonini // ICTA-Universitat Autònoma de Barcelona	
c. Patrimoni i equipaments socials i culturals	70
Accions	71
Visions	
<i>i. Sabadell 'smart city', Covadonga 'smart heritage'</i>	74
Francesc Muñoz // Universitat Autònoma de Barcelona	
<i>ii. Emprius, una transformació d'ús innovadora per a Covadonga</i>	80
Eudald Grieria & Oriol Lopez // Teler Cooperatiu	
d. Economia de la innovació social i solidària de proximitat	86
Accions	87
Visions	
<i>i. Quedem a Covadonga? Covadonga i Sabadell: punt de partida i potencial</i>	90
Arnau Bonada // Xarxa Onion	
<i>ii. Comunicando ciudad: Creando y propagando la marca Sabadell como ciudad de deporte</i>	94
Emilio Fernández Peña // Universitat Autònoma de Barcelona.	
<i>iii. Sabadell: Construcción de un relato de ciudad</i>	98
Encarna Ruiz Molina // ESDi	
<i>iv. Situar a Covadonga la vanguardia de la innovación Digital Social</i>	102
Marcos Cereceda, Universidad Autónoma de Chile	
e. Co-Governança i participació	104
Accions	105
Visions	
<i>i. La importancia de la participación ciudadana</i>	106
Miquel Domènech // Universitat Autònoma de Barcelona	
<i>ii. L'Associació de Veïns de Covadonga: canviar el món canviant el teu barri</i>	110
Bill Phillips, Associació de Veïns Covadonga	
5. Participants	114
i. Grup d'Interès Local	114
ii. Participants Acadèmics	116
6. Sobre el projecte UCITYLAB	118

PREÀMBUL

1r

Les diverses entitats i agents socials, veïnals i econòmics del barri de Covadonga, i de la ciutat de Sabadell, donem suport i presentem el document “Cap a un Covadonga 2030” des de l’entesa de tractar-se del document de criteris i directrius sobre un conjunt de programes, actuacions i instruments tècnics que han d’ajudar a guiar el desenvolupament del potencial del barri de Covadonga cap a un pol de coneixement i d’innovació, i que han d’augmentar la cohesió dels barris de Sabadell des d’una transformació inclusiva, equitativa i sostenible.

2n

Hi donem suport en tant que és resultat d’un procés de revisió i reflexió, engegat per la Universitat Autònoma de Barcelona l’any 2020, sobre el desenvolupament del barri de Covadonga. Un camí que ha comptat amb el procés de co-creació i participació ciutadana “Covadonga Urban Lab”, en què han participat més de 300 de persones i tres grups de treball formats per representants de les universitats, del teixit empresarial, de l’associacionisme veïnal de Covadonga i de Sabadell, i de les diferents àrees de les institucions impulsores.

3r

Presentem aquest document des de l’entesa de tractar-se del resultat d’un procés de participació realitzat en el marc del projecte europeu UCITYLAB adreçat específicament a desenvolupar les metodologies necessàries per a construir agendes compartides davant dels reptes socials i urbans, en general, i pel desenvolupament del barri de cara a l’any 2030 en particular. Per tant, aquest document es fruit d’un consens de les visions, reivindicacions, i també de les renúncies, de les diferents entitats i agents del territori amb l’objectiu compartit de marcar un full de ruta cap a la transformació futura del Covadonga, cercant un reequilibri que permeti complementar els diferents interessos socials, veïnals i econòmics.

4t

Aquest document es lliurarà a l’Ajuntament de Sabadell per a que, al seu criteri i disposició, impulsi, on sigui possible, els mecanismes de revisió dels programes i instruments urbanístics que actualment regulen el barri i el seu entorn tenint en compte els plantejaments i necessitats reflectides.

INTRODUCCIÓ

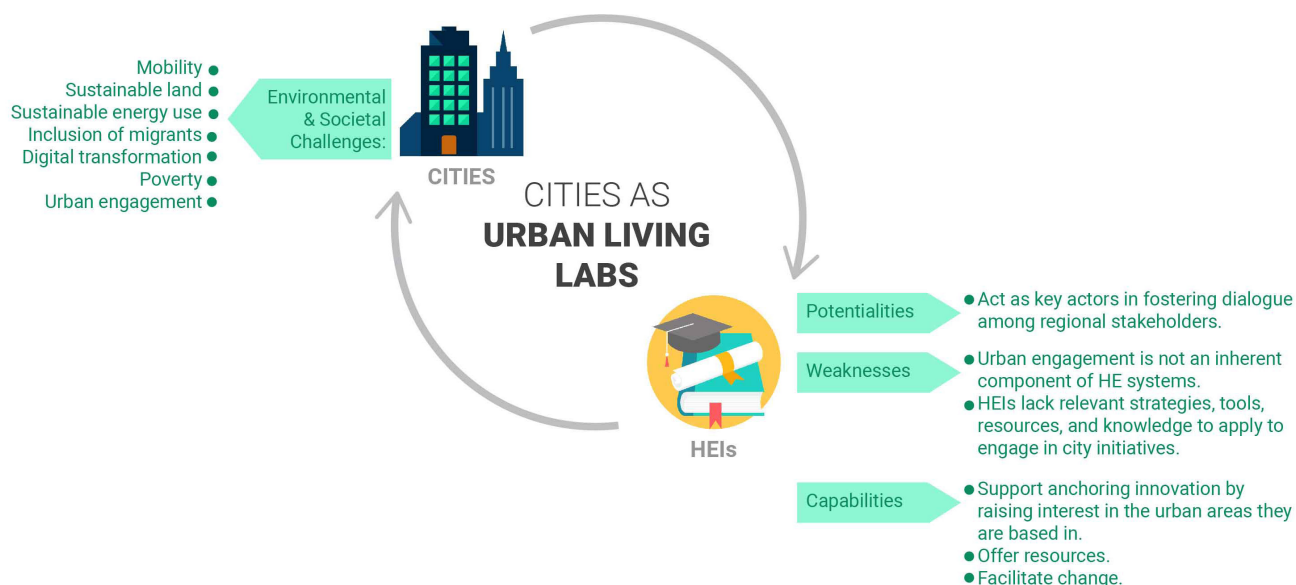
El Covadonga Urban Lab: Un laboratori obert d'innovació urbana per Sabadell

Des de l'any 2019 la UAB forma part del projecte "UniverCity Action Lab" (UCITYLAB), des del qual es vol reforçar la relació entre les Institucions d'Educació Superior (IES) i els diferents agents del territori per facilitar l'intercanvi i la fluïdesa de recursos, incentivar la rellevància social dels currículums de les IES a partir del compromís social i involucrar la comunitat acadèmica i universitària en la resolució de reptes socials i urbans reals. Quan en el marc del UCITYLAB sorgeix la oportunitat d'organitzar un projecte pilot enfocat en metodologies basades en reptes, el fet d'ubicar-lo a Sabadell i, en concret, al barri de Covadonga, apareix gairebé com una opció natural. És així com ha nascut el projecte COVADONGA URBAN LAB, que s'ha implementat al barri al llarg de l'any 2020.

El potencial i els reptes presents en aquest territori, així com la diversitat i pluralitat d'agents que els comparteixen, han motivat la UAB a iniciar un procés de reflexió i co-creació a partir dels reptes identificats. A mode de laboratori urbà, el COVADONGA URBAN LAB ha esdevingut un espai obert a la ciutadania i als diferents agents urbans i socials que han volgut imaginar, crear, testar i implementar solucions als principals reptes socials, urbans i ambientals als quals s'enfronta el barri de Covadonga i la ciutat de Sabadell. Per fer-ho, s'han articulat diverses metodologies, espais de co-creació i de treball col·laboratiu entre agents locals i alumnes universitaris, amb l'objectiu d'identificar i de consensuar una agenda compartida, un full de ruta que pugui guiar la transformació urbana imminent del barri de Covadonga i el seu entorn més ampli entre la Gran Via i el Riu Ripoll, cercant un reequilibri que permeti complementar els interessos dels diferents agents socials veïnals i econòmics.

Al llarg del procés són moltes les persones i entitats de sectors i àmbits diversos que hi han participat. Principalment s'ha treballat amb dos grups diferents: **el Grup d'Interès Local** sota l'esquema de la quàdruple hèlix, format per agents i persones de l'administració pública, la ciutadania, el sector empresarial i l'àmbit acadèmic; i **el Grup Acadèmic**, amb la participació de professors i alumnes de cinc universitats diferents. **En total, hi ha hagut la participació directa de més de 300 persones, amb la implicació de 43 entitats diferents.**

PERQUÈ UN LAB URBÀ?

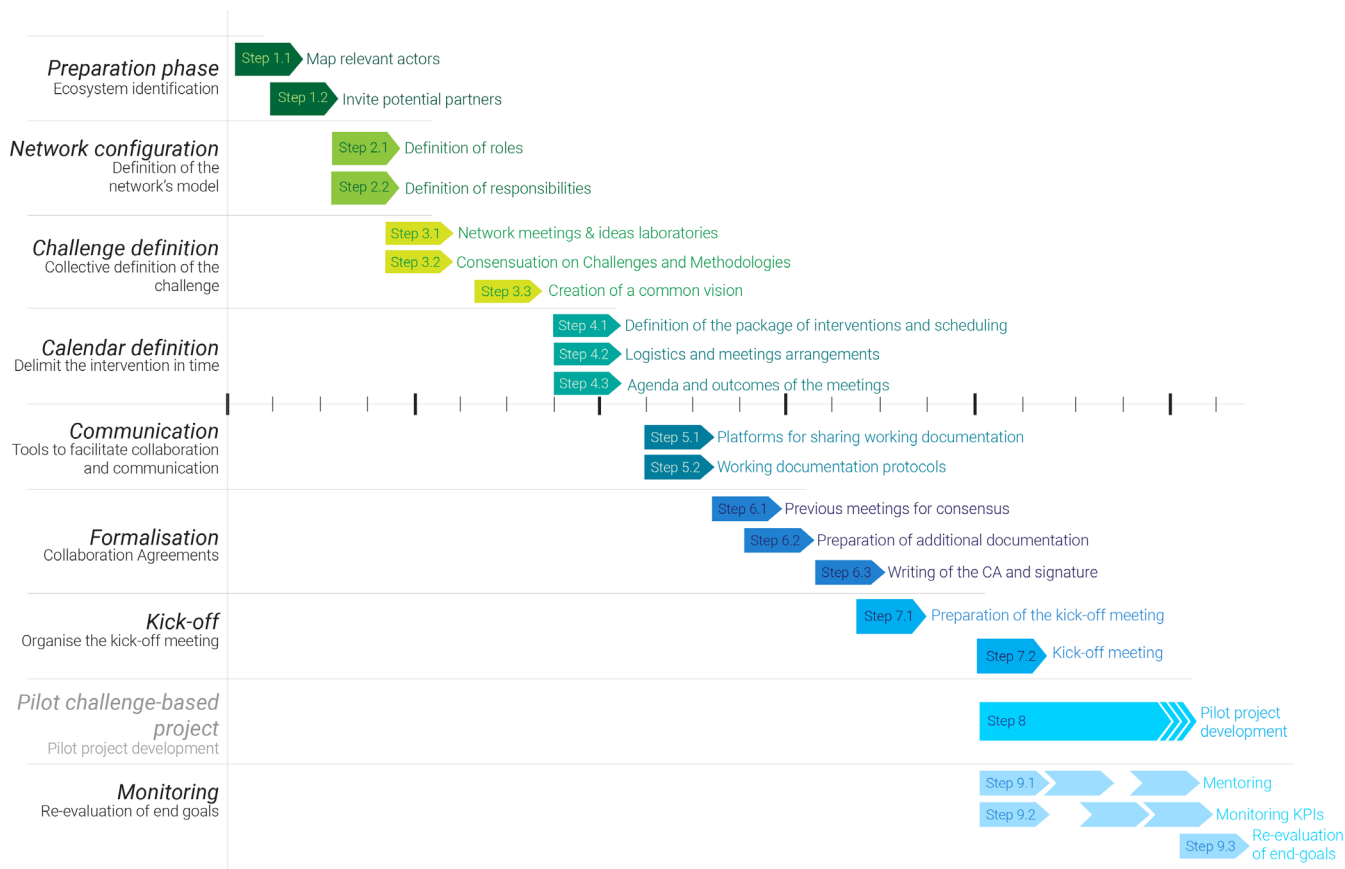

Les ciutats com a laboratoris oberts i vius.

Les nostres ciutats i els seus territoris urbanitzats són els escenaris on apareixen la majoria dels reptes socials contemporanis. I això és fàcil d'entendre quan un s'adona que les ciutats alberguen més de la meitat de la població mundial i alhora generen un impacte ambiental i socioeconòmic que va molt més enllà del seu entorn delimitat i entès estrictament com a ciutat. Alhora, les pròpies característiques de la ciutat, l'alta densitat de població, la seva capacitat d'atraure talent i generar coneixement i la disponibilitat d'infraestructures tècniques i tecnològiques entre d'altres, converteixen les ciutats en les plataformes ideals per abordar els reptes globals i locals als quals s'enfronten.

I aquesta és la premissa inicial per a cada Lab Urbà: la possibilitat de realitzar experiments intencionats en entorns urbans reals i amb els usuaris finals (en aquest cas, els ciutadans en les seves múltiples formes i interessos) participant activament des de les fases inicials del procés, donant forma i contingut a un enfocament metodològic centrat en l'usuari i adaptat a les seves necessitats i aspiracions individuals i col·lectives. A nivell metodològic i/o científic el terme LAB i el terme experiment comporten certs requisits i característiques que sempre han d'estar present en un entorn acadèmic i científic.

Abans de tot, els processos d'experimentació dins de qualsevol LAB haurien d'estar caracteritzats per una solidesa metodològica, transparent i fàcil d'explicar i comunicar als participants i tercers. Una metodologia que permeti monitorar constantment l'evolució dels diferents processos (a través de la recopilació) i que permeti als seus participants saber, en qualsevol mo-

La configuració d'un laboratori urbà pas a pas.

ment, en quin punt es troba el procés, quins són els objectius que es persegueixen, així com els propers passos a seguir. Una metodologia entesa com un procés iteratiu, que permeti a) connectar els resultats de cada fase amb les següents fases i escalar-les; b) adaptar els diferents processos davant de possibles canvis, riscos i imprevistos. Aquest constant monitoratge permet, alhora, garantir que certes qüestions ètiques puguin incorporar-se i vigilar-se durant tot el procés; i assegurar que l'experimentació, en el seu conjunt, quedi acord amb els marcs establerts de la Investigació i Innovació Responsables (RRI).

És important tenir en compte que el registre permet complir amb una altra de les premisses claus d'un experiment: ser replicable en parts o en el seu conjunt en altres entorns i situacions. És a dir, la sistematització de la informació produïda durant les experimentacions del Covadonga Urban Lab han permès un procés paral·lel d'aprenentatge i adquisició d'experiència (a nivell de tots els agents participants) que ha facilitat l'adaptació i replicació de el procés a altres oportunitats que es considerarà oportú aplicar. D'aquesta manera s'ha creat una primera versió d'una eina col·laborativa, oberta, útil i àgil a disposició de la societat per resoldre els seus diversos reptes urbans.

En el context de la innovació oberta urbana el concepte de LAB té la capacitat d'adquirir un contingut i un valor afegit més enllà d'un lloc de proves, demostració i testeig, convertint-se en un espai compartit de co-producció de coneixement i d'imaginació col·lectiva entre tots els agents de la quadruple hèlix; una autèntica arena d'innovació. Un espai urbà que permet

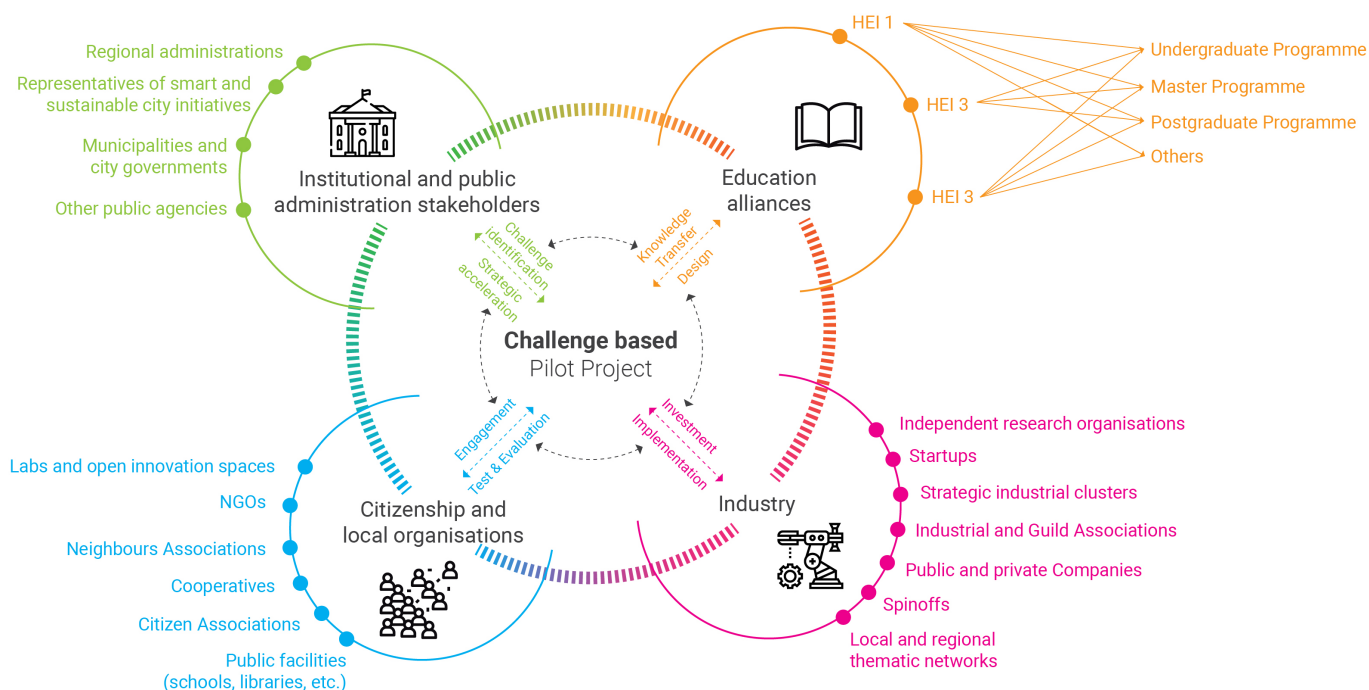
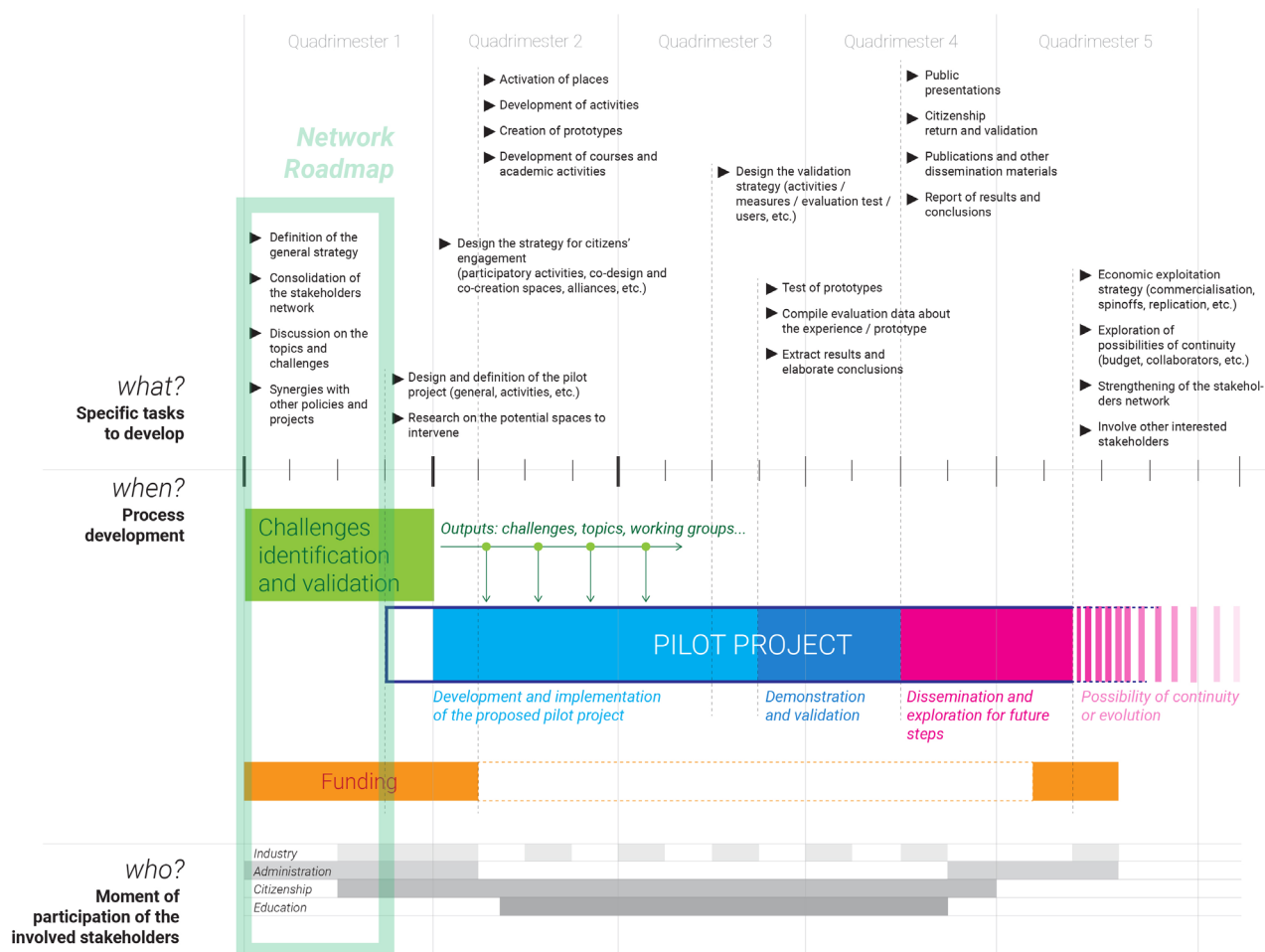

Diagrama que mostra la configuració d'un lab urbà obert que implica les quatre parts de la quadruple helix a través d'unes metodologies basades en reptes.

nous models de governança i gestió experimental i alternativa i que ajuda impulsar el canvi de paradigma tan necessari per als processos d'innovació urbana. És a dir, passar d'un model de "participació pactada" de la ciutadania en els processos i llocs preestablerts, cap a una nova manera de fer les coses, amb la participació activa i compromesa per part dels ciutadans en tots els aspectes de la gestió urbana dins d'un context obert, transparent i democràtic.

El concepte de Lab Urbà posa en valor i en evidència una altra premissa addicional: que la innovació és un procés que pot estar condicionat pel lloc i els actors locals involucrats en els diferents processos i la manera com estan organitzats i connectats entre ells. D'una banda surt reforçat el concepte de "place-based innovation" i el valor afegit que poden crear aquests Labs per a les seves pròpies ciutats. D'altra banda s'integra l'enfocament ecosistèmic a l'hora d'abordar processos d'innovació urbana i ressaltar la importància que té la comunitat local i les xarxes interrelacionades d'actors que formaran l'estructura de qual-sevol nou ecosistema d'innovació.

La funció i els objectius d'un ecosistema d'innovació es poden definir i escollir de diferents maneres i utilitzant diversos criteris. Però en el cas de Covadonga Urban Lab, aprofitant l'oportunitat de el projecte UCITYLAB i les pròpies dinàmiques dins de la UAB, s'ha triat utilitzar una metodologia basada en reptes per integrar la participació dels estudiants, investigadors i agents locals en el procés, experimentant amb metodologies d'aprenentatge i investigació

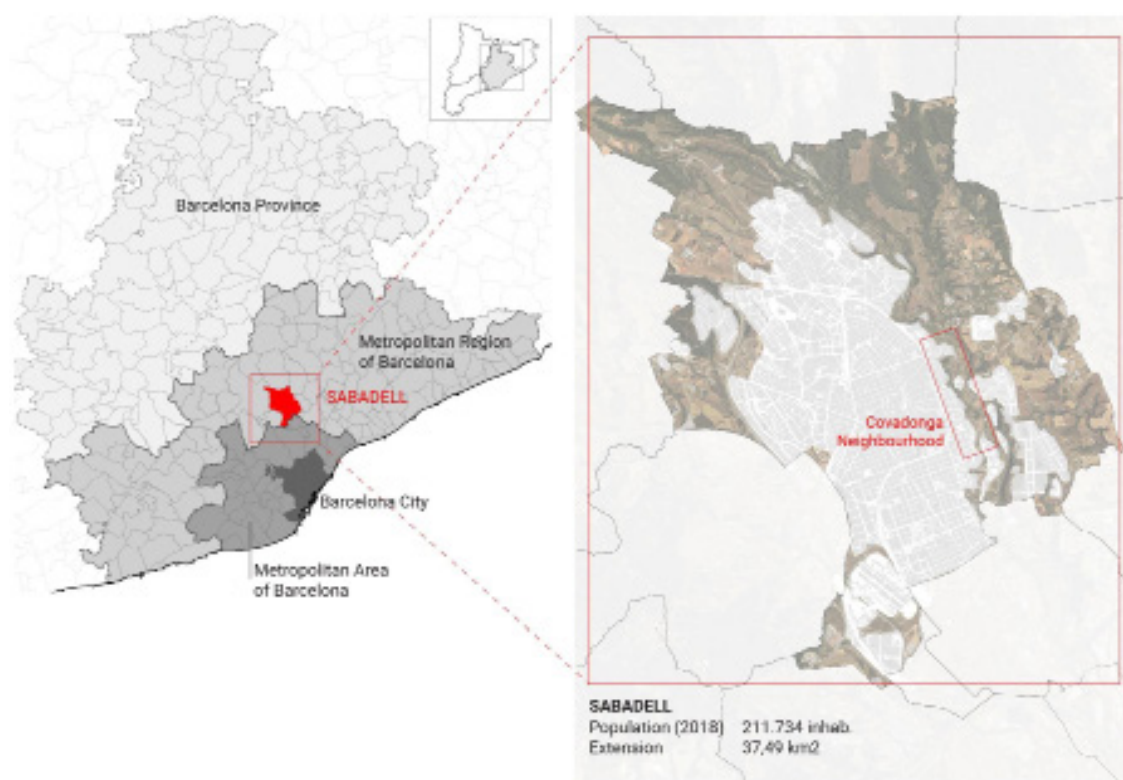
Cronograma demostratiu que mostra el "timeline" de desenvolupament d'un Lab Urbà en les seves diferents fases i possibles manifestacions.

basada en reptes. Aquesta metodologia permet aconseguir una complicitat amb el territori i generar, a través dels diferents processos, noves idees, productes i serveis que són rellevants amb el seu context social, econòmic i cultural, alineant-se alhora amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) a nivell de barri i de ciutat.

Qualsevol Lab, llavors, hauria de tenir els seus objectius clars, ben definits i explicar com s'assoliran. En aquest sentit, cada Lab hauria de marcar clarament el marc de temps que durarà l'experimentació en el seu conjunt i dins el qual es desenvoluparà el cronograma de les actuacions relacionades per poder aconseguir aquests fites. En el cas del Covadonga Urban Lab s'ha fet un exercici de síntesi per posar tots aquests conceptes i valors en forma de projecte col·laboratiu a nivell de barri. L'idea del Lab surt en el lloc i el moment oportuns: a) quan el barri de Covadonga és a punt de començar un procés de transformació urbana de gran escala que obre diferents preguntes i escenaris; i b) diverses sinergies i possibilitats havien convergit en l'espai i temps i creaven un potencial de canvi interessant per al barri i la ciutat de Sabadell.

El Lab, doncs, ha aconseguit els seus objectius inicials que han estat identificar els reptes i sub-reptes rellevants per al desenvolupament de barri, la creació d'una xarxa d'agents locals que comparteixen preocupacions, i alhora, visions sobre el seu barri, i la formulació d'una primera versió d'una agenda compartida d'accions i iniciatives que s'hauran d'impulsar per aconseguir donar respostes als reptes identificats i orientar el canvi imminent cap a un horitzó desitjable i compartit per tota la ciutadania.

PERQUÈ COVADONGA? LA SITUACIÓ ACTUAL

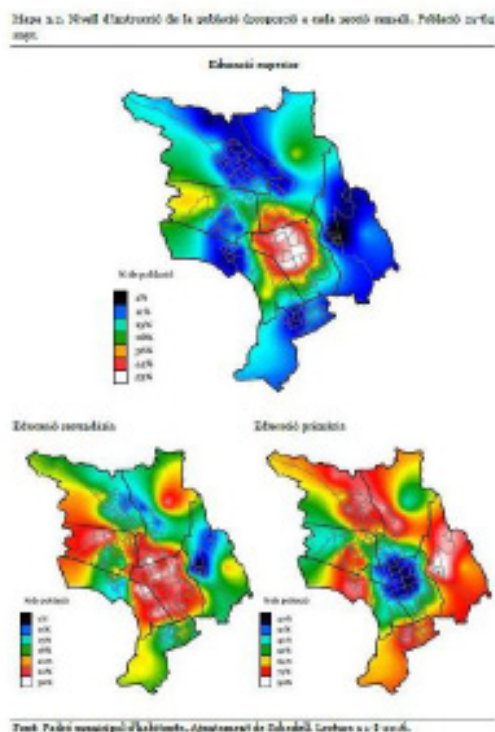
Notes prèvies

L'anàlisi que es fa a continuació de la situació actual del barri de Covadonga és el resultat de les sessions participatives amb actors del teixit veïnal i empresarial del barri, i de les sessions tècniques fetes amb els representants de les universitats.

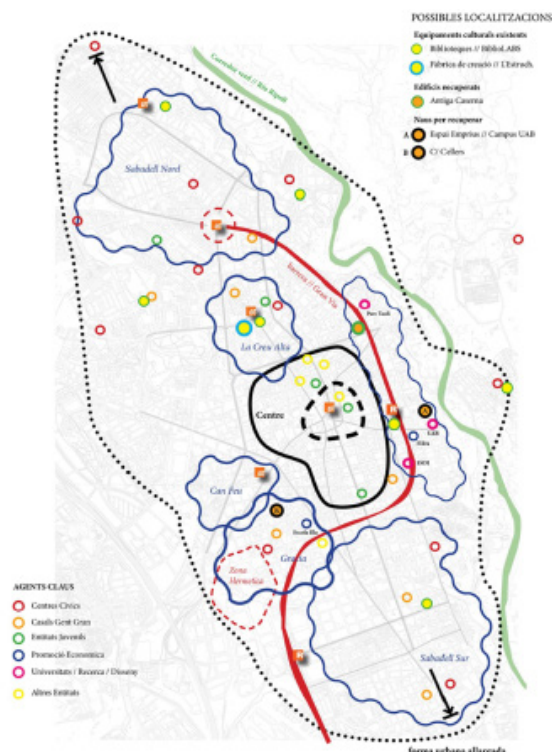
Covadonga actualment és un barri que es caracteritza per tenir un important capital humà i diversos actius amb potencial, i on s'hi localitzen equipaments d'importància local i territorial, com la mateixa UAB, la Fira de Sabadell, l'Hospital Parc Taulí i el seu institut d'investigació, el Club Natació Sabadell entre d'altres. És per això un barri dinàmic i innovador dins de la ciutat de Sabadell, tot i que els centres o punts d'innovació que existeixen estan força desvinculats entre sí i dels residents del barri. Gran part de l'herència de barri ve del seu passat industrial, però com ha passat en moltes ciutats, la desindustrialització ha afectat el seu teixit urbà en molts aspectes: productius, socials, arquitectònics, entre altres. Alhora també ha comportat la pèrdua de la capacitat de retenció de talent per produir innovació i nou coneixement.

A nivell de comunitat, el barri de Covadonga manté i disposa d'un teixit associatiu i veïnal actiu, una part del qual fa molts anys que resideix al barri i que reclama millores en l'entorn

La població emprenedora i qualificada a Sabadell: anàlisi sociodemogràfic i territorial

Assessorament per a la posada en marxa de nous espais comunitaris dedicats a la compartició de recursos, prototipatge, reparació i fabricació de proximitat, en el marc de l'execució del projecte Triangulum a Sabadell.

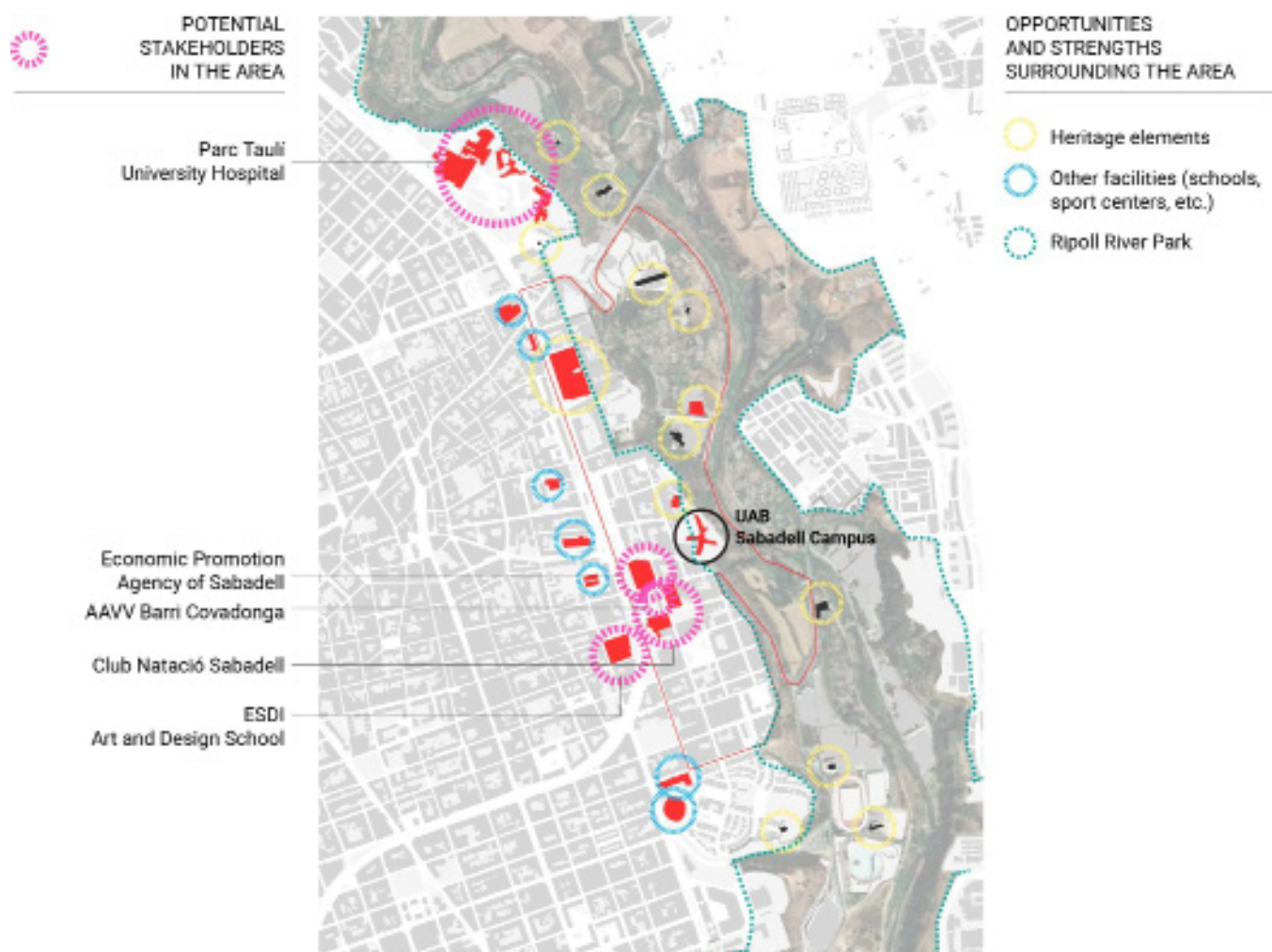
Estudis precedents al Covadonga Urban Lab que han ajudat a identificar Covadonga com un lloc d'oportunitat.

Esquerra: Estudi realitzat per Promoció Econòmica de l'Ajuntament de Sabadell i el Centre d'Estudis demogràfics (CED-UAB) en el marc de el projecte europeu Gen Y City, 2017 / **Dreta:** Estudi realitzat per l'Ajuntament de Sabadell i el Grup de Estudis de Ciència i Tecnologia de la UAB en el marc del projecte europeu Triangulum, 2018.

i en la qualitat de vida dels seus habitants. Els seus habitants però, responen a un perfil més aviat envellit i, per tant, pateixen de manera més intensa les mancances que té el barri.

Ahora Covadonga és una àrea amb un potencial de transformació urbana molt important. Tot i això, pateix una situació de degradació que més que esdevenir un espai urbà, respon a característiques més pròpies d'un espai "suburbà": la densitat de població és baixa, el comerç de proximitat és gairebé inexistent, hi ha pocs espais d'ús comunitari i la presència de desigualtats socials és una realitat. Això fa que hi hagi poca vida social al carrer i poc sentiment de pertinença al barri.

Urbanísticament és un barri aïllat, atrapat entre la Gran Via i el riu Ripoll. Tot i que és la porta d'accés al Districte Central, el barri és més "com la porta del darrera". Podem dir que és un apèndix del centre de la ciutat, tot i que el centre dona l'esquena a Covadonga, i Covadonga a Torre-Romeu. És un barri amb moltes edificacions antigues, amb diversos exemples del model de casa anglesa, i amb una part industrial, tant activa com en desús, rellevant. Actualment encara hi ha reserves d'equipaments pendents d'expropiació i hi ha naus industrials en desús, disponibles per acollir possibles nous usos. D'altra banda, el parc d'edificis és antic i, per tant, respon a dissenys i sistemes constructius poc eficients i deficientes, segons molts criteris actuals. Falten espais públics de qualitat i de proximitat, tot i que el parc fluvial del riu és a prop, el barri de Covadonga pràcticament no té àrees verdes.

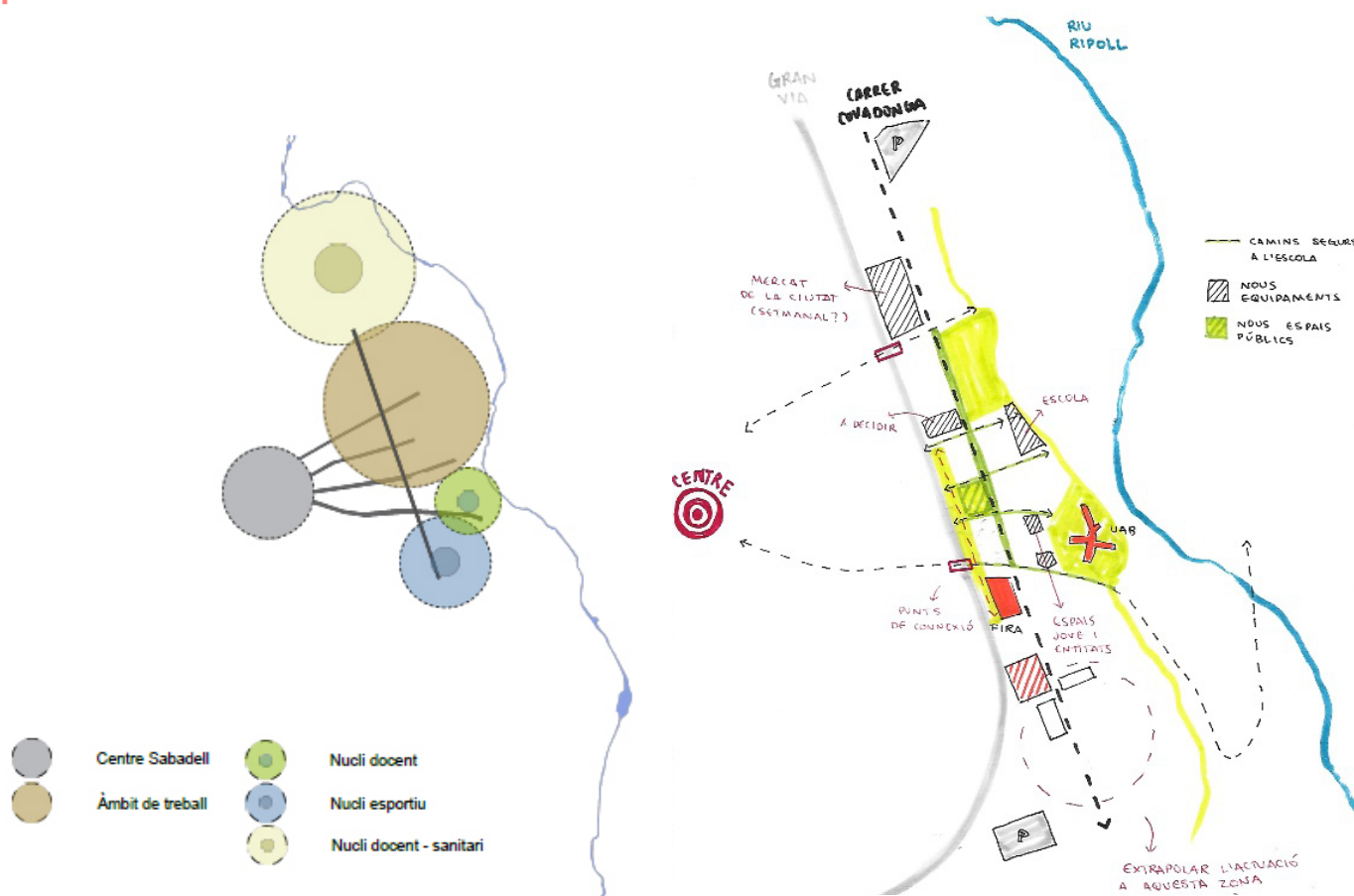

Primera detecció de potencials i oportunitats al barri de Covadonga.

Pel que fa a la relació amb el riu Ripoll, tot i que el parc fluvial és la gran àrea verda de la ciutat, el seu estat ecològic, encara que ha millorat recentment, segueix en estat crític. L'accés al riu és complex i poc accessible, la ciutat encara viu d'esquenes al riu. Des del barri hi ha una forta desvinculació amb el riu Ripoll i amb el barri de Torre-Romeu a l'altre costat, a causa de la manca de connectivitat en sentit transversal i de la topografia local. Per això, la proximitat al riu Ripoll des del barri no significa un valor afegit pels seus veïns i veïnes, que l'utilitzen igual que la resta de ciutadans de Sabadell. Actualment l'accés al riu està molt restringit i caldria aportar noves solucions, sobretot pel què fa als accessos i a les zones d'aprofitament, on es podrien ampliar les zones d'oci, de cultius i de pràctica esportiva. La situació actual d'accessibilitat al riu i a l'estat de l'espai públic, fa que el barri mateix no sigui un espai urbà fàcil i apte per a la pràctica de l'esport o d'hàbits saludables. Tot i això, hi ha una sobre-activitat al riu molt concreta, com per exemple, la circulació de bicicletes durant certs dies i hores.

En relació a l'esport i a la pràctica esportiva, el barri disposa d'un bon parc d'equipaments esportius públics i privats, alguns dels quals són de referència regional i alguns altres que estan infrautilitzats, i s'hi observa un elevat nombre de persones que practiquen esport a nivell de ciutat. En aquest sentit, i tenint en compte els agents de R + D + I presents al barri, s'obre una nova oportunitat d'articular i consolidar un ecosistema al voltant dels esports i promoure Sabadell com a ciutat d'esports a nivell nacional i internacio-

Esquemes de diagnosi sobre els actius presents al barri.

Esquerra: Isabel Mota, Ferran Ponce i Aleix Sobrerroca, 2020 / **Dreta:** Fatumata Ba, Ferran Gonzalvo i Joana Plana,

nal, amb la seva activitat centralitzada al barri de Covadonga i entorns. La presència d'altres agents i equipaments vinculats a d'altres sectors relacionats amb l'esport com la salut (amb el Parc Taulí) o sectors més transversals com la tecnologia (Escola Enginyeria UAB) i el disseny (ESDi) permeten imaginar intercanvis de recursos i col·laboracions per consolidar el sector al barri. Algunes d'aquestes relacions ja es produeixen avui, com l'exemple de l'escola Samuntada, que manté una relació de col·laboració compartint els coneixements mèdics de l'Hospital amb els projectes dels infants gràcies al Projecte Magnet, o amb el Club Natació Sabadell fent l'extraescolar de natació a les seves instal·lacions.

Quant a la mobilitat, el gran protagonista és el vehicle privat. Cada dia circulen per la Gran Via 40.000 cotxes, i 5.600 ho fan pel carrer Covadonga que sovint s'utilitza com a alternativa a la Gran Via i també perquè moltes persones que van al centre de la ciutat utilitzen el barri com a aparcament gratuït. Això fa que hi hagi una contaminació acústica important, sobretot en aquests dos carrers paral·lels. També destaca la perillositat i els alts nivells d'accidents del carrer Covadonga, a causa de l'elevat volum de trànsit, així com el volum d'espai que es destina al vehicle privat, sobretot en forma d'aparcament. Aquesta situació es veu agreujada per la manca de carrils bici o de vianants, pel fet que moltes voreres no són accessibles i perquè el transport públic en algunes zones del barri és gairebé inexistent. És especialment difícil l'accés en transport públic a la zona esportiva de Sant Oleguer, una de les que concentra un major nombre d'equipaments. Existeix

doncs una percepció d'inseguretat que es dona principalment en els col·lectius més vulnerables (dones, infants, gent gran, persones amb diversitat funcional, etc.).

Respecte als problemes ambientals, el barri es caracteritza per una contaminació atmosfèrica i acústica important, causada principalment pel gran volum de trànsit dins el barri i per la Gran Via, i per usos conflictius presents dins el seu teixit; les dues fonderies del barri i la crema de matolls dels horts del riu, contribueixen a la contaminació al barri, que es veu agreujada pel fenomen de la inversió tèrmica, que actua com a illa de calor. Això fa que el nivell d'emissions sigui elevat i que també es pateixin altres problemes derivats de la congestió. La manca d'arbrat i de zones verdes contribueix a aquest efecte. El model de gestió de residus és encara lineal, amb una alta generació de residus i poc reaprofitament a nivell local i de ciutat. El camí per poder arribar a un model d'economia circular de proximitat eficient encara és llarg. El mateix succeeix amb l'autoproducció i consum d'energia com la solar/fotovoltaica, que tot i que actualment existeixen incentius municipals per implementar-la, encara hi ha una manca generalitzada de la seva implementació. En resum, el barri es troba poc preparat ara per ara per afrontar els canvis imminents relacionats amb la transició energètica i el canvi climàtic, que seran alguns dels reptes principals urbans a nivell global.

Situacions, oportunitats i problemàtiques a Covadonga

Previ a l'inici de el projecte s'havia fet un primer mapeig d'oportunitats presents al barri de Covadonga (en la forma d'agents locals, recursos, infraestructures, coneixement, serveis etc.) a partir d'experiències prèvies, entrevistes específiques, o la bibliografia existent, que va permetre marcar, en una primera instància, la base per a les següents fases.

Però en realitat han estat els processos participatius i tallers que han permès entrar en el detall i definir amb la major precisió possible els reptes i les problemàtiques que afrontava el barri amb una visió àmplia i integradora. Aquests processos són els que han marcat els límits i l'abast de l'experimentació en el seu conjunt i en la seva forma definitiva. La definició de reptes és un treball laboriós en si mateix (tal com s'explica en el següent capítol), però és important fer èmfasi en que és una feina que s'aprofita d'un marc col·laboratiu i de complementarietat que, al seu torn, pot oferir una participació àmplia de la quadruple hèlix.

ELS 4 GRANS REPTES

Aquest pacte es resumeix en els següents quatre reptes estratègics que, a partir de la situació actual diagnosticada, haurien de guiar el desenvolupament del barri amb l'horitzó fixat en l'any 2030.

REPTE 1

Districte d'innovació, coneixement i cultura

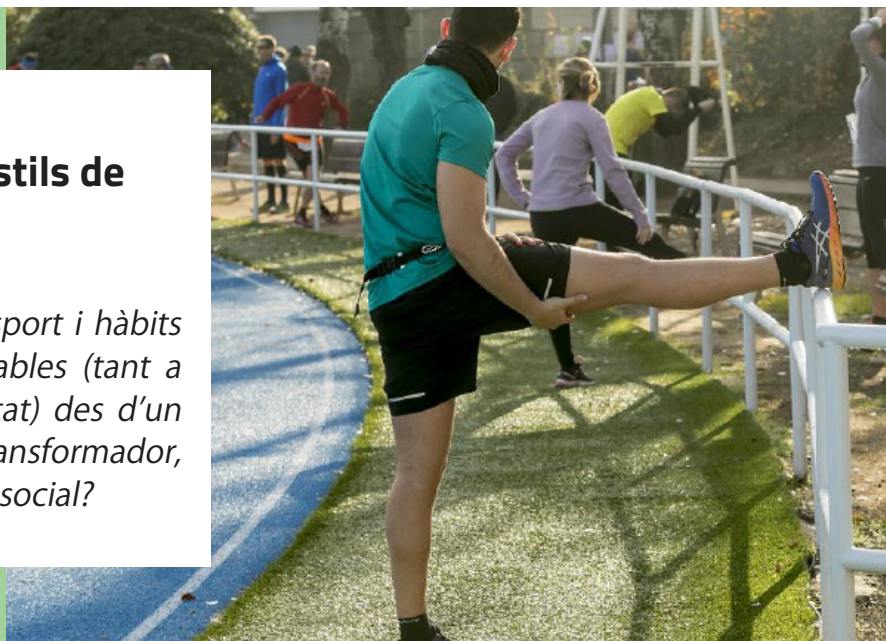
Quins són els passos necessaris per aconseguir transformar el barri de Covadonga en un ecosistema d'innovació que sigui vibrant, ric, resiliència i que promogui el coneixement i la cultura?

REPTE 2

Esport i promoció d'estils de vida saludable

Com podem promoure l'esport i hàbits i estils de vida més saludables (tant a nivell d'usuari com de ciutat) des d'un disseny urbà innovador i transformador, i des de la innovació digital social?

REPTE 3

Transició ecològica i energètica

Com podem abordar els reptes ambientals, socials i econòmics que planteja la situació d'emergència climàtica, mitjançant solucions innovadores que apostin per la transformació del metabolisme de les ciutats i del territori?

REPTE 4

Equitat social i justícia espacial

De quina manera podem aconseguir que el barri de Covadonga sigui un espai obert, integrador i inclusiu a la ciutat i a la resta dels barris colindants, on la participació i col·laboració ciutadanes siguin processos clau per al disseny urbà i la innovació digital social?

Tot el material produït durant els tallers participatius i relacionat amb la definició dels quatre reptes estratègics i els seus respectius sub-reptes es poden trobar al repositori digital del procés a la plataforma UNICORN

ELS 4 GRANS REPTES I LA SEVA DEFINICIÓ

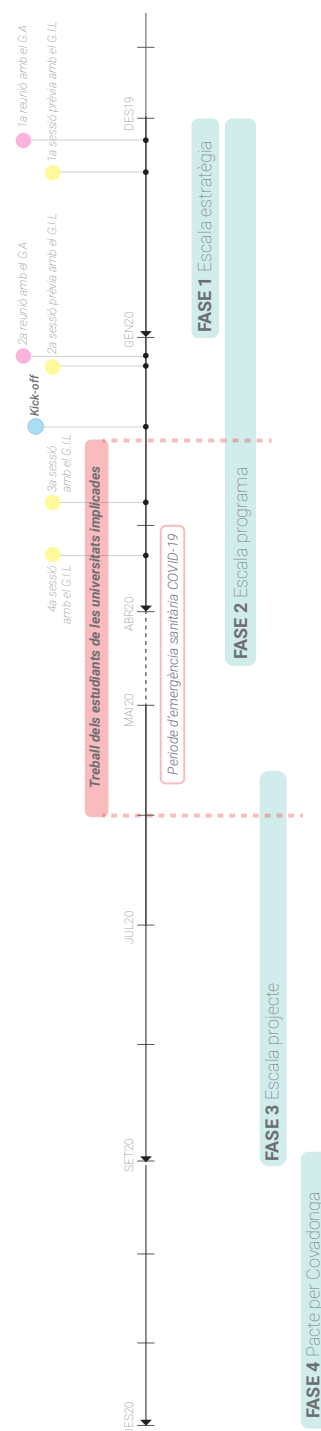
La definició de que és un repte i com es defineix actualment és un tema de debat on hi ha diferents opinions del qual en deriven diferents metodologies.

Per poder executar el projecte d'una manera coherent i iterativa s'ha definit una metodologia concreta que permetia adaptar la definició i el procés segons l'escala del repte i els participants involucrats. Es tracta d'una metodologia mixta de tècniques de *design-thinking*, processos participatius tradicionals, mapatges col·laboratius i entrevistes, entre d'altres.

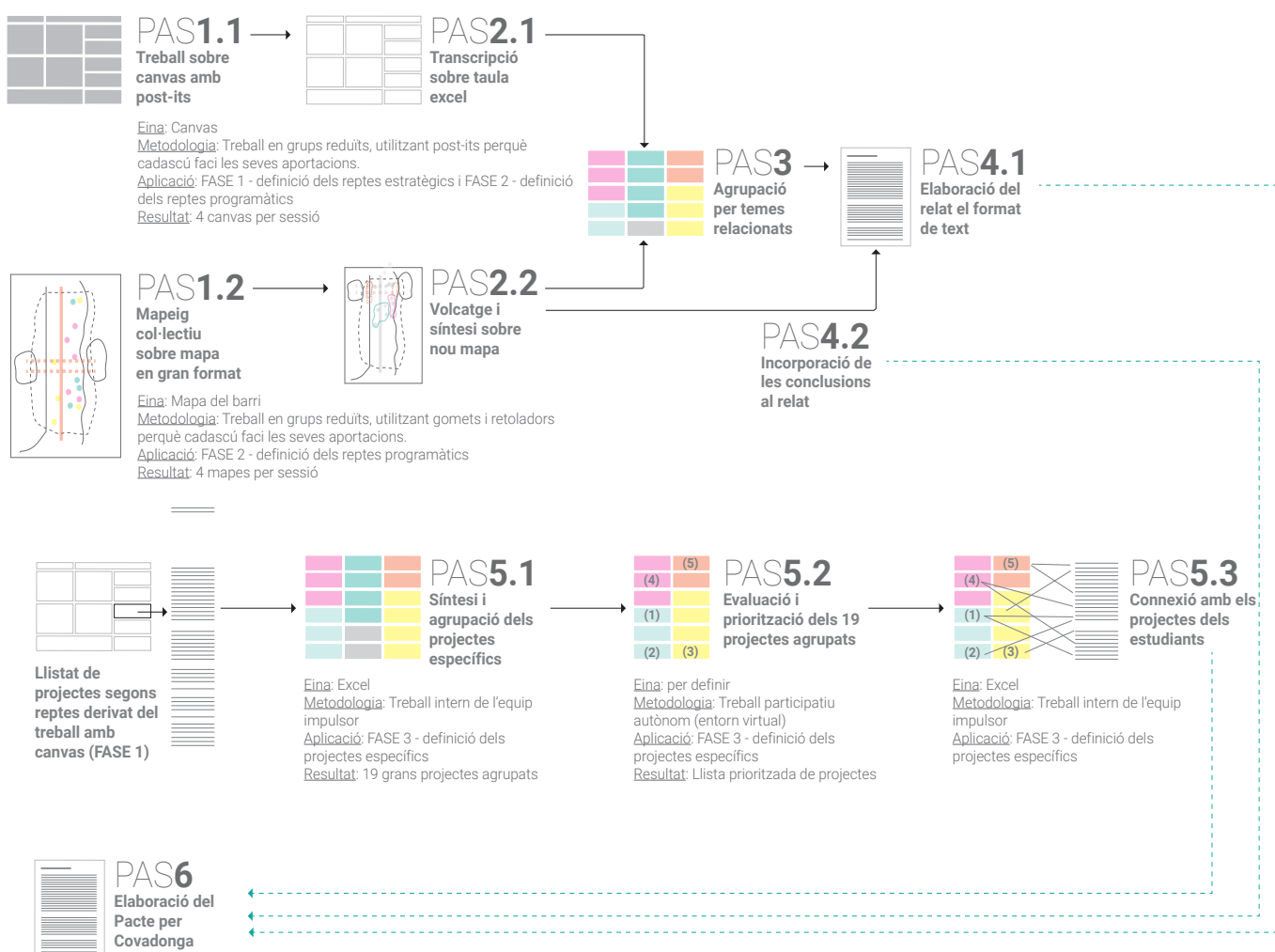
La metodologia ha permès aprofundir en la definició del repte, ampliant les mirades, perspectives i experiències amb l'aportació dels diferents participants que estaven presents en cada fase. Totes les aportacions tenien com a últim objectiu el document present, la síntesi de tota la creativitat i energia col·lectives que s'han invertit durant tot aquest procés.

D'altra banda, la posada en prova i la validació a nivell metodològic han permès consolidar una eina molt útil per a futures ocasions i altres territoris.

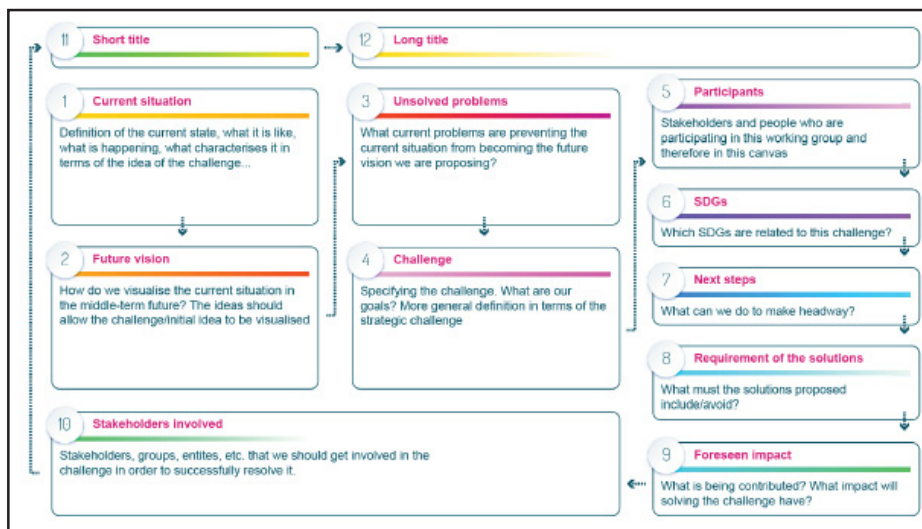
TIMELINE

ESQUEMA METODOLÒGIC PER LA DEFINICIÓ DELS REPTES URBANS, SOCIALS I AMBIENTALS EN EL MARC DEL COVADONGA URBAN LAB

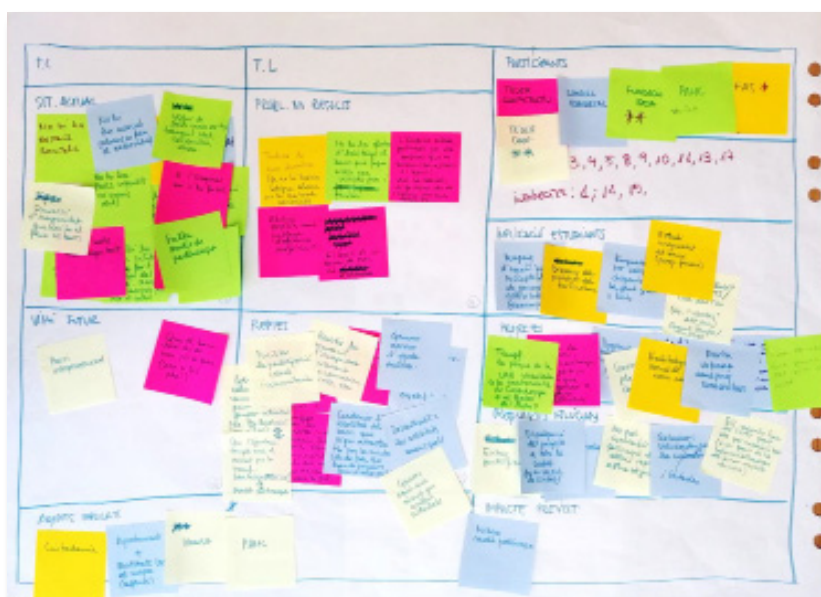

QUE ÉS UN REPTE, COM ES DEFINEIX ?

1R PAS - Canvas de definició de repte

A partir d'experiències prèvies i per les necessitats del projecte, s'ha establert un model estàndar de canvas per la definició d'un repte que s'ha utilitzat en els tallers de co-creació amb els diferents agents participants.

2N PAS - Procés de definició del repte.

El canvas es pot utilitzar en tallers presencials o en línia i serveix com un espai per compartir informació, ampliar perspectives i visions, detectar sinergies i connectar, treballar col·laborativament i, com a resultat, produir una definició del repte amb valor afegit i útil que pot servir les properes fases.

REpte 4 - REpte PROGRAMÀTIC			Grup Interès Local - Kink Off - 29 de gener de 2020
REpte ESTRATÈGIC COVADONGA: DISTRICTE INCLUSIU [QUARTAT SPACIAL]	REpte PROGRAMÀTIC Dotar de més vida social al barri, per una banda, enfortint el sentit de pertinença al barri i a la comunitat veïnal mitjançant la creació de nous espais públics i comunitaris aprofitant i obrint els edificis industrials en desús a la ciutat; i per l'altra, amb nous equipaments públics de proximitat.	Intervenció Urbana	
Què és el barri? No hi ha espais socials. No hi ha mercat (patró de feina i medietat). Valor de públic sense servei (tranquil·litat, solitud, veïns). No hi ha molts habitatges buits. No hi ha parcs infantils ni espais verds. No hi ha habitatge social ni alternatives al model convencional (lloguer/compres). Falta de centres educatius. Desperició dels espais: barri d'habitatges i espais. A l'entorn no hi ha res. Falta sentit de pertinença al barri. No hi ha comerç. No hi ha veïns pel carrer. El barri té una connexió de perfil·la, però no ho és. No hi ha espais de cura. La UAB està involucrada i la podria utilitzar altres col·lectius (gent gran, etc.). No hi ha res a la part més interior del barri. A la Gran Via hi ha blocs d'habitatges on és possible que hi viquin més famílies amb menys pèrdua, però aquest no és el cas al barri. A Empirius estava gestionant per una entitat que ho desmantellava (pactat per l'Ajuntament). Ara ha canviat i es gestiona des de l'oficina Jose (amb taula de lloguer, etc.). No hi ha res que sigui atractiu per gent d'altres barris.	Què és el barri? Tradició de barri d'habitatges (ja no hi havia botigues abans, el teixit urbà no té localitat comercial en PE). No hi ha oferta d'habitatge al barri que pugui acollir nous veïns (joves i famílies amb menys pèrdua). Edificis envellits amb problemes d'eficiència energètica, etc. El barri és un espai de pau, no d'excitació (manquen espais d'excitació). Sentiment d'insignificant que limita el flux de persones al barri. Manquen equipaments de proximitat (escoles, espais comunitaris i altres).	Intervenció Urbana Canvi Canals Teler Cooperativa (P) PANC CAS (P) Fundació Idea (P) UAB Sòcia: 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 17 Indirectes: 1, 12, 15	
Què és el barri? No hi ha espais socials. No hi ha mercat (patró de feina i medietat). Valor de públic sense servei (tranquil·litat, solitud, veïns). No hi ha molts habitatges buits. No hi ha parcs infantils ni espais verds. No hi ha habitatge social ni alternatives al model convencional (lloguer/compres). Falta de centres educatius. Desperició dels espais: barri d'habitatges i espais. A l'entorn no hi ha res. Falta sentit de pertinença al barri. No hi ha comerç. No hi ha veïns pel carrer. El barri té una connexió de perfil·la, però no ho és. No hi ha espais de cura. La UAB està involucrada i la podria utilitzar altres col·lectius (gent gran, etc.). No hi ha res a la part més interior del barri. A la Gran Via hi ha blocs d'habitatges on és possible que hi viquin més famílies amb menys pèrdua, però aquest no és el cas al barri. A Empirius estava gestionant per una entitat que ho desmantellava (pactat per l'Ajuntament). Ara ha canviat i es gestiona des de l'oficina Jose (amb taula de lloguer, etc.). No hi ha res que sigui atractiu per gent d'altres barris.	Què és el barri? Tradició de barri d'habitatges (ja no hi havia botigues abans, el teixit urbà no té localitat comercial en PE). No hi ha oferta d'habitatge al barri que pugui acollir nous veïns (joves i famílies amb menys pèrdua). Edificis envellits amb problemes d'eficiència energètica, etc. El barri és un espai de pau, no d'excitació (manquen espais d'excitació). Sentiment d'insignificant que limita el flux de persones al barri. Manquen equipaments de proximitat (escoles, espais comunitaris i altres).	Intervenció Urbana Canvi Canals Teler Cooperativa (P) PANC CAS (P) Fundació Idea (P) UAB Sòcia: 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 17 Indirectes: 1, 12, 15	
Què és el barri? No hi ha espais socials. No hi ha mercat (patró de feina i medietat). Valor de públic sense servei (tranquil·litat, solitud, veïns). No hi ha molts habitatges buits. No hi ha parcs infantils ni espais verds. No hi ha habitatge social ni alternatives al model convencional (lloguer/compres). Falta de centres educatius. Desperició dels espais: barri d'habitatges i espais. A l'entorn no hi ha res. Falta sentit de pertinença al barri. No hi ha comerç. No hi ha veïns pel carrer. El barri té una connexió de perfil·la, però no ho és. No hi ha espais de cura. La UAB està involucrada i la podria utilitzar altres col·lectius (gent gran, etc.). No hi ha res a la part més interior del barri. A la Gran Via hi ha blocs d'habitatges on és possible que hi viquin més famílies amb menys pèrdua, però aquest no és el cas al barri. A Empirius estava gestionant per una entitat que ho desmantellava (pactat per l'Ajuntament). Ara ha canviat i es gestiona des de l'oficina Jose (amb taula de lloguer, etc.). No hi ha res que sigui atractiu per gent d'altres barris.	Què és el barri? Tradició de barri d'habitatges (ja no hi havia botigues abans, el teixit urbà no té localitat comercial en PE). No hi ha oferta d'habitatge al barri que pugui acollir nous veïns (joves i famílies amb menys pèrdua). Edificis envellits amb problemes d'eficiència energètica, etc. El barri és un espai de pau, no d'excitació (manquen espais d'excitació). Sentiment d'insignificant que limita el flux de persones al barri. Manquen equipaments de proximitat (escoles, espais comunitaris i altres).	Intervenció Urbana Canvi Canals Teler Cooperativa (P) PANC CAS (P) Fundació Idea (P) UAB Sòcia: 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 17 Indirectes: 1, 12, 15	

3R PAS - Transcripció i anàlisi

La dades introduïdes en el canvas es passen a net i s'organitzen i sistematitzen per poder extreure'n el màxim d'informació útil i de coneixement local.

COVADONGA URBAN LAB Creating a common vision for Sobadell	REpte ESTRATÈGIC Repte 4_Covadonga: districte inclusiu per l'equitat social i la justícia espacial De quina manera podem aconseguir que el barri de Covadonga sigui un espai obert, integrador i inclusiu a la ciutat i a la resta dels barris colindants, on la participació i col·laboració ciutadanes siguin processos clau pel disseny urbà, el citymaking i la innovació digital?	REpte PROGRAMÀTIC Dotar de més vida social el barri, per una banda, enfortint el sentit de pertinença al barri i a la comunitat veïnal mitjançant la creació de nous espais públics i comunitaris aprofitant i obrint els edificis industrials en desús a la ciutat; i per l'altra, amb nous equipaments públics de proximitat.	Intervenció Urbana
COVADONGA URBAN LAB Creating a common vision for Sobadell	REpte PROGRAMÀTIC Dotar de més vida social el barri, per una banda, enfortint el sentit de pertinença al barri i a la comunitat veïnal mitjançant la creació de nous espais públics i comunitaris aprofitant i obrint els edificis industrials en desús a la ciutat; i per l'altra, amb nous equipaments públics de proximitat.	Intervenció Urbana	Intervenció Urbana

4T PAS - Formular el relat del repte

Com últim pas es fa una síntesi de tota la informació en forma de relat, un text curt. Això permet compartir i explicar el repte d'una manera fàcil a les següents fases sigui als agents que han participat o els estudiants que ho treballaran.

LES METODOLOGIES D'APRENENTATGE I INVESTIGACIÓ BASADES EN REPTES

Las metodologies basadas en reptes presenten una oportunitat òptima per reorientar el procés d'investigació i aprenentatge dels estudiants. Aquest ha estat l'objecte central del programa UCITYLAB i que s'ha posat a prova en els 4 pilots que s'han desenvolupat en 4 països i contextos diferents, cadascun amb un enfoc particular de la metodologia proposada. L'objectiu final era poder produir una metodologia estandarditzada que es pogués adaptar i replicar fàcilment en altres contextos.

El disseny final del programa UCITYLAB contempla i incorpora quatre mòduls destinats a dotar l'estudiant participant de les habilitats i competències rellevants per a les activitats d'emprenedoria social mitjançant la investigació aplicada, el desenvolupament i implementació de projectes, el treball en equip del projecte i l'aplicació de la teoria i la metodologia de la investigació als reptes de la sostenibilitat urbana de la vida real.

Els estudiants es veuen implicats en reptes de la vida real amb grups d'interès i situacions reals i tenen l'oportunitat de canalitzar la seva creativitat i energia, mentre que la societat pot col·laborar de manera col·laborativa i crear conjuntament solucions i respostes significatives.

Module 1: Urban Expansion – Associated Opportunities and Challenges

Module 2: Qualitative and Quantitative Techniques of Systematically Gathering and Analysing Data

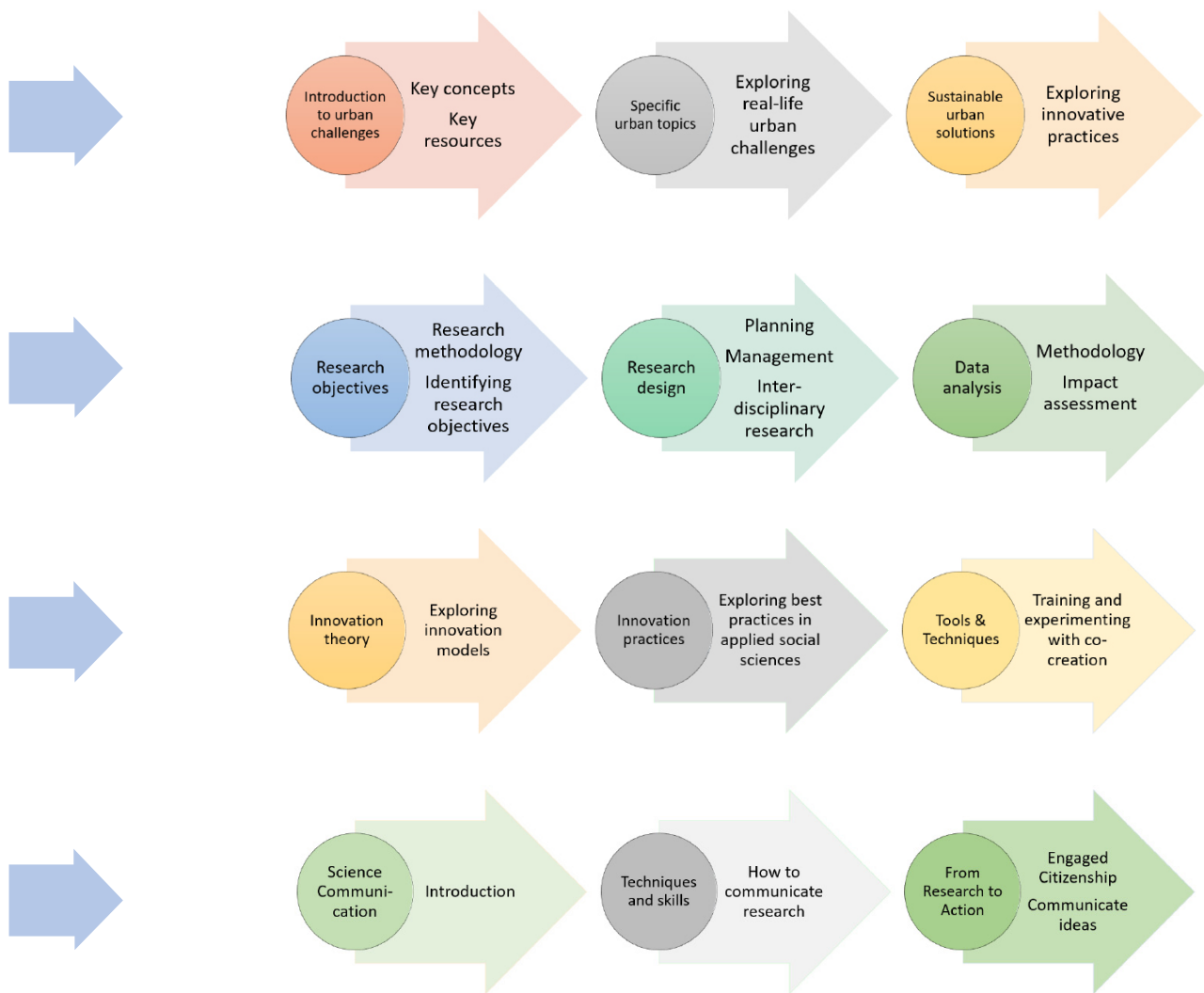

Module 3: Conceptual and Practical Tools of Innovation

Module 4: The Art of Selling a Promising Idea

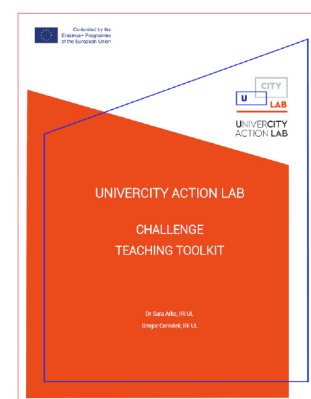
UCity Lab Challenge Course

Visió general de la metodologia basada en reptes del programa CITYLAB

Per a més informació consultar el document (intellectual output) anomenat "Challenge Teaching Toolkit" a la pàgina web UCITYLAB

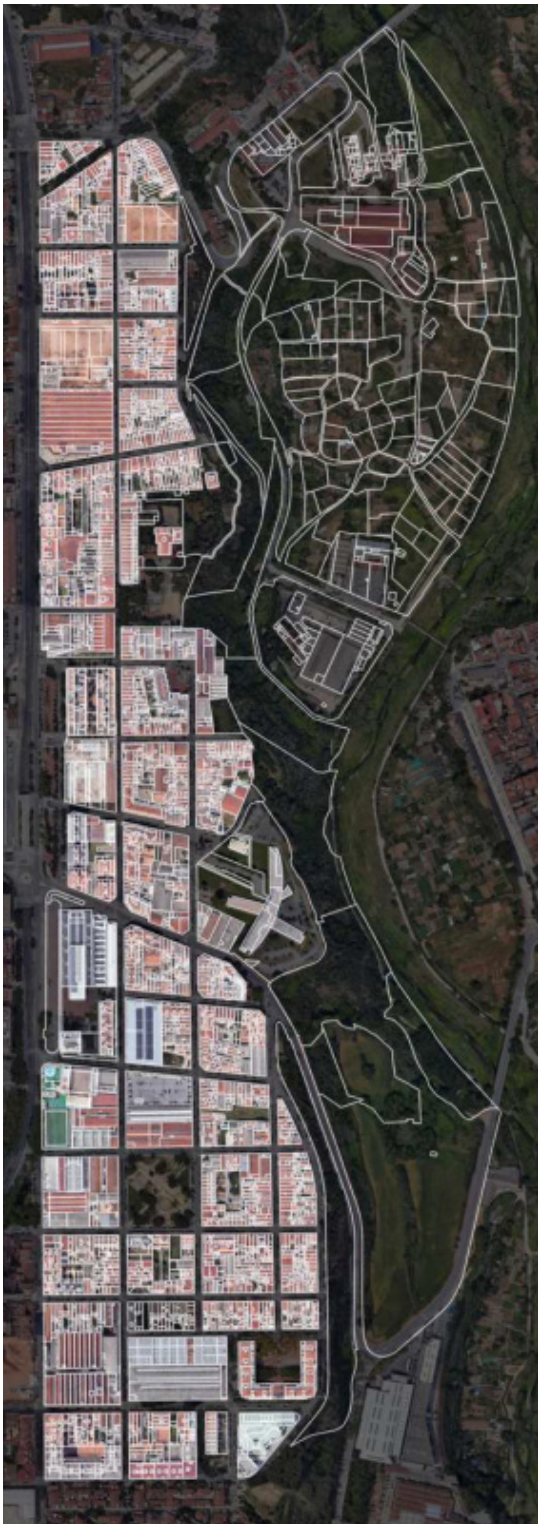
Font: Sara Arko, Gregor Cerinšek, UCITYLAB 2020

MAPEJANT EL TERRITORI

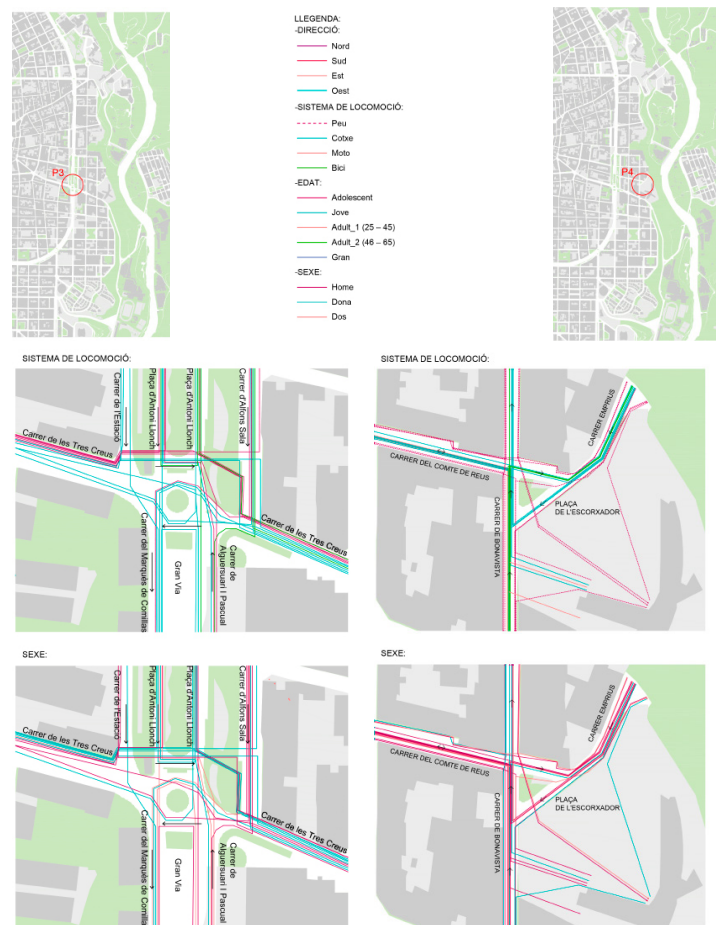
Cartografies existents

Àmbit Covadonga Urban Lab

Cartografies dels estudiants

[Observació]

[Enquestes]

[illegible]

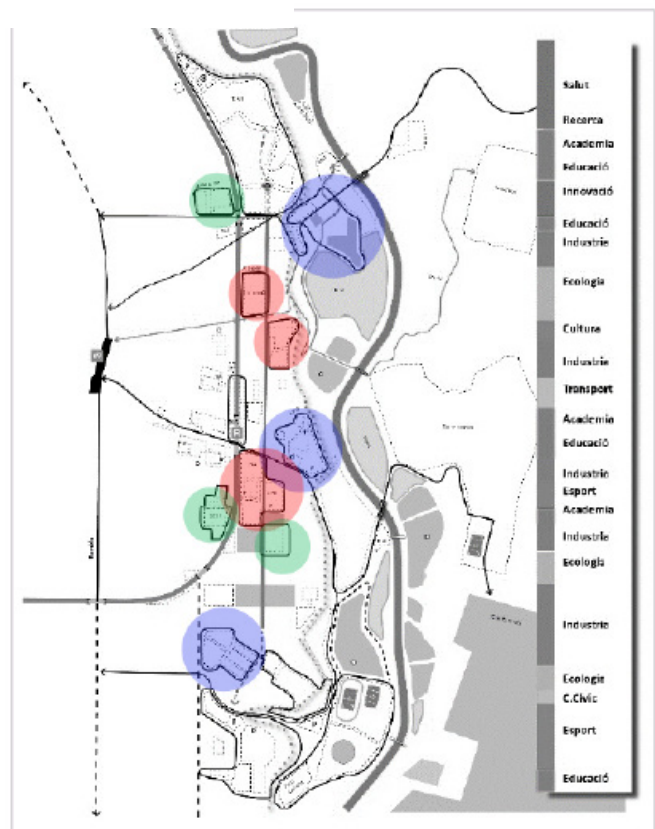
Font:
Hassouni, Ramon y Segovia, 2020

Font:
Agnès Barceló, Maria Font, Gulsah Akgun, 2020

1

A decorative horizontal border consisting of a series of small, solid red circles.

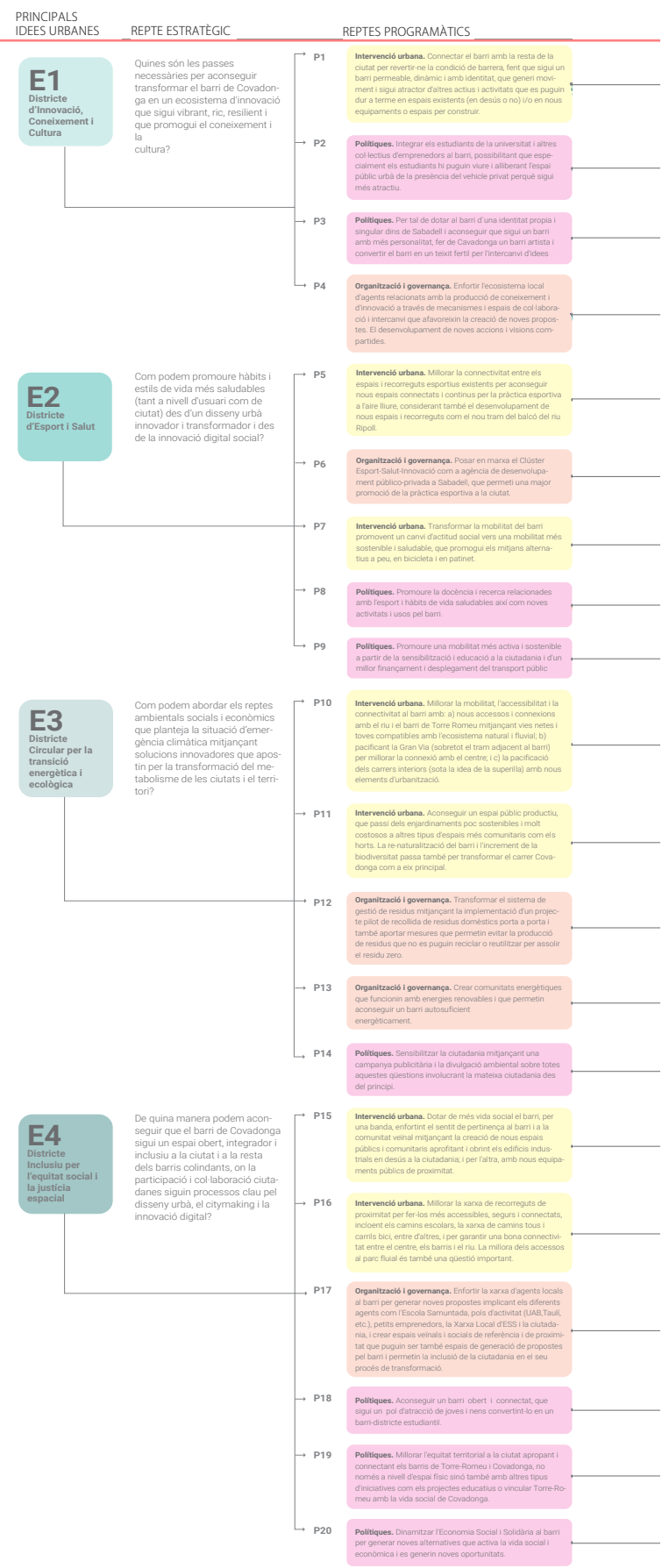
ELS 4 GRANS REPTES I LA SEVA EVOLUCIÓ

Els reptes societals són reptes que freqüentment es caracteritzen per una alta complexitat a l'hora d'abordar-los. Aquesta complexitat es pot apreciar en el quadre que es titula:

RESUM
DEL TREBALL COL·LABORATIU
AMB EL GRUP D'INTERÈS LOCAL
I DELS TREBALLS ACADÈMICS SOBRE ELS
REPTES URBANS, SOCIALS I AMBIENTALS I
ELS PROJECTES DERIVATS
EN EL MARC DEL PROJECTE
COVADONGA URBAN LAB DE SABADELL

on es visualitza l'evolució de procés de Definició dels 4 reptes estratègics en el seu respectius sub-reptes programàtics i reptes a nivell de projectes executius. En aquesta última escala intervenen les propostes dels estudiants que amb unes 60 propostes, individuals i grupals, han proposat diverses solucions als reptes identificats.

En un altre nivell, el diagrama mostra la capacitat col·lectiva de treballar col·laborativament i d'una manera creativa per produir solucions als reptes compartits del seu barri i ciutat.

AGUPACIÓ DE PROJECTES ESPECÍFICS
(SORGITS DELS REPTES)

PROPOSTES I PROJECTES DESENVOLUPADES PELS
ESTUDIANTS DE LES UNIVERSITATS PARTICIPANTS

- SUPERILLA COVADONGA** 1
 - Transformació del Carrer Covadonga i altres carrers interns
 - Creació de les Superilles Covadonga per una millora de la mobilitat i accessibilitat interior del barri
 - Noves solucions d'aparcament que alliberin els carrers del barri del vehicle privat
 - Millora i condicionament dels espais públics de proximitat per fer-los més inclusius, identitàris i de qualitat
 - Millora de l'entorn UAB com un espai de referència dins el barri
- XARXA DE VIES SALUDABLES I SEGURES** 2
 - Vies saludables i segures (camins escolars, vies de promoció esportiva, etc.)
 - Promoció dels mitjans de transport alternatius (peu, bicicleta, Transport Públic...)
 - Altres projectes a concretar / definir segons repte
- PROJECTE RIU RIPOLL** 3
 - Millora general del Riu Ripoll per potenciar el paisatge de proximitat
 - Millora de l'accessibilitat al riu Ripoll per millorar la connectivitat entre barris i l'accés als espais oberts periurbans
 - Millora de la connectivitat entre el Riu Ripoll i els espais verds urbans
 - Reprogramació d'edificis existents a l'àmbit del riu que ofereixi nous usos i activitats vinculats al Ripoll
 - Creació de nous programes de cooperació i/o multactor
 - Projecte hortes al Riu Ripoll
- PROJECTE HORTES** 4
 - Re-naturalitzar el barri mitjançant la recuperació de les hortes històriques i la creació de nous horts urbans
- NOU SISTEMA DE GESTIÓ DE RESIDUS** 5
 - Implementar un nou sistema de gestió de residus
- COMUNITATS ENERGÈTIQUES** 6
 - Creació de comunitats energètiques al barri
- NOU ENS DE GOVERNANÇA AL BARRI** 7
 - Creació d'un ens de governança pel barri
 - Creació i implementació de programes de cooperació entre agents de la ciutat i el barri
 - Creació de noves eines i instruments de governança i gestió
- REPROGRAMACIÓ D'EDIFICIS SINGULARS I PATRIMONIALS** 8
 - Reprogramació d'edificis existents públics i patrimonials per nous usos i activitats que permetin la conservació i gestió del patrimoni arquitectònic del barri
 - Creació de nous espais i serveis al barri dirigits, sobretot, als infants i joves
- PROJECTE ARTÈXTIL** 9
 - Artèxtil: repensar i reprogramar l'edifici existent i el solar adjacent
- PROJECTE ESPAI EMPRIUS** 10
 - Espai Emprius: repensar i reprogramar l'edifici existent
- PROJECTE CASERNA GUÀRDIA CIVIL** 11
 - Guardia Civil: repensar i reprogramar l'edifici existent
- ACCÉS A L'HABITATGE** 12
 - Provisió de noves oportunitats d'habitatge inclusiu al barri
- NOVES ACTIVITATS I ESEVENIMENTS** 13
 - Organització de noves activitats i esdeveniments a l'espai públic
 - Campanyes de conscienciació sobre el barri
- CLÚSTER ESPORT, SALUT I INNOVACIÓ** 14
 - Creació del Clúster Esport i Salut
- PROMOCIÓ I SENSIBILITZACIÓ DE L'ESPORT I HÀBITTS SALUDABLES** 15
 - Organització de campanyes i projectes de conscienciació ciutadana sobre salut i esport
- EDUCACIÓ EN L'ÀMBIT ESPORTIU** 16
 - Creació de noves relacions educació - esport i reforç de les existents
 - Noves activitats i propostes de formació en l'esport
 - Construcció de nous serveis vinculats a l'esport
- POLÍTQUES DE PROMOCIÓ ECONÒMICA** 17
 - Dinamització econòmica al barri
 - Xarxes: Promoció i creació de noves xarxes
 - Promoció de l'Economia Social i Solidària al barri
- DIGITAL TWIN DEL BARRI** 18
 - Creació de nous instruments i eines per la gestió de dades sobre el barri
- NOVES PLATAFORMES DIGITALS DE PARTICIPACIÓ** 19
 - Creació de plataformes digitals per promoure i possibilitar la participació ciutadana
 - Elaboració i implementació de plans de cooperació i dinamització de la comunitat local del barri
- REMODELACIÓ DE LA GRAN VIA** 20
 - Pacificació de la Gran Via per revertir-ne la condició de barrera entre el centre de la ciutat, els barris i el riu Ripoll
 - Millora i condicionament de la Plaça Antoni Llonch
 - Millora de l'accessibilitat amb la supressió dels passos soterrats i prioritzant l'espai per als vianants
 - Canvi de secció del carrer per incorporar sistemes de transport alternatius (a peu, bicicleta, patinet, transport públic, etc.)

- URBANÍSTICA 3 I 4 - GRAU EN ESTUDIS D'ARQUITECTURA (UdG)**
 - El belicó de la ciutat
 - Tornar la V.I.D.A al barri de Covadonga
 - Superilla verda de Covadonga
 - Horts d'inclusió social
 - Covadonga Common Gardens Lab
 - A dos metres del Covid 19
 - Espais acolorits per la vida
 - Deteriorament del barri de Covadonga
 - Un pas cap a Covadonga
 - Llar entre indústries
 - Creació d'un nou centre cultural per a la innovació i la integració social
 - Nous recorreguts d'innovació
 - Covadonga, un pas cap a la inclusivitat i la equitat territorial
 - Pla Activa1
 - Covadonga: Pla A
 - La mobilitat es demostra caminant
 - Covadonga: cosint la frontera antropològica amb la natura
 - Reactivació en cadena de Covadonga
- GEOGRAFIA HUMANA APLICADA - GRAU EN GEOGRAFIA (UAB)**
 - Pacificació del trànsit del barri de Covadonga
 - Proposta per reverdejar l'espai públic al barri de Covadonga de Sabadell
 - Proposta per moderar i pacificar el trànsit i afavorir la mobilitat activa al barri de Covadonga
 - Proposta de pacificació i moderació de la xarxa viària
 - Canviem-ho. Proposta per reverdejar l'espai públic del barri Covadonga de Sabadell
 - Modificació i pacificació del trànsit La Cobrera - Covadonga. Venuts quin camí?
 - Nova organització de carrers a Covadonga
 - Modificació i pacificació del trànsit al barri de Covadonga
 - Moderació i pacificació del trànsit al barri de Covadonga
- GEOGRAFIA SOCIAL I CULTURAL - GRAU EN GEOGRAFIA (UAB)**
 - Els GO de Covadonga
 - Arts plàstiques al barri de Covadonga de Sabadell
 - Covadonga, La bellesa de "Frankenstein"
 - Jardins verticals al barri de Covadonga
- POSTGRAU EN SMART CITIES. PROJECTE FINAL (UPC)**
 - Projecte de Ciudad Inteligente
 - #Covadonga.Jove
 - Co-OPERA COVADONGA
 - Un laboratori para probar distintos proyectos de Smart city
- PSICOLOGIA SOCIAL. PROJECTES D'INTERVENCIÓ - GRAU EN PSICOLOGIA (UAB)**
 - Esport i inclusió: colònies multisportives a Covadonga
 - El barri de Covadonga com a espai urbà saludable: Un projecte en col·laboració amb Urban Lab
 - Covadonga Urbanlab
 - Influència dels espais públics comunitaris en la millora del desenvolupament psicològic en la població infantjuvenil
 - S'ajupa el teló: Covadonga ple de colors
 - Dones Vida: Repensant els espais urbans amb perspectiva de gènere
- DIGITAL TRANSFORMATION - TOULOUSE BUSINESS SCHOOL**
 - Covunity Center: Environment of innovation, knowledge and culture
 - Covadonga 2024
 - Covadonga Smart Cities 2020
 - A healthier future for Sabadell
 - Covadonga ON
 - Creation of a self-sufficient neighborhood with renewable energies in Covadonga
 - Ecological Transition Urban Transformation
 - Just Bike It
 - Rethink Sabadell in a smart way
 - The Urban Advisor
 - Covajunts
- PROJECTES D'INNOVACIÓ TECNOLÒGICA - GRAU EN EMPRESA I TECNOLÒGIA (UAB)**
 - Do & Win
 - EcoLots
 - Reclick
 - Need & Go
 - Clean Smart City
 - Aquí Al Costat
 - Naturactiva

Universitat de Girona

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

UPC
Universitat Politècnica de Catalunya

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

tbs
Toulouse Business School

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

VISIÓ 2030: UNA AGENDA COMPARTIDA

QUINA CIUTAT VOLEM EL 2030?

Un element clau de tot el procés ha estat la formulació d'una visió de futur per al barri, co-creada i consensuada entre tots els agents. La definició de la visió de futur, com un escenari desitjat, és un pas necessari tant per definir uns objectius transformadors com per poder identificar quins reptes seran presents i s'hauran de resoldre. Per alinear-la amb la majoria de les agendes urbanes que han sorgit en els últims anys a nivell internacional, europeu i nacional, s'ha triat l'horitzó del 2030 com a any per aconseguir els objectius o transformacions definides.

Aquest apartat s'ha de pensar primer com una síntesi final de tot el procés, que recull la diagnosi actual, la visió de futur i els reptes detectats i, segon, com una agenda compartida co-creada entre els agents locals i els alumnes universitaris, que defineix una sèrie d'accions i projectes per aconseguir els objectius i la transformació desitjada per a l'any 2030. Un document per a ús local que no només incorpora la visió i creativitat dels agents locals, sinó també dels alumnes nacionals i internacionals que hi han participat. Un document de valor afegit que pot ajudar a guiar i impulsar el canvi necessari dels propers anys.

Les 16 accions recollides dins el pacte, repartides en 5 categories, s'hauran de desenvolupar com a projectes específics amb processos propis. Per l'impuls d'algunes d'aquestes iniciatives ja hem iniciat el treball amb el grup d'interès local i esperem poder iniciar la resta properament. D'aquesta manera, a poc a poc, començar a generar un canvi i una transformació positiva al barri i al seu teixit social, i a tota la ciutat de Sabadell en el seu conjunt.

Font: Mónica Chiwo, Mariana Jiménez, Francisco José Rossetto, 2020.

LES ACCIONS I LES VISIONS

Per assolir els objectius marcats i donar resposta als reptes plantejats, es proposen les següents accions i visions que, a continuació, es descriuen en major detall:

Covadonga Urban Lab:

34

Una mirada des de les agendes compartides per a la sostenibilitat i el canvi social

Adriana Colquechambi i Tatiana Fernández,
Generalitat de Catalunya

Habitatge i model urbà - Superilla Covadonga

36

1.

Xarxa de
vies saludables
i segures

2.

Carrer
Covadonga

3.

Gran Via

4.

Accés
a l'habitatge

5.

Espai públic

Transformar l'espai públic per millorar la qualitat de vida

42

Pau Avellaneda
Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona

Smart neighborhoods: propuestas para el barrio de Covadonga en Sabadell.

46

Blanca Arellano Ramos
Directora del Postgrado Smart Cities
Universitat Politècnica de Catalunya

Un laboratori d'aprenents en temps de pandèmia

50

Nadia Fava i Marta Carrasco Bonet
Departament d'Arquitectura i Enginyeria de la
Construcció, Universitat de Girona

El projecte Covadonga com a efecte papallona

54

Sergi Ricart Giraldo
Coordinador del Focus d'Innovació Local
de la Federació de Municipis de Catalunya

Ecologia i transició energètica

58

6.

Comunitats
energètiques

7.

Nou sistema
local de gestió
de residus

8.

Projecte
Riu Ripoll

9.

Projecte
hortes

Cap a un model energètic públic, cooperatiu i comunitari: les comunitats energètiques.

62

Gabriel Cardeñosa
Gestor Energètic de la UAB

Los sistemas agroalimentarios urbanos: una respuesta colectiva para acelerar la transición ecológica en los territorios.

66

Xavier Gabarell, Pere Muñoz i Pietro Tonini
ICTA-Universitat Autònoma de Barcelona

Patrimoni i equipaments socials i culturals

70

10.

Projecte
Artèxtil

11.

Espai
Emprius

**Sabadell 'smart city',
Covadonga 'smart heritage'** 74
Francesc Muñoz
Director de l'Observatori de la Urbanització
Universitat Autònoma de Barcelona

**Emprius, una transformació d'ús
innovadora per a Covadonga** 80
Eudald Giera
L'Eixida / Teler Cooperatiu

Economia de la innovació social i solidària de proximitat

86

12.

Noves
activitats i
esdeveniments

13.

Polítiques
de promoció
econòmica

14.

Clúster
Esport, Salut i
Innovació

Quedem a Covadonga? 90
Covadonga i Sabadell: punt de partida i potencial
Arnau Bonada
President de la Xarxa Onion

**Comunicando ciudad:
Creando y propagando la marca Sabadell** 94
Emilio Fernández Peña
Director de l'Institut de Recerca de l'Esport
Universitat Autònoma de Barcelona.

Sabadell: 98
Construcción de un relato de ciudad
Encarna Ruiz Molina
Directora del Departamento de Teoría y
Análisis del Diseño, ESDi

**Situar a Covadonga la vanguardia de la
innovación digital SOCIAL** 102
Marcos Cereceda
Instituto Iberoamericano de Desarrollo Sostenible
Universidad Autónoma de Chile

Co-Governança i participació

104

15.

Nou Ens de
Governança

16.

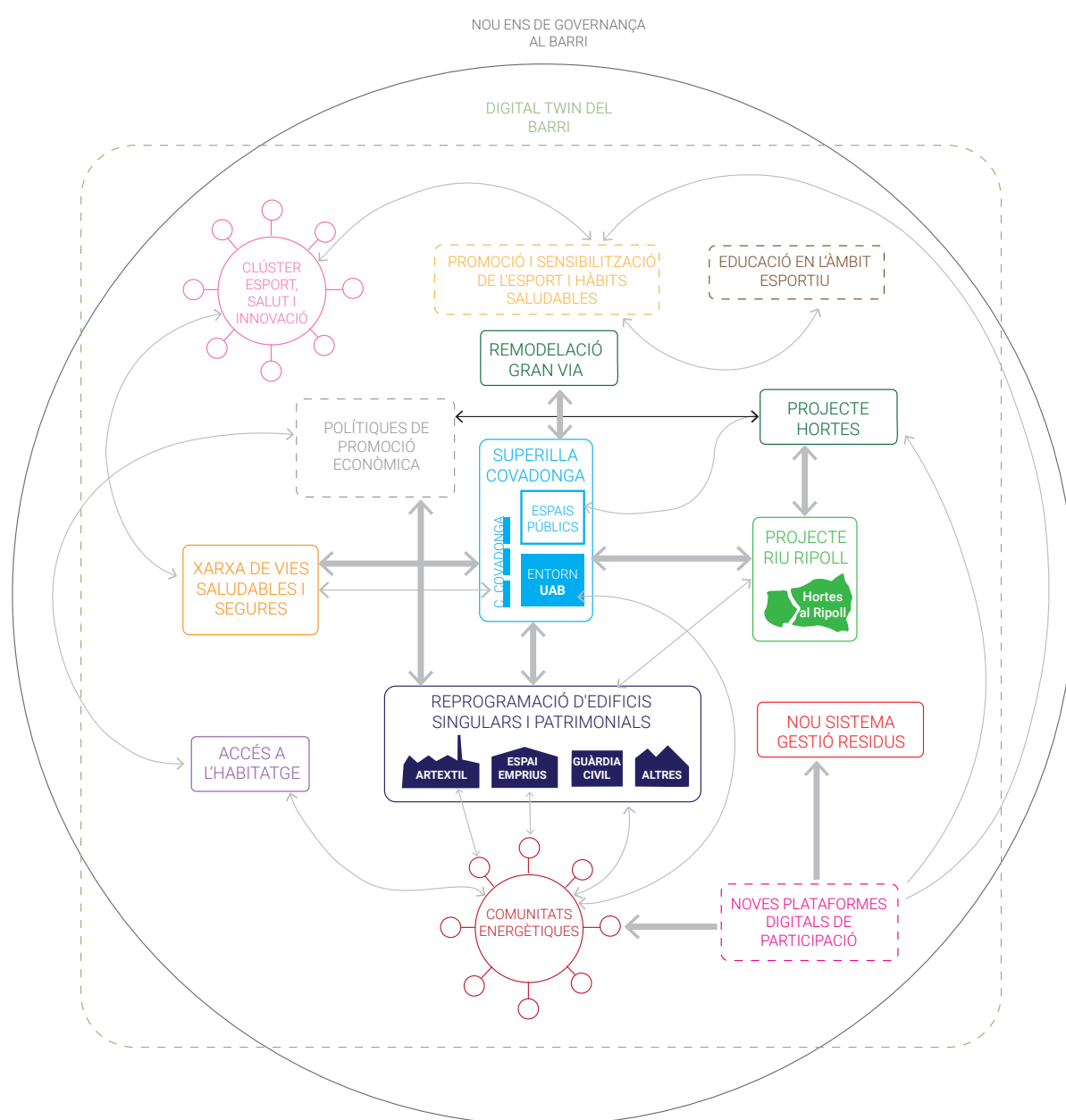
Nous instruments i
plataformes de
participació

La importancia de la participación ciudadana 106
Miquel Domènech
Barcelona Science and Technology Studies Group
Universitat Autònoma de Barcelona

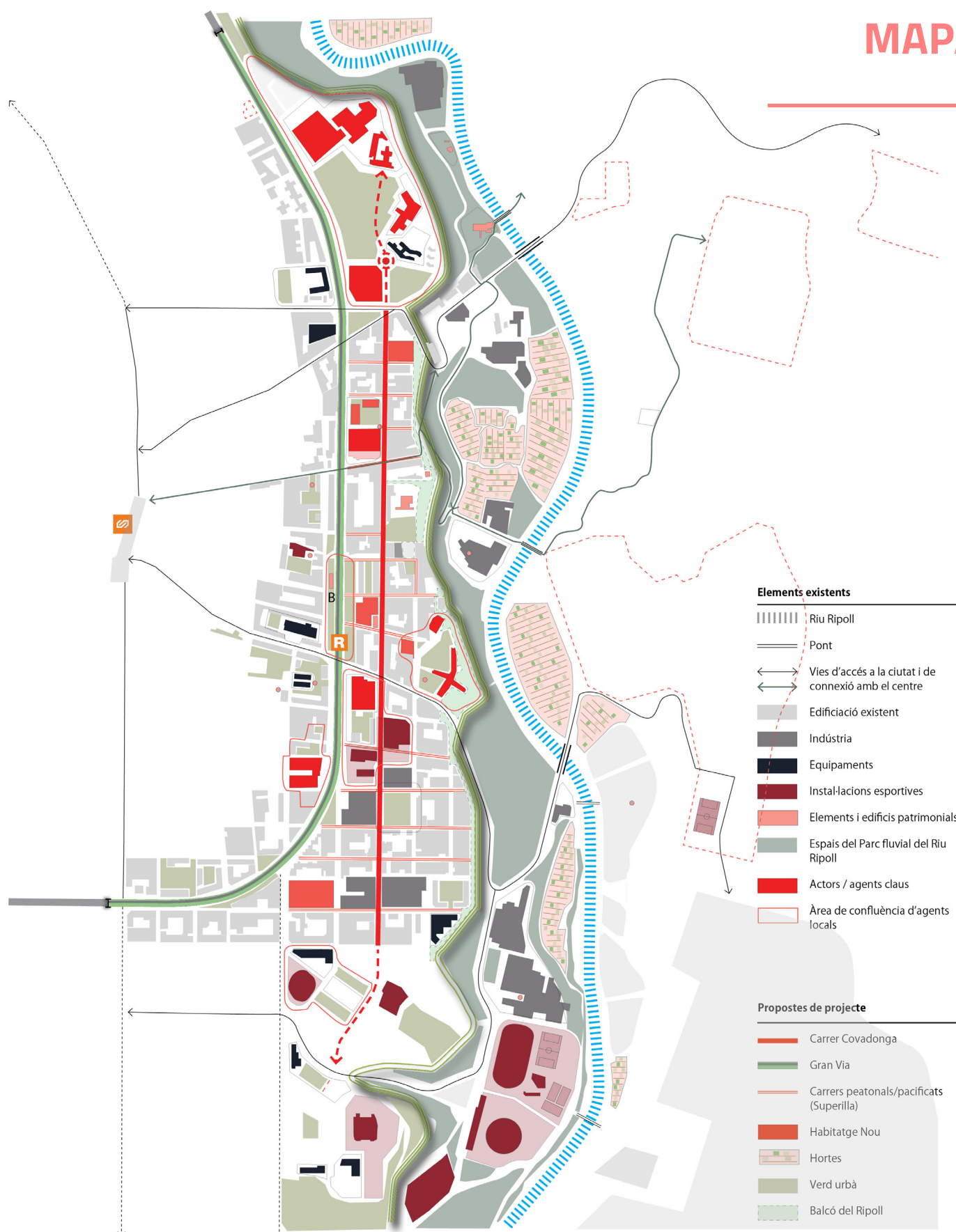
**L'Associació de Veïns de Covadonga:
canviar el món canviant el teu barri** 110
Bill Phillips
Vicepresident, Associació de Veïns del barri
de Covadonga

LES ACCIONS

En el següent esquema es presenten els principals projectes que han sorgit del treball participatiu sobre els reptes estratègics i programàtics en el marc de Covadonga Urban Lab. L'esquema introdueix possibles relacions, sinergies i complementarietats entre ells, de manera que no els podem entendre com accions individualitzades, sinó que cal pensar-los i desenvolupar-los, també, des d'aquest punt de vista relacional.

MAPA

Durant el procés de definició dels reptes, el Grup d'Interès Local va destacar sobre mapa algunes qüestions principals que aquí es recullen, tant sobre actius presents a l'àmbit i espais d'oportunitat com necessitats i mancances a resoldre amb les propostes. Aquest mapa recull aquestes qüestions i les posa en relació, a nivell espacial, amb les propostes sorgides, conformant així un nou imaginari urbà pel barri.

COVADONGA URBAN LAB, UNA MIRADA DES DE LES AGENDES COMPARTIDES PER A LA SOSTENIBILITAT I CANVI SOCIAL

*Adriana Colquechambi i Tatiana Fernández,
Generalitat de Catalunya*

En un moment de la nostra història marcat per canvis disruptius profunds (game-changers) en el marc de la pandèmia de la COVID-19 i de fenòmens meteorològics extrems, la societat està prenent més consciència sobre la fragilitat del nostre sistema social i la dimensió real dels reptes actuals i de futur recollits en l'Acord de Paris, els 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i el Pacte Verd Europeu (New Green Deal).

Aquesta aproximació, ens porta a qüestionar-nos cada cop més sobre les formes de fer, organitzar i col·laborar dominants a la nostra societat, que són reduccionistes, fragmentades i mecanicistes. En un entorn incert i amb condicions que canvien ràpidament, aquestes maneres de fer inhibeixen la capacitat d'actuació i adaptació i impedeixen avançar cap a un futur més sostenible, inclusiu i just. Per tant, hi ha una gran urgència de trobar (noves) maneres d'abordar els reptes tecnològics, econòmics, ambientals i socials del segle XXI, que requereixen enfocaments sistèmics i agendes multiactor orientades a la transformació. En paraules d'Otto Scharmer: "Per fer front a aquests reptes profunds, necessitem noves plataformes i noves capacitats que actualitzin el nostre sistema operatiu mental i social, des de la consciència del ego-sistema fins a la consciència dels ecosistemes". Per tant, les transformacions requereixen noves fórmules de col·laboració entre governs, acadèmia, empreses i societat civil, així com noves fórmules de govern participatiu, amb aproximacions flexibles, obertes i dinàmiques, que fomentin l'experimentació, l'aprenentatge i l'adaptabilitat.

Al capdavant d'aquests canvis transformatius necessaris es troben les ciutats. Com s'expressa a la nova agenda urbana de les Nacions Unides: "Hem arribat a un punt crític quan hem entès que les ciutats poden ser la font de les solucions als reptes que afronta el nostre món en lloc de ser la causa dels reptes. Si està ben planificada i ben gestionada, la urbanització pot ser una eina poderosa per al desenvolupament sostenible tant per als països en desenvolupament com per als països desenvolupats." A mesura que la gent es trasllada cada vegada més a zones urbanes, es fa més evident el paper transformatiu de les ciutats com a motor per avançar cap a la sostenibilitat i fer front als reptes de la nostra societat.

La transició cap a futurs més sostenibles i justos hauria de ser col·laborativa, oberta a l'aprenentatge i a l'experimentació. Els laboratoris urbans proporcionen exemples de com dur a terme aquests processos de transició i aporten evidències de com es podrien millorar els processos de presa de decisions, d'experimentació i de confluència d'actors diversos. El projecte pilot Covadonga Urban Lab, en el qual la universitat es vincula des del seu sentit més ampli a la ciutat i al territori n'és un exemple. D'una banda, té la capacitat de catalitzar, articular i sumar esforços amb actors diversos

de l'ecosistema i, de l'altra, té la capacitat de prototipar i experimentar respostes més intel·ligents, consensuades i sostenibles als reptes urbans.

En aquest context, els laboratoris urbans han de contribuir a desenvolupar noves maneres de mobilitzar l'acció col·lectiva per adreçar els reptes que ens importen i ens interpel·len, individualment o col·lectivament mitjançant agendes compartides, que ens permetin treballar de forma individual, col·laborativa i sistèmica amb aliats probables o poc probables. Esdevé per tant imprescindible desenvolupar metodologies de treball que ens permetin desenvolupar visions compartides del futur que volem i desenvolupar agendes compartides per assolir-les en base a la capacitat i la intel·ligència col·lectiva. Els reptes que tenim davant requereixen iniciar uns canvis transformatius que alhora requereixen una sincronització d'esforços dels diferents actors del territori i de diferents nivells de govern.

Els processos de cocreació i de definició de nous escenaris de futur per a la ciutat impulsats des dels laboratoris urbans per si sols no són transformatius. Una major implicació d'actors en la cocreació de solucions i en la definició de visions de futur no sempre es tradueix en una transformació de la ciutat o del territori. Els reptes actuals de la societat i de les ciutats són complexos i adaptatius, per tant requereixen incorporar i articular una perspectiva holística i dinàmica, tenir en compte el context global, el marc institucional i normatiu, les pràctiques socials, els efectes a llarg termini i els impactes directes i indirectes.

La metodologia d'agendes compartides per a la transformació i el canvi social, que està en procés de definició i en fase d'experimentació, pretén integrar tots aquests elements per generar processos clarament transformatius, que permetin avançar cap a trajectòries de desenvolupament més sostenibles, inclusives i justes. En el marc d'aquestes agendes, els laboratoris urbans (i els laboratoris socials en general) adquireixen una nova dimensió estratègica, atès que aquests espais de trobada, col·laboració i cocreació, com el Covadonga Urban Lab, empoderen la ciutadania i la converteixen en la principal protagonista dels processos de transformació de les ciutats.

HABITATGE I MODEL URBÀ - SUPERILLA COVADONGA

Font: Alba Arco, María González, Joan Turon, 2020.

El barri de Covadonga i el seu entorn s'han caracteritzat tradicionalment per un caràcter industrial, i pel caràcter subsidiari de l'habitatge respecte a aquests elements productius. Un barri que s'ha estructurat com un territori marginal i allargassat entre la via del tren, l'actual Gran Via i el marge del Ripoll. Unes característiques imprescindibles pel seu impuls econòmic durant l'arrencada industrial perquè era una zona cèntrica i gaudia de proximitat a la xarxa de transport però que, amb el temps, han conduït el barri a una condició d'aïllament, a una desconexió amb el cor històric de la ciutat i a una sensació de degradació urbana.

Indiscutiblement la transformació de Covadonga està condicionada per l'execució de projectes més grans com la transformació de la Gran Via (mitjançant el soterrament o d'altres opcions com el canvi de secció i pacificació), però alhora demana un procés de reestructuració i de renovació interna que generi un nou model de barri. Experiències recents i properes com la Superilla a Barcelona (i en d'altres ciutats) donen indicacions de com podem reestructurar el futur barri de Covadonga. Les reflexions sobre el futur reiteraven la necessitat de buscar la integració amb la resta de la ciutat mantenint una visió global però, alhora, baixant la mirada a nivell de barri i a les micro-situacions que generen els conflictes quotidians. La transformació de Covadonga ha de ser capaç d'articular i iniciar un procés de canvi més ampli. Ha de garantir que sigui un barri integrat a la ciutat, d'accessibilitat fàcil des de tot Sabadell i des de ciutats properes. Especialment cal garantir un accés fàcil i atractiu en transport públic a les infraestructures i serveis presents a l'àrea. Cal que Covadonga esdevingui la porta de Sabadell al riu Ripoll i es converteixi en l'articulació que connecta Torre-Romeu (riu) amb Covadonga (Gran Via) i el centre (Sabadell).

Covadonga hauria de ser un barri equitatiu, just i inclusiu, on l'accés a l'habitatge sigui una realitat mitjançant la reserva de sòl per a la construcció d'habitatge social i la possibilitat d'alternatives de gestió. Convertir-se en un espai urbà de qualitat i segur, amb espais d'estada de qualitat, amb vies pacificades, que afavoreixin la seguretat i on els camins escolars siguin una realitat. El barri de Covadonga hauria de facilitar la millora de la qualitat de vida de les persones mitjançant el canvi a uns hàbits més saludables i la promoció d'una població activa en un espai urbà saludable, verd, amigable i segur i connectat. Un barri amb identitat pròpia on es preservin el teixit urbà tradicional i els elements patrimonials que el caracteritzen.

1.

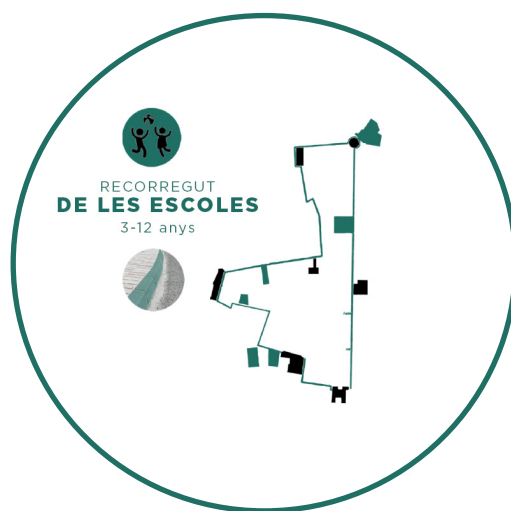
XARXA DE VIES SALUDABLES I SEGURES

FEM BARRI CAMINANT!

Definir i validar un estàndard de disseny de camí segur i inclusiu que es pugui implementar al barri i, posteriorment, a la resta de la ciutat. Considerar diferents tipologies com: a) camins escolars per als nens sense cotxes, b) vies saludables / vies de promoció esportiva c) carrils per a bicicletes i patinets d) nous espais públics al carrer.

Dissenyar una xarxa que connecti els punts més emblemàtics del barri amb la resta de la ciutat i amb el territori. Alhora, minimitzar la presència del cotxe (deixar de ser l'aparcament del centre de la ciutat i reduir el trànsit de pas) i retornar l'espai a la ciutadania per generar activitat social.

Aquestes accions haurien d'anar acompanyades d'una campanya de promoció d'una mobilitat més activa i sostenible a partir de la sensibilització i educació de la ciutadania i d'un desplegament del transport públic (bicicleta col·lectiva amb els animadors de l'escola, llançadora per a l'escola, etc.) i d'un projecte de millora del transport públic i de la xarxa de mobilitat quotidiana (millor finançament, promoció dels mitjans de transport públic i alternatius, incentius per a l'usuari, etc.)

Font: Agnès Barceló Company, Maria Font Bennàssar, Gülsah Akgün 2020.

2.

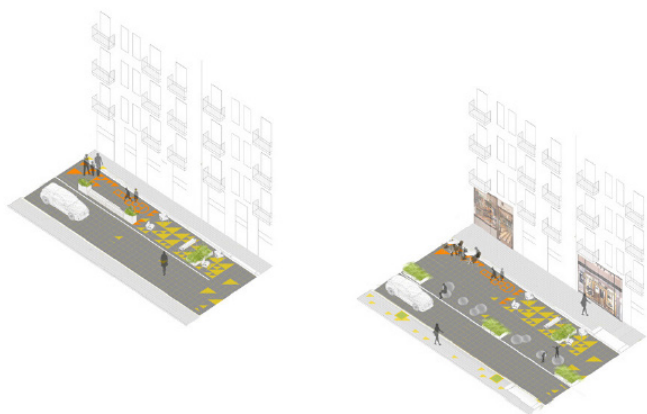
EL CARRER COVADONGA

UN CARRER MAJOR PEL BARRI!

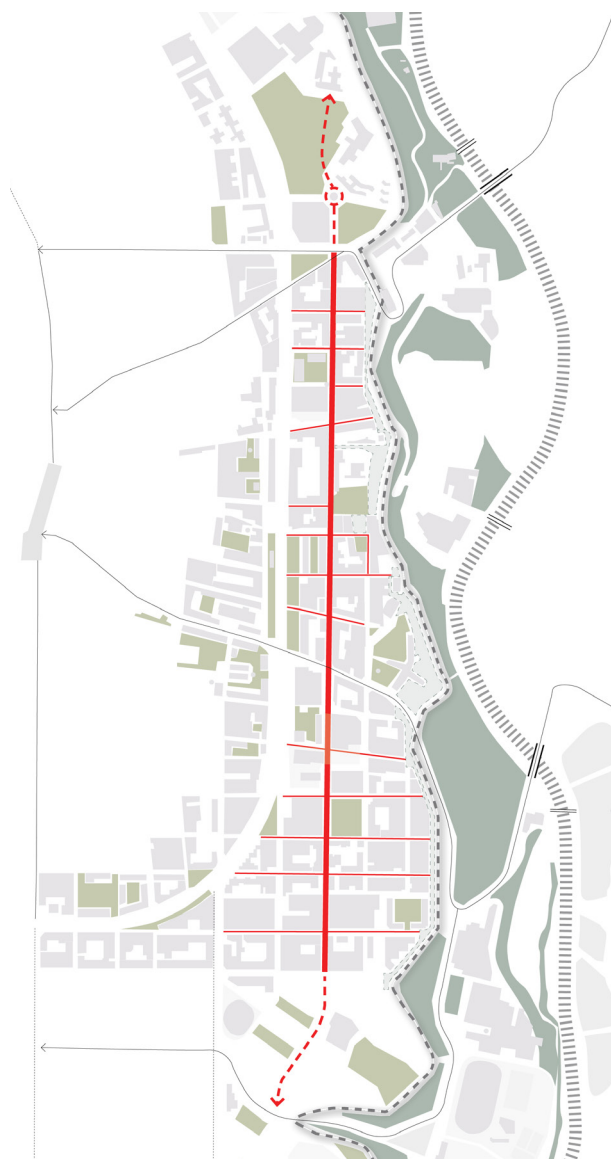
Aquest carrer, al ser el més llarg del municipi i recórrer el barri de cap a cap, té la potencialitat d'esdevenir un autèntic eix cívic vertebrador de Covadonga i convertir-se en el carrer major del barri, generant identitat i activitat i permetent estructurar la futura transformació.

Per potenciar aquest eix urbà és necessari:
a) consolidar i connectar els espais existents i emergents que formen part de la memòria física i social d'aquest carrer (Parc Taulí, Artèxtil i altres naus industrials, Fira, entorn UAB,

Plaça Sant Salvador i Plaça Laietana, entre d'altres); b) pacificar i minimitzar la presència del cotxe retornant l'espai a l'ús veïnal i social; i c) ampliar la mirada sobre el patrimoni edificat, com l'arquitectura local residencial (casa anglesa).

Font: Nil Brussosa Arnau, Aina Caballero Gayolà,
Gabriela Ivanova, 2020.

3.

LA GRAN VIA

RE-TEIXIR LA CIUTAT!

La Gran Via és l'eix urbà principal de Sabadell i, alhora, una mena d'autovia i barrera urbana que ha produït una gran fragmentació al teixit urbà i ha esdevingut una tasca pendent per a tota la ciutat, gairebé des de la seva inauguració el 1976. Per això cal pensar qualsevol intervenció en clau d'una visió estratègica amb una perspectiva doble, local i global, i lligar-la i relacionar-la amb un procés de reestructuració urbana global de la ciutat de Sabadell que permeti reconnectar barris, integrar infraestructures i, per últim, reactivar i rehabilitar l'espai urbà afectat per la si-

tuació anterior adversa. Per aconseguir això, la intervenció hauria d'anar més enllà de la intervenció física i anar lligada a un canvi de mentalitat sobre com moure's per la ciutat, visionant nous models per a la mobilitat futura, centrats en l'usuari i respectuosos amb el medi ambient. Per abordar l'envergadura d'un projecte tan ambiciós, és necessari iniciar un procés participatiu ampli i inclusiu que inclogui el co-disseny de la futura Gran Via. Perquè cal crear una visió que vagi més enllà de la dignificació de l'eix cap a la integració (estructural, funcional i paisatgística) real dins del teixit urbà.

4.

ACCÉS A L'HABITATGE

REHABITAR EL BARRI!

El desplegament de programes i d'intervencions hauria d'anar acompanyat d'una política pública d'habitatge, de solucions que respondin a la problemàtica i tendència actuals i de noves maneres de viure/habitar la ciutat. Es presenta, llavors, una oportunitat per fer de l'habitatge un element accessible, inclusiu i sostenible a la ciutat, i que proporcioni noves oportunitats d'habitatge al barri:

a) Fer una residència d'estudiants al barri, **b)** Habitatge social / protegit de nova construcció i amb barreja social, (residència per avis i joves) **c)** Rehabilitació i millora de l'habitatge existent **d)** Habitatge privat amb criteris socials per atreure inversions i dinamitzar el procés.

5.

ESPAIS PÚBLICS

RECUPEREM ESPAIS PER TOTHOM!

Millora i condicionament dels espais públics existents de proximitat per fer-los més inclusius, segurs, identitaris i de qualitat. Millora d'espais de referència dins el barri, com l'entorn UAB, entorn Artèxtil, Pl. Laietana i Pl. Sant Salvador. Per poder augmentar la superfície de l'espai públic, és necessari recuperar l'espai dels carrers interns del barri, ara ocupats pel vehicle privat, pacificar-los al màxim possible i tornar l'espai recuperat a un ús i activitat social i comunitària. Això permetrà que el barri de Covadonga recuperi identitat mitjançant la presència de l'art al carrer, i la promoció del coneixement i la cultura.

Font: Fatumata Ba, Ferran Gonzalvo, Joana Plana, 2020.

TRANSFORMAR L'ESPAI PÚBLIC PER MILLORAR LA QUALITAT DE VIDA

PAU AVELLANEDA

Geògraf urbanista, professor de la UAB,

Consultor en espai públic i mobilitat, i veí de Sabadell

A Covadonga s'hi viu, però no s'hi fa vida

Amb el passar dels anys Covadonga s'ha anat transformant en allò que en podríem anomenar un barri post-industrial. Nascut en plena revolució industrial, durant dècades va acollir fonamentalment fàbriques i habitatges obrers. Les fàbriques ja no hi són. Algunes han estat substituïdes per altres usos, bàsicament habitatges, i d'altres encara hi romanen, però sense activitat. Els habitatges tradicionals, els de 'casa anglesa', encara hi perduren. Poc a poc, a més, durant les darreres dècades, al barri i al seu entorn immediat s'hi ha anat instal·lant equipaments de ciutat i fins i tot de caràcter comarcal o metropolità: l'escola Samuntada, l'Hospital Taulí, l'Escola Oficial d'Idiomes, la Universitat Autònoma, la Fira, l'Escola Superior de Disseny, El Club Natació Sabadell o el tanatori. Es barregen, doncs, fàbriques en desús, habitatges antics, habitatges nous i equipaments de diversa índole.

Crida l'atenció, però i per exemple, la manca de comerç de barri, de proximitat, la qual cosa implica que el veïnat s'ha de desplaçar als barris veïns a comprar fins i tot allò més bàsic. Pràcticament tampoc no hi ha espais o zones verdes dins del barri. Les places Sant Salvador i Laietana són clarament insuficients. El riu Ripoll, paradoxalment, no forma part de l'imaginari del barri. Al contrari, Covadonga sempre ha viscut d'esquena al riu i a l'espai natural que l'envolta. Pel que fa a l'espai públic el gran protagonista és el vehicle privat. La Gran Via és la gran artèria de trànsit de la ciutat, amb més de 40.000 vehicles al dia. Un eix viari, una autopista urbana de fet, que actua com una gran barrera entre el barri i la resta de la ciutat. El carrer Covadonga, per altra banda, està concebut com un eix paral·lel a la Gran Via utilitzat sobretot com a bypass per evitar la congestió que sovint es produeix en aquest vial. La resta de carrers, al seu torn, estan concebuts bàsicament com a espais 'de passar' i d'aparcar. L'espai per als vianants és escàs i està en males condicions. La bicicleta no té espais segurs per circular.

Es tracta, doncs, d'un barri malmès, deixat, poc cuidat, amb escassa identitat pròpia, contenidor d'equipaments i usos foranis però amb escassos serveis per al propi veïnat. A Covadonga s'hi viu, però no s'hi fa vida. Aquesta situació, però, no té perquè romandre així indefinidament. De fet, en els darrers anys, el barri de Covadonga ha emprès un camí que busca recuperar el caràcter acollidor, amable, tranquil i afable que havia tingut antany que permeti als seus habitants viure i fruit-lo. Es tracta de millorar la qualitat de l'entorn urbà de tal manera que convidi a viure el barri i no a fugir d'aquest. I en aquest sentit, urbanisme, espai públic i mobilitat hi han de jugar un paper clau.

Transformar l'espai públic per transformar el barri

L'espai públic és l'espai de relació, d'interacció i de cohesió per excel·lència. Però perquè pugui acomplir amb aquest objectiu ha de tenir unes característiques determinades. Els estudiosos ens diuen que hi ha una relació molt estreta entre la qualitat dels espais públics i les activitats que s'hi duen a terme.

Així, mentre en els espais públics de baixa qualitat només es duen a terme les activitats estrictament necessàries (bàsicament desplaçar-se), un espai públic de bona qualitat farà possible l'aparició d'una àmplia varietat d'activitats tals com passejar, aturar-se, asseure's, parlar, jugar, interactuar, prendre l'aire, badar... la qual cosa, al seu torn, comportarà un increment significatiu de les activitats socials que protagonitzaran tots els col·lectius urbans: infants, joves, vells, dones, homes...

El barri de Covadonga no compta amb un espai públic de qualitat, tot al contrari. La major part dels carrers dediquen la major part de la seva secció al trànsit viari o a l'aparcament deixant molt poc espai per a la realització de les activitats socials ara esmentades. En aquest sentit, el projecte de transformació del barri que es pretén realitzar a través de el Covadonga Urban Lab, és una oportunitat indiscutible i, alhora, irrenunciable per transformar l'espai públic del barri amb l'objectiu de capgirar la situació actual i fomentar l'aflorentament de tot tipus d'activitats socials i relacionals. I per a fer-ho caldrà desenvolupar, paral·lelament, canvis de conjunt tals com la pacificació de tots els carrers del barri i canvis i transformacions específiques tals com, per posar només alguns exemples, la peatonalització dels carrers Covadonga i Quevedo, l'obertura del carrer de Santa Teresa i la ronda d'Orient al barranc del Ripoll o el redisseny de la plaça Laietana per convertir-la en un veritable focus d'activitat del barri. Tot plegat sota el paraigües de la sostenibilitat, de la moderació i pacificació del trànsit, del reverdejament de la ciutat i de la inclusió d'elements artísticoculturals que li donin identitat al barri i el converteixin en un espai de referència tant a nivell de ciutat com fora d'aquesta.

Sis propostes de transformació

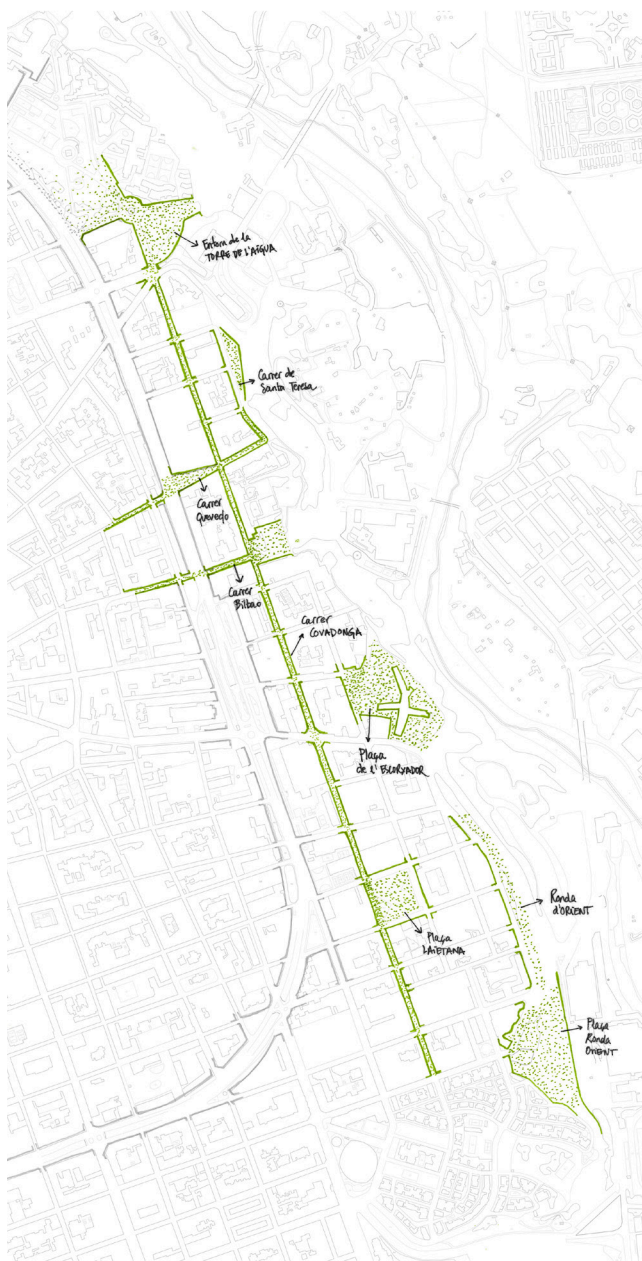
Per tal de potenciar el barri de Covadonga com a espai on s'hi faci vida cal endegar un ampli programa de transformació de l'espai públic. Els carrers han de deixar de ser espais de passar per passar a ser espais d'estar. Els vehicles han de deixar pas a les persones i el gris ha de deixar pas al verd. A continuació es citen alguns dels espais que podrien ser transformats. No són els únics, però potser són els principals.

1. El carrer Covadonga, el carrer Major del barri

El carrer Covadonga és, sense cap mena de dubte, l'artèria principal del barri. I no només perquè el travessa de punta a punta sinó perquè relliga tots els espais comuns, equipaments, serveis... del barri i del seu entorn immediat. El seu potencial com a element estructurador del barri és enorme. Avui, però, és només un carrer de pas per a vehicles i un aparcament a cel obert. Per totes aquestes virtuts el carrer Covadonga està cridat a ser el carrer Major del barri. Però per a que pugui fer aquesta funció ha de canviar radicalment. L'opció més adient per a aconseguir aquesta funció seria la seva peatonalització de cap a cap, especialment en el seu tram central. Amb tot, es poden buscar diverses opcions per bé que totes haurien d'excloure el trànsit de pas i l'aparcament en calçada, i incloure un creixement significatiu de l'espai peatonal, la configuració en plataforma única, verd urbà i mobiliari de suport als desplaçaments peatonals i als espais d'estar, i un tractament de les façanes que li donin un caràcter molt més atractiu que el que té actualment.

2. Els carrers Quevedo i Bilbao, la connexió entre el centre i el riu Ripoll

El barri de Covadonga es pot considerar com una ròtula entre el centre de la ciutat i el riu Ripoll. Dos dels carrers que exerceixen la funció de connectors entre aquests espais són els de Quevedo i Bilbao. El primer connecta el carrer de la Creueta amb la Baixada de la Cobertera. El segon el carrer Illa amb la plaça de Sant Salvador. Actualment,

(1) Aquarella 'Proposta de transformació del carrer Covadonga' (Autora: María Palomino)
 (2) Mapa amb 'Ubicació de les actuacions' (Autor: Uri Serra)

més enllà de la barrera que suposa la Gran Via, són carrers que conviden poc a caminar. Per tal de potenciar el seu ús i aquesta funció connectora caldria generar un espai de passeig agradable per als vianants. En ambdós casos, novament, la millor opció és la peatonalització juntament amb la incorporació de verd urbà, especialment arbrat, mobiliari adequat a la seva funció i un tractament pictòric de les façanes que doni qualitat urbana a aquest espai. En el cas del carrer Quevedo, a més, caldria aprofitar l'oportunitat que genera el pati de l'Artèxtil per obrir-lo al carrer i generar un espai-plaça que incorpori aquest espai al carrer i el faci encara més atractiu.

3. El carrer de Santa Teresa i la Ronda d'Orient, els balcons del Ripoll

El carrer de Santa Teresa i la ronda d'Orient són actualment dos vials que recorren el perímetre del barri en la seva frontera amb el barranc del Ripoll. En ambdós casos la presència del vial, amb un carril de circulació i un cordó d'aparcament, inhibeix el potencial de l'espai verd situat entre aquest i el marge del riu. Ambdós carrers tenen un gran potencial per esdevenir una autèntica porta de penetració del verd dins del barri i la ciutat, un passeig a mode de 'passeig marítim' o fluvial i un autèntic balcó i mirador sobre el Ripoll. Però per a fer-ho caldria reduir la frontera que suposa el propi vial reduint la secció d'aquest, eliminant l'aparcament, configurant una plataforma única i deixant l'amplada de calçada estrictament necessària per a l'accés del veïnat. Un cas especial en aquest sentit és el frontal del Tanatori. L'eliminació del vial existent permetria la penetració del verd fins a la mateixa façana de l'edifici creant un espai molt més adequat a la funcionalitat d'aquest equipament.

4. La plaça Laietana, potenciar el seu protagonisme

Actualment la plaça Laietana és l'espai verd més important del sector sud del barri. Amb tot, la seva configuració no permet extreure'n tot el potencial que té. El fet d'estar configurada com una illa envoltada de carrers amb una secció viària dedicada bàsicament al cotxe, amb un vial, el carrer Covadonga, amb una alta intensitat de vehicles, i sense cap vinculació amb els edificis que envolten la plaça, fan que sigui un espai poc utilitzat i aprofitat. Per a extreure'n tot el seu potencial seria convenient que, a més de canviar la seva configuració interna, s'articulés a

l'eix configurat pel carrer Covadonga i jugués amb la façana dels edificis que donen a aquest carrer. En aquest sentit caldria, d'una banda, redefinir la secció del carrer Covadonga en aquest tram convertint-lo preferiblement en espai peatonal o, en tot cas, amb un petit vial en plataforma única pensat únicament per a donar accés als edificis i, per una altra, promoure un canvi d'usos en els edificis d'aquest tram de carrer apostant per aquells que puguin donar més vida a la plaça (locals comercials, de restauració, d'activitats socials...).

5. La plaça de l'Escorxador, una centralitat a repensar

La plaça de l'Escorxador acull una de les centralitats més importants del barri, l'edifici de la Universitat Autònoma, una zona verda de dimensions significatives, probablement la més gran del barri, i un equipament social, el local dels Emprius. Amb tot, es tracta d'un espai poc atractiu i infrautilitzat. Els vials i les petites bosses d'aparcament que l'envolten, juntament amb els pocs elements atractius que hi ha tant a l'interior de la plaça com al seu entorn són els principals responsables de la seva poca utilització, especialment com a espai d'estada. Per tal de dinamitzar aquest espai caldria una profunda reurbanització del sector. En primer lloc caldria eliminar les bosses d'aparcament existent. En segon terme, reduir a la mínima expressió els vials del carrer Bonavista i el ramal d'accés als Emprius. En tercer lloc caldria dotar de contingut tot l'espai obert, l'actual i el recuperat als cotxes. També caldria promoure un canvi d'usos en alguns dels edificis que donen a la plaça substituint alguns dels actuals per altres que aportin més vida al sector. Finalment, la ubicació d'un dels extrems del pont per a vianants i bicicletes que en un futur hauria de connectar amb el barri de Torre Romeu també pot suposar un revulsiu urbanístic i d'activitat pel que, després de tots aquests canvis, potser podríem anomenar Parc de l'Escorxador.

6. L'entorn de la Torre de l'Aigua, d'espai residual a centre d'atracció

Actualment, i malgrat la seva amplitud, l'entorn de la Torre de l'Aigua és un espai poc atractiu on predomina fonamentalment la funció de circular i aparcar. Segurament per això a ningú se li acut d'anar-hi a passejar o a fer-hi activitats d'estar. Però al mateix temps és un espai amb una enorme potencialitat de transformació. La seva situació entre el Parc Taulí i el barranc del Ripoll li ofereixen l'oportunitat d'esdevenir una prolongació del primer i un balcó o un mirador sobre el segon. Al mateix temps, la seva ubicació entre el centre de la ciutat i l'Hospital i el Parc Taulí li donen relleu com a nexa entre ambdós espais (previ arranament i connexió dels carrers de la Salut i de Caldes, és clar). Al seu torn, la presència de l'Escola Samuntada a l'interior del sector, la ubicació al nord del barri de Covadonga i la seva situació a les portes del riu Ripoll, el converteixen en un espai amb un enorme potencial d'atracció. La reurbanització de tot l'entorn de la Torre de l'Aigua, començant per la reducció dels carrers Pelai Briz i Francesc Izard a la mínima expressió i seguint pel reverdejament i la inclusió d'elements vinculats a l'aigua en tot el conjunt del sector, poden donar a aquest espai un caràcter i funcionalitat totalment noves molt més ajustada a les necessitats actuals i futures del veïnat del barri de Covadonga i del conjunt de la ciutat.

El Covadonga Urban Lab, una gran oportunitat

Aquesta mirada sobre l'espai públic no pot fer-se sinó sota un marc de treball més ampli. De res serviria transformar carrers i places si després aquestes no acollissin activitats. I per fomentar les activitats cal una transformació molt més profunda, no només de l'espai públic. En aquest sentit, el Covadonga Urban Lab esdevé una gran oportunitat per la transformació del barri en tant que ho fa des d'una mirada holística, integral. A través dels reptes que el projecte es planteja, s'aborden qüestions com la sostenibilitat ambiental, la inclusió social, la salut, el dinamisme econòmic, l'atracció d'innovació i coneixement o la recuperació de la identitat a través de la cultura, totes elles necessàries i complementàries en la transformació de l'espai públic urbà.

SMART NEIGHBORHOODS. PROPUESTAS DE CIUDAD INTELIGENTE PARA EL BARRIO DE COVADONGA EN SABADELL

Blanca Arellano Ramos

*Directora del Postgrado Smart Cities: Urbanismo, Tecnología
y Sostenibilidad, Universitat Politècnica de Catalunya*

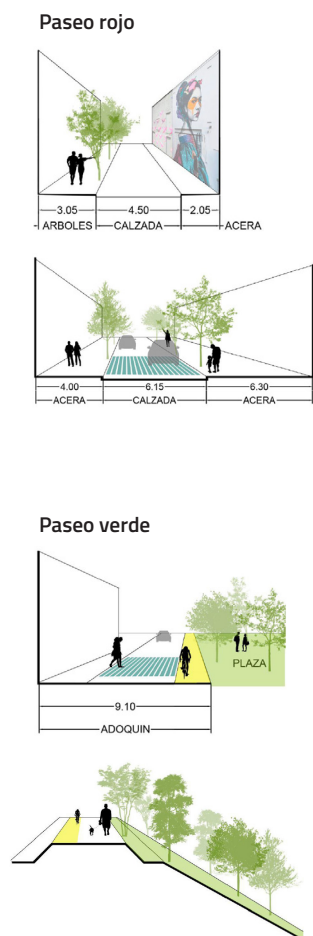
Ciertamente podemos encontrar incontables definiciones sobre las Smart Cities, desde las TIC que juegan un papel clave y por tanto se centran en el uso de las tecnologías, sensores y monitoreo de todo lo que sucede en ellas (como Washburn & Sindhu, 2009 o MIT, 2013) hasta las más amplias que implican la inversión en capital humano y social y por tanto en la calidad de vida su habitantes como objetivo principal (Caragliu, Del Bo & Nijkamp, 2009). Para la elaboración de estas propuestas de Barrio Inteligente partimos de una definición holística, donde la ciudad inteligente es una ciudad con un buen desempeño y visión de futuro en estas seis características: economía, gobernanza, medio ambiente, movilidad, sociedad y bienestar inteligentes (Giffinger et al., 2007). Por tanto, partimos de una smart city que va más allá del simple uso de las tecnologías, que se define por ser la evolución de la ciudad sostenible hacia una ciudad inteligente, sostenible, inclusiva y resiliente frente al cambio climático. Una ciudad construida con la ayuda de las tecnologías que mejore su servicios y la gestión de la misma pero siempre en beneficio de sus ciudadanos. Al decidir participar y sumar sinergias con el proyecto Covadonga Urban Living Lab, los trabajos finales del postrado de Smart Cities han propuesto soluciones inteligentes para el barrio de Covadonga (Fig. 1) con una mirada integral, sostenible y de innovación respeto a los retos que se habian identificado.

Co-opera Covadonga

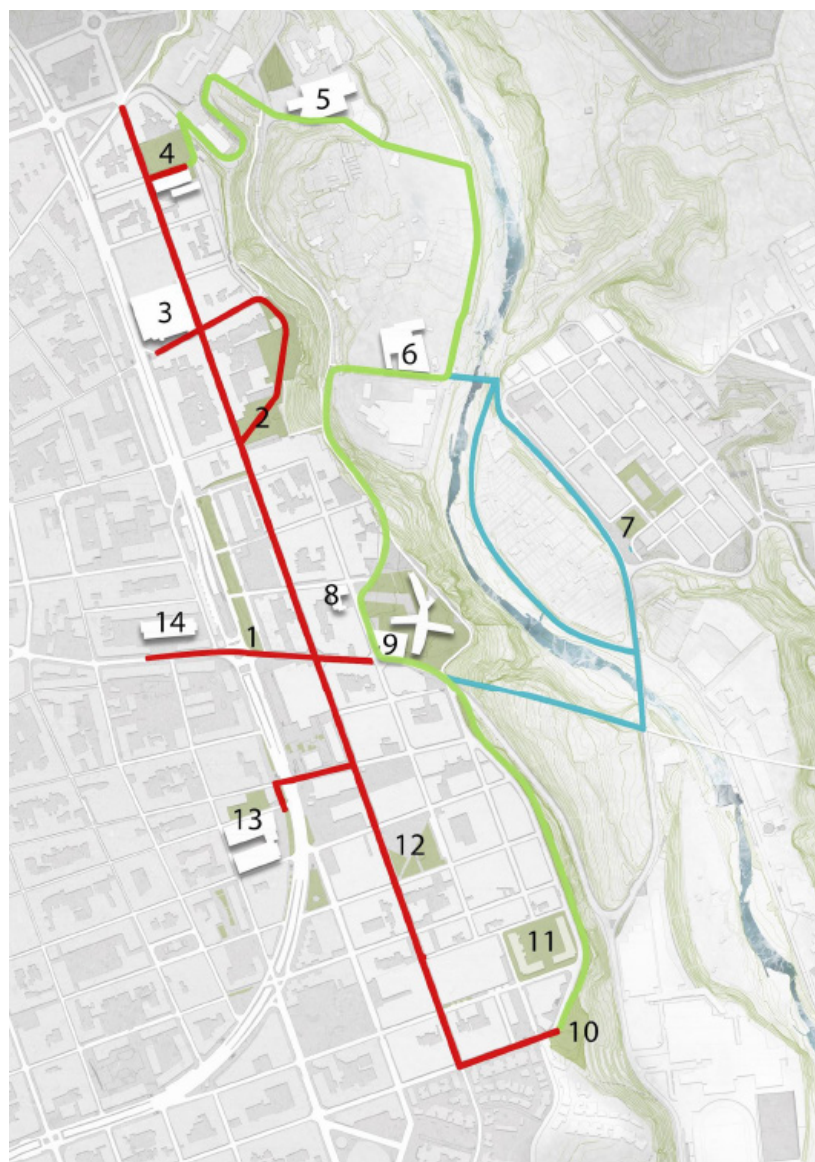
La propuesta se centra en el eje de la sostenibilidad, y especialmente aborda el reto de la transición ecológica y energética planteado por el Covadonga Urban Living Lab. Tenia como objetivo principal la búsqueda de mejoras en la eficiencia energética y la gestión de residuos a través de propuestas como la creación de una Cooperativa de producción energía, Huertos sociales ecológicos y un Eco Fab Lab que de soporte a estas iniciativas.

Covadonga: Espacio e identidad

La segunda propuesta, aborda el reto de la equidad social y justicia espacial, transformando al barrio de Covadonga en un barrio abierto e integrado al resto de la ciudad e incluso que promueva la participación ciudadana. El objetivo del proyecto es reactivar el barrio, actualmente segregado, y mejorar la calidad de vida de sus habitantes, a través de reforzar la identidad del barrio mejorando la calidad del espacio público, del medio ambiente y del entorno construido.

Nous Recorreguts proposats
Font: Chiwo, Jiménez y Rossetto, 2020

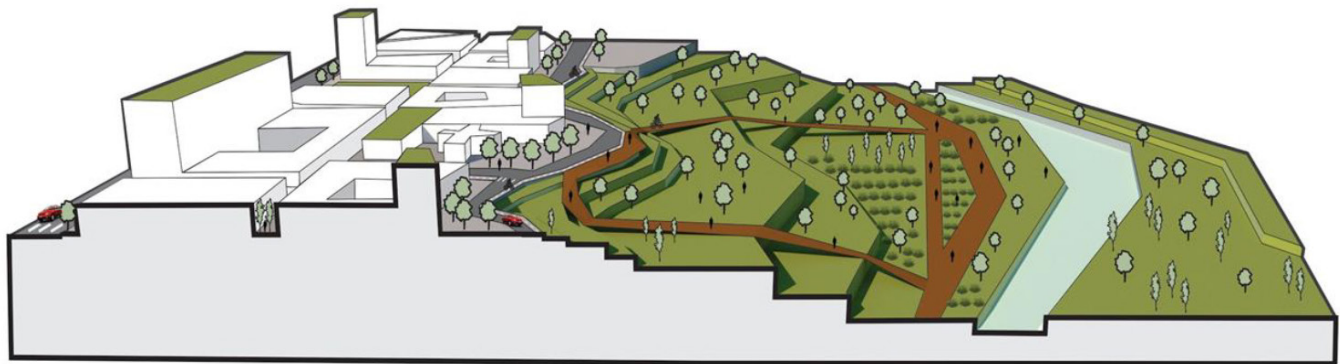

Covadonga Jove

Partiendo de la historia textil del barrio, el objetivo y concepto general del proyecto es “tejer el barrio” en distintos recorridos a través de la recuperación del patrimonio histórico, mejora de la calidad del espacio público e incorporación de arte urbano en las fachadas ciegas del entorno construido. Convirtiendo el barrio en un espacio habitable para los residentes y atractivo para las personas del exterior y promocionando muy especialmente el lugar como un centro de interés para los jóvenes. Hacer de Covadonga un barrio que favorezca la creación de espacios para la investigación, innovación y start-up’s, permitiendo crear una oferta integradora global y vinculada al estudiar y el vivir en el barrio. Por tanto, aborda principalmente el reto de innovación, conocimiento y cultura.

Smart Covadonga.

Por último, el cuarto proyecto presenta una propuesta sistémica para convertir al barrio de Covadonga en un verdadero barrio inteligente, sostenible y conectado. Marcando como objetivos principales la mejora y reverdecimiento de los espacios y conectores verdes incluyendo el balcón hacia el río Ripoll, el diseño de calles más inclusivas y seguras para todo tipo de peatones (niños, mujeres, personas mayores) así como para ciclistas.

Resumiendo podemos concluir que las cuatro propuestas, en formular propuestas y soluciones para los retos de Covadonga, también han formulado y creado visiones de futuro para el barrio y la ciudad de Sabadell. Las cuatro propuestas han tenido en común la puesta en valor de la recuperación del espacio público para los ciudadanos, la participación ciudadana en la toma de decisiones de la reactivación económica y social del barrio de Covadonga, y muy especialmente un mayor énfasis en la necesidad de crear espacios verdes de calidad, resilientes e inclusivos, además de una movilidad sostenible en el interior del barrio pero también conectando con el centro de la ciudad y el resto de Sabadell.

Debemos pensar en la ciudad inteligente como la ciudad de escala humana, como propone Jan Gehl. Perder el miedo a quitarle espacio al coche para devolverlo a las personas. La crisis sanitaria mundial que nos ha tocado vivir por el COVID-19, y durante la que se desarrollaron estos proyectos, no es sino una oportunidad para ver que es posible otro modelo de ciudad, menos contaminante, más sostenible, de escala humana y no del coche, más inclusiva y también más digital. Una ciudad donde no sea necesario desplazarnos todos a la misma hora, a los mismos sitios ni los mismos días, aprovechando el uso de las tecnologías.

El siglo XXI, sus avances y desarrollo nos deben permitir priorizar el modelo de ciudad que sea capaz de conseguir frenar el calentamiento global, disminuir los impactos en la salud de las personas y el daño ocasionado al medio ambiente que ha producido el actual modelo económico y de hacer ciudad. Esta priorización permitirá que barrios degradados como Covadonga, vuelvan a ser parte vibrante de la ciudad.

Font: Hassouni, Ramon y Segovia, 2020

COVADONGA URBAN LAB, SABADELL: UN LABORATORI D'APRENENTS EN TEMPS DE PANDÈMIA

Nadia Fava i Marta Carrasco Bonet

*Departament d'Arquitectura i Enginyeria de la Construcció,
Universitat de Girona*

L'àmbit disciplinari de l'ordenació del territori i la planificació urbanística històricament s'ha presentat com una pràctica de modificació del territori però també com un camp del saber de síntesi de disciplines que confronten directament amb les polítiques de gestió i transformació del territori. Aquests són uns dels aspectes pels quals la urbanística es veu afectada per contínues tensions i transformacions.

Avui en dia, per una banda, tots els actors, inclosos els usuaris, i per l'altra les preguntes, els temes i les eines de recerca, es redefeixen contínuament per trobar noves perspectives capaces d'enfocar, amb nitidesa, els temes de la contemporaneïtat. De forma cíclica augmenta l'escletxa entre les pràctiques i els sistemes de gestió i i normativa urbanístics. Parlant s'observa, per una banda, un urbanisme fonamentat sobre una estructura jeràrquica normativa establerta en la idea que els sistemes socials són simples i que el territori és un recurs no exhaustible on desenvolupar las activitats humanes, però per altra banda, cada vegada es fa més present una gestió i transformació del territori a partir d'activitats de baix a dalt que promouen accions per a una planificació participativa, comunicativa i col·laborativa amb tota la complexitat de la societat actual i en la qual el territori es considera un recurs amb uns valors socioeconòmics i mediambientals específics. Aquestes dues maneres extremes de pensar la planificació mostren una tensió estructural entre organització i espontaneïtat (Moroni, 2010; Orioli & Massari, 2020) o entre una gestió del territori de dalt a baix i una de baix a dalt.

La Unió Europea (UE) des dels anys noranta del segle passat promou polítiques de gestió de baix a dalt, però que no acaben d'aplicar-se als nivells més baixos de governança. Entre els exemples de governança de baix a dalt promoguts per la UE es poden esmentar les convocatòries dels projectes de recerca H2020 o Erasmus+ i els projectes Leader (Liaison entre actions de développement de l'économie rurale) o Urbact per al desenvolupament de les àrees rurals o urbanes. En aquestes iniciatives es proposa actuar amb un model de desenvolupament local dirigit per la comunitat (Community-Led Local Development, CLLD) que va ser introduït per la Comissió Europea (CE) en resposta al fracàs de les polítiques convencionals de dalt a baix per planificar la mitigació dels grans reptes i problemes a moltes ciutats. Els desafiaments de l'adaptació al canvi climàtic, la despoblació, l'envelliment de la població, l'atur, els dèficits d'infraestructures, la desigualtat, el benestar equitatiu i la degradació del medi ambient es corresponen en gran part amb molts dels objectius de desenvolupament sostenible inclosos en l'Agenda 2030.

En aquest context s'emmarca el projecte europeu Erasmus+ UniverCity Action Lab , que va promoure el Covadonga Urban Lab a la ciutat de Sabadell i en el qual van participar els estudiants d'arquitectura de la Universitat de Girona conjuntament amb l'administració pública, les associacions veïnals i entitats del territori i cinc altres universitats catalanes.

Nou vocabulari i nous actors per a un projecte adaptatiu

La condició mutant actual de la urbanística i la dificultat de la comunitat acadèmica i tecnicocientífica per adaptar els continguts de les assignatures sembla el resultat provocat per un aparat teòric encara feble que sustenta aquestes pràctiques de governança de base. Aquesta feblesa sorgeix de la dificultat de construir una teoria que integri la contribució de molts coneixements i accions experimentals que encara estan definint el seu vocabulari, els actors i els nous conceptes.

Per una banda, el vocabulari s'ha ampliat amb paraules evocadores que a vegades semblen poc concretes, com ara: sostenibilitat, resiliència, innovació social, pràctiques creatives i col·laboració, entre moltes altres. Totes aquestes paraules ja formen part del lèxic dels grans projectes de recerca de la Comunitat Europea, però encara tenen dificultats per entrar en la quotidianitat de la praxi de la gestió del territori. Són encara paraules que s'identifiquen amb una acció tàctica experimental i amb una perspectiva de laboratori urbà. Per altra banda, els nous actors ja estan presents en la gestió del territori: mediadors socials, experts en tècniques de participació ciutadana, experts en disseny de participació... però sorgeixen molts dubtes en el moment de definir els límits i els llindars de les diferents competències. Aquesta polifacètica i interessant situació comporta desavantatges a l'hora d'explicar quines són les competències d'un urbanista, quines són les seves eines metodològiques específiques.

Finalment, també el projecte d'urbanisme ha canviat: de ser la solució als problemes de la ciutat a ser interpretat com una eina adaptable capaç de prefigurar el desenvolupament i el disseny futurs, però en sentit procedimental, s'assimila a la idea d'"obra oberta" d'Umberto als any setanta o de les actuals idees d'arquitectura proposades per arquitectes com ara Lacaton i Vassal. El projecte es converteix en un marc on poder desenvolupar un procés cocreatiu amb els diferents actors. En aquest sentit, el projecte no solament és obert, sinó que és un procés plural que inclou els diversos col·lectius.

L'educació dels futurs arquitectes i planificadors posa qüestions sobre la taula com, per exemple, explicar una disciplina en canvi profund. Quines són les competències prioritàries que l'alumnat ha d'adquirir en el temps de què es disposa durant la carrera d'arquitectura i quins són els coneixements més pertinents per explorar perspectives i enfocaments socialment innovadors que poden donar indicacions respecte a reptes per al futur del territori, com explicar la incertesa i la indeterminació, també formal, com a valor... són algunes d'aquestes qüestions. Els cursos educatius d'urbanisme a la universitat representen una oportunitat si els imaginem com a laboratoris reals d'innovació de pràctiques i continguts, en els quals es pugui experimentar amb l'aplicació de canals de comunicació i participació en casos d'estudi concrets.

Aquests problemes van augmentar durant l'any acadèmic 2019-2020, amb l'aparició de la pandèmia de COVID-19, paral·lelament a la sensació que el desenvolupament, si està pensat només en termes econòmics, no s'adequa als principis de sostenibilitat mediambiental, social i econòmica. Des de fa més d'una dècada, les urgències del canvi climàtic, com ara la desigualtat i els perills del medi ambient, són temes presents a les agendes dels urbanistes i als programes dels cursos d'urbanisme, que busquen com actualitzar els vocabularis i els conceptes en un món que es representa en una narrativa negativa de «canvi accelerat» i dels «riscos» derivats del desenvolupament: els de caràcter ecològic i sanitari amb conseqüències socials, polítiques i culturals.

El projecte pilot Covadonga Urban Lab

L'inici del laboratori d'urbanisme, la primera setmana de febrer de 2020, va permetre fer gairebé totes les visites i els tallers participatius previstos al curs abans del 13 de març, quan Espanya va declarar l'estat d'alarma i el confinament. Realment, el que va canviar durant el curs van ser les modalitats, de presencial a remot, i la sensibilitat dels estudiants del projecte i de les anàlisis, amb diferents tipus de conseqüències: la dificultat dels grups per reunir-se, la manca de debats a classe, però també una atenció més personalitzada per part del professorat i una sensibilitat més aguda cap a un projecte holístic, integrat i adaptable. Aquesta sensibilitat va posar de manifest que la tècnica educativa del «if had been» es podia adoptar com a realitat que l'alumnat va poder fotografiar des del silenci dels paisatges «alentits», i al mateix temps els grans canvis en curs.

El projecte adopta el barri de Covadonga com un espai d'experimentació, test i validació de propostes que donin resposta als reptes urbans, socials i ambientals del conjunt de la ciutat de Sabadell que van ser prèviament definits en contínua col·laboració entre la Universitat Autònoma de Barcelona i els agents de la ciutat. Als estudiants se'ls va proposar que elaboressin propostes que donessin respostes obertes als problemes reals plantejats des d'una perspectiva local, però també considerant el context territorial, emmarcant-les en les agendes globals per al desenvolupament sostenible, com ara l'Agenda Urbana 2030 de l'ONU. El projecte posa damunt la taula qüestions respecte què és el benestar avui, què és la qualitat de vida, l'habitabilitat de l'espai urbà, quines són les polítiques capaces de redefinir les relacions espacials i socials de llocs ja actius, d'altres sense ús i d'altres que tindran una nova funció. A aquestes primeres observacions sobre el context s'afegeixen noves observacions que surten de la situació de la pandèmia a escala global.

Si el projecte de l'espai públic era tradicionalment al centre del projecte, el tema del rol de l'urbanista en identificar els processos que porten al benestar i a l'habitabilitat saludable de les zones urbanes es va transformar en el nucli de coneixement i discussió. Així, es va discutir com el benestar pot ser un bé comú, un capital col·lectiu que es pot extreure de la ciutat existent valorant la història, el patrimoni construït i els valors socioambientals relacionats amb una idea de ciutat oberta (Sennett, 2018) al territori i als ciutadans. Les respostes dels estudiants van ser múltiples: espais públics accessibles, adaptables en el temps, idonis per restituir la centralitat a la vida i les relacions de les persones, espais públics que engendrin processos a dins de la cadena alimentària, però també que desenvolupin economies locals i nous motius d'associació entre persones, que permetin generar i atraure activitats per transformar Covadonga en un barri viu i dinàmic. Uns espais públics que es van estudiar amb enquestes, tallers, visites in situ per descobrir els llocs que les lògiques de mercat havien descartat i activitats encara minoritàries però amb un altre valor afegit social, que es revelen avui com espais d'oportunitat i de gran valor també per a una sociabilitat més distanciada.

Els projectes resultants són indicacions de processos, més que projectes tancats. Inten ten expressar una narrativa fragmentària volgutament oberta als canvis: usos temporals, noves relacions ecològiques, accions de reapropiació col·lectiva dels espais urbans o d'espais comunitaris privats. Els espais de la producció, elaboració, consum i rebuig del menjar tanquen cicles virtuoses que fins i tot apunten a canvis socials en la percepció i l'ús del territori. Són els espais per cocrear, coeducar, fer co-working, cohabitar; espais per a la cohesió i la solidaritat. Són els espais d'ús limitat de recursos, dels cicles tancats, de l'ús de les coses abans descartades com a possibles futurs per a la innovació social i comunitària (Fava, Carrasco, KourkKoutas, 2020). Els llocs de mobilitat també van ser temes importants recurrents en diverses de les propostes resultants: com aconseguir més permeabilitat desfent les barreres existents –sobretot les viàries–, com dotar de més qualitat els carrers, que facilitin hàbits de mobilitat més sostenibles i espais públics més amables, on el vianant sigui el protagonista i la natura tingui una presència important.

En un moment en què la situació de pandèmia limita les possibilitats de moviment i obliga a un distanciament físic, els estudiants, amb el suport de les TIC i amb una sensibilitat augmentada en el tema de l'habitabilitat de la ciutat, de la necessitat d'espais públics de qualitat, d'espais per al moviment i de trobada i de la vida de proximitat, han donat respostes utilitzant com a materials del projecte allò que Georges Perec va definir com l'infraordinari, allò que apareix com a fons i que avui entenem encara més que és el suport fràgil de les activitats a la ciutat. La recerca del projecte apunta «a fer que el lloc es transformi en improbable fins a provar, per un breu instant, la impressió d'estar en una ciutat estrangera, o millor encara, fins a no entendre què està passant o què no està passant» (Perec, 1974), per imaginar uns futurs pròxims possibles.

La sensibilitat augmentada a què al·ludíem ha fet posar èmfasi, per part de l'administració pública i dels estudiants i professorat, en les activitats ciutadanes en marxa i en totes les formes d'acció innovadores, per fràgils i febles que siguin, com a models per prendre en consideració, per repensar i reinterpretar el bagatge de coneixement i praxi que és la base de l'educació, la gestió i la planificació del territori. Aquest curs ha construït, sense intenció prèvia, un col·lectiu o escola d'aprenents (Garcés, 2020) que tenen la intenció de llegir i observar la ciutat i el territori amb ulls nous i noves eines, en un període de convivència marcat per la incertesa.

EL PROJECTE COVADONGA COM A EFECTE PAPALLONA

Sergi Ricart Giraldo

Gestor a la Universitat Autònoma de Barcelona i Coordinador del Focus d'Innovació Local de la Federació de Municipis de Catalunya

Quan Ildefons Cerdà va presentar el Pla de reforma de l'Eixample poca gent s'imaginava el potencial transformador del projecte; de fet, van sortir moltes veus que el van titllar d'excessivament ambiciós i, fins i tot, d'utòpic. En contrast amb aquesta manca de reconeixement inicial, una vegada implementat, i per tant demostrats els avantatges del model, bona part de les innovacions es van aplicar en molts dels projectes urbanístics posteriors de la ciutat (i de moltes altres ciutats del món).

El gran valor del projecte de transformació del barri de Covadonga rau en esdevenir també un "efecte papallona"... En ser un punt de partida que, a més de constituir una palanca de transformació d'aquesta zona de la ciutat tradicionalment "oblidada", ens doni als sabadellencs l'oportunitat de fer-nos una idea (i de creure'ns) les potencialitats que té una ciutat com la nostra.

A ningú se li escapa que aquesta no és una empresa fàcil ni de resultats immediats. Però si Sabadell vol tenir les eines adequades per enfrontar-se als complexos reptes que planteja la realitat actual i evitar el perill de veure's "fagocitada" per les forces centrípetes que exerceix Barcelona, la inacció és més un risc que un estalvi. Moltes ciutats de les característiques de la capital vallesana que ens han precedit han demostrat que els processos de transformació urbana són complexos però són possibles. I el "Projecte City Lab" ha evidenciat que Sabadell té les condicions per aspirar-hi.

Fins aquí la "melodia" sona molt bé... Però com podem passar de les paraules als fets? La bona notícia és que no partim de zero. Cap dels reptes contemplats en el projecte són aliens a la realitat de la majoria de ciutats europees: pacificació de la mobilitat, transició energètica, creació d'un ecosistema innovador, desenvolupament local inclusiu, espais públics de qualitat, convivència urbà-natura, barris funcionalment heterogenis, fàcilment ciclables i predominantment peatonals ... Tots són temes que sonen a les agendes polítiques locals d'arreu del món. Això fa que hi hagi un important corpus de bones pràctiques que ja s'han provat i que han demostrat la seva efectivitat, tal com recull la Federació de Municipis de Catalunya de forma periòdica en el seu observatori de bones pràctiques "Focus d'Innovació Local".

Mesures modestes:

- Un servei de préstec de gots reutilitzables per a esdeveniments col·lectius (com el que s'ofereix a Tallinn, Estònia o a Styria, Àustria).
- L'organització de mercats de segona mà per afavorir l'economia circular (prenent l'exemple de la ciutat eslovena de Maribor).
- La senyalització de rutes saludables amb diferents nivells de dificultat (seguint l'exemple de Bicester, Regne Unit).
- L'oferta d'un servei de lloguer bicicletes de càrrega (com ja es fa a Bremen, Alemanya, a Helsinki, Finlàndia, o a Tillburg, Holanda).
- La gamificació de la mobilitat sostenible organitzant competicions a través d'una app per veure qui fa més quilòmetres en bicicleta (seguint l'exemple de Milanówek, Polònia o de Torhout, Bèlgica).
- La instal·lació de zones enjardinades mantingudes per la pròpia comunitat (com s'ha fet al barri de l'Alhambra de Brussel·les).
- L'organització de competicions d'esports al carrer (com fan a Sidney, Austràlia) o de mostres d'street art en espais públics (com és el cas de Montreal, Canadà).
- L'elaboració d'un catàleg integrat d'activitats extraescolars del municipi en col·laboració amb el teixit associatiu local (una pràctica inspirada en l'exemple de Montichiari, Itàlia).
- Iniciatives per afavorir que les famílies compartixin la connexió d'internet amb veïns en situació desfavorida, sobretot per a usos educatius (com s'ha posat en marxa a Louisville, Estats Units).
- La publicació d'una guia d'acollida (en format físic o on-line) per a persones que acaben d'arribar al municipi (com s'ha fet a Sant Cugat mitjançant l'aplicació "Hola Sant Cugat").
- L'organització de "un dia sense cotxes" (una iniciativa que s'ha extès a moltes ciutats del món com per exemple Reykjavík, Bath, La Rochelle o Bogotá).
- La instal·lació de plantes fotovoltaïques en espais poc aprofitats (com ara cobertes d'edificis públics, vorals de carreteres o com s'ha fet a Merida, sobre basses de regadiu).
- L'habilitació d'espais de treball oberts i col·laboratius per a persones interessades en noves tecnologies: fabricació digital, robòtica, impressió 3D, CNC, programació, etc. (un servei tipus el "Club de Makers" que està en funcionament des de l'any 2016 a Sant Feliu de Llobregat).

Iniciatives més ambicioses:

- La regulació dels sistemes de distribució urbana de mercaderies retringint la "última milla" al repartiment en bicicleta (com es fa a Maribor, Eslovènia o a Nijmegen, Holanda).
- La implementació de mesures per evitar l'efecte "illa de calor" urbana: teulades reflectants, parets verdes, plantació d'arbrat, instal·lació de paviments permeables o la inclusió de làmines d'aigua en els espais públics (solucions que ja s'estan aplicant a ciutats com Kheis, Sudàfrica, com Los Angeles, Estats Units, com Tokyo, Japó o com Shanghai, Xina).
- La posada en marxa d'un servei de transport públic de recorregut flexible en funció de la demanda (com ja existeix a Belleville, Canadà, a Florència, Itàlia o a Lincolnshire, Regne Unit).
- La instal·lació de sistemes de climatització per districtes (com ja existeix a Dresden, Alemanya, a Toronto, Canadà o també a Barcelona).
- La transformació del model urbanístic dissenyant una ciutat per a les persones: peatonalització, mobilitat sostenible, carrils bici, estacionament limitat de vehicles, millora de l'espai públic, etc. (seguint l'exemple de la ciutat de Pontevedra).
- La renaturalització de la ciutat intercalant espais urbanitzats i espais naturals (com s'ha dut a terme de manera molt ambiciosa a Singapur).
- La concentració de les zones de desenvolupament urbanístic al voltant dels eixos de transport públic (prenent l'exemple de Copenhagen).
- L'aposta per la construcció d'infraestructures verdes (com per exemple a la ciutat alemanya d'Andernach, als municipis de la regió italiana de Campania, la ciutat xipriota de Limassol o la ciutat canadenca d'Edmonton).
- L'adopció d'un model de "ciutat de 15 minuts" (inspirat en l'exemple de París o de Melbourne).
- La generalització d'un model de "mobilitat com a servei" (com s'està impulsant a Turku, Finlàndia, a Munich, Alemanya, o a Ruse, Bulgària).
- O la implantació de sistemes intel·ligents de gestió de la mobilitat que poden incloure peatges urbans de preu variable, sistema dinàmic de gestió semafòrica i dels preus dels parquímetres o senyalítica urbana intel·ligent (tal com s'ha fet a Aberdeen, Regne Unit, a Copenhagen, Dinamarca o a Trikala, Grècia).
- La creació d'una xarxa de corredors verds per connectar els espais naturals de dins del nucli urbà amb els periurbans (prenent com a exemple el projecte que s'ha iniciat a Vitoria Gasteiz).

*Algunes mesures que han aparegut en el llistat del
"Focus d'Innovació Local" organitzades segons el seu grau d'ambició..*

Més enllà de les mesures concretes, una de les lliçons apreses a partir de l'experiència de les ciutats que ja porten camí recorregut és que aquest no és un repte que pugui afrontar l'ajuntament en solitari, sinó que s'ha de plantejar com una empresa col·lectiva. És imprescindible, doncs, un pacte de ciutat que alineï l'acció de tots els departaments municipals i que mobilitzi tots els actors locals (socials i econòmics) al voltant d'uns objectius comuns i d'un horitzó compartit. Un pacte de ciutat que ha d'establir compromisos concrets però també un marc de col·laboració que empoderi a tothom a aportar, de manera formal o informal, el seu gra de sorra.

En aquest sentit, el Pacte resultant del projecte Covadonga "Cap a un Covadonga innovador, inclusiu, saludable i sostenible per a l'any 2030" pot ser un bon punt de partida. Els reptes plantejats (esdevenir un districte d'innovació, coneixement i cultura, promoure la mobilitat sostenible i els estils de vida saludables, impulsar una transició ecològica i energètica i fer-ho garantint l'equitat social i la justícia espacial) són clarament escalables a la resta de la ciutat. I bona part les accions proposades (com són dissenyar una xarxa de vies saludables i segures, millorar i acondicionar els espais públics existents per fer-los més inclusius, segurs, identitaris i de qualitat, renaturalitzar els barris, promoure la creació de comunitats energètiques, crear una moneda digital local, organitzar mercats d'intercanvi o crear nous instruments de participació ciutadana) permetrien activar la metamorfosi per a la modernització del municipi.

En definitiva, ja sigui per raons ambientals, de salut pública, d'acompliment de les directrius europees, de qualitat de vida, d'equitat social o de competitivitat econòmica... És molt evident la necessitat i la urgència de reinventar la ciutat. I part de l'èxit del projecte Covadonga consisteix en ser la llavor d'aquest nou ecosistema urbà que porti Sabadell a convertir-se en una capital del S.XXI.

PROPOSTES PEL BARRI DE COVADONGA

CREAR UNA PLAÇA MAJOR AL BARRI

Reformar la Plaça Laietana amb diferents equipaments (sepi infantil, eliminació de les places de pàrquing adjacents, escenari...) perquè es converteixi en un pol d'atracció d'activitats pel barri i per la gent.

CREAR UN MIRADOR AMB LES VISTES DEL RIU

El riu és símbol d'identitat del barri, per tant, s'ha de dinamitzar i valorar-lo. Amb aquesta acció es crearà un mirador i revelarà la imatge d'aquest. El mirador estarà ubicat al carrer Metge Mir i a la plaça Sant Salvador.

ELIMINAR ELS ESPAIS INDUSTRIALS EN DESÚS

Es crearà un espai verd amb un hort urbà a la Plaça de l'Artèxtil, però es mantindrà la xemeneia com a símbol històric del barri. Es crearà un pàrquing en alçada a causa del seu baix cost i la multifuncionalitat que pot adquirir l'edifici. D'aquesta forma serà més fàcil reduir les places de pàrquing al carrer.

CONNECTAR EL CENTRE AMB EL BARRI DE COVADONGA

El barri de Covadonga és un barri aïllat del centre per culpa d'elements físics (la Gran Via). Aquesta acció transformarà la Gran Via en un passadís amb la calçada a un sol nivell. D'aquesta forma es potenciarà la mobilitat activa.

INTRODUIR ARBRAT URBÀ DINS DEL BARRI

Dins del barri de Covadonga, s'introduiran més arbrat públic, gràcies a la reducció dels aparcaments i l'augment de l'emplaça de les voreres.

REVERDEJAR LA FAÇA DELS PRINCIPALS EDIFICIS DEL BARRI

Dins del barri de Covadonga trobem grans edificis que tenen un pol d'atracció de gent molt elevat. Per tal de millorar la imatge del barri, es podria reverdejar la façana d'aquests edificis (Club, la Faris, UAB, ESOL...). A partir de diferents espècies com l'Heura, Gessami, Melvenc...

ZONES 30

Dins de cada zona 30 trobarem unes vies perimetrals que tindran la funció de pas i unes vies internes amb la funció d'estar.

Dins d'aquesta zona els vehicles motoritzats podran circular a un màxim de 30 km/h.

Tanmateix, les zones perimetrals hi haurà senyalització que indiqui l'entrada i sortida de la Zona 30. Aquesta senyalització, no només està composta per elements verticals, sinó també s'introduiran elements físics.

REORDANACIÓ DELS SENTITS DE CIRCULACIÓ

S'ha realitzat mitjançant el sentit de circulació concorrents (sempre que s'ha pogut). Perquè tenen l'avantatge de la inexistència de trams rectes excessivament llargs. A més, s'ha donat prioritat el sentit de la dreta.

ELEMENTS DE REDUCCIÓ DE LA VELOCITAT

A les portes d'entrada i sortida de la zona 30, s'incorporarà un pas elevat com a element de moderació de la velocitat. Tanmateix, dins de les zones 30 trobarem altres elements reguladors de velocitat.

ELIMINACIÓ D'APARCAMENT

Una gran part de l'aparcament del carrer, serà abolit i com a conseqüència les voreres guanyaran una major amplitud.

MACROILLA PEATONAL

S'estableix una zona on els vehicles motoritzats tenen prohibit el pas, exceptuant els vehicles del veïnat (que la seva mobilitat serà reduïda), i els dels serveis essencials (ambulàncies, bombers...)

ANIVELLAR LA VORERA I LA CALÇADA

Dins de la macroilla peatonal s'anivellarà la calçada amb la vorera, d'aquesta forma s'obtindrà més accessibilitat, i més gent podrà fer ús d'aquest espai.

Font: Carles Cuadras, 2020

ECOLOGIA I TRANSICIÓ ENERGÈTICA

Els criteris actuals a l'entorn de la sostenibilitat urbana han de tenir en compte tant el canvi climàtic i els seus possibles efectes, com la transició energètica post-petroli que s'està produint, i aprofundir en l'impacte i l'abast que han de tenir les actuacions corresponents. L'objectiu és minimitzar l'impacte ambiental mentre es garanteix la mateixa qualitat de serveis i qualitat de vida als ciutadans.

A nivell metabòlic, ha de ser un barri autosuficient energèticament, un barri circular en quant a generació/consum de recursos, fent possible el tancament de cicles de la matèria orgànica i inorgànica, i que funcioni en base al residu zero. Alhora, aprofitant la tipologia i disponibilitat dels edificis existents i la seva posició estratègica a nivell de ciutat podria servir com un centre de distribució de mercaderies de logística de km0.

Un altre element important és la relació simbiòtica amb el riu Ripoll, on Covadonga pot convertir-se en un espai d'intercanvi, un barri porta d'entrada al Ripoll, de manera que el verd penetri a l'àrea urbana mitjançant horts urbans (l'hort entra al barri). És important dotar de nous usos al riu Ripoll, de manera que ciutat i riu es connectin i complementin mitjançant la millora de l'accessibilitat i la creació del balcó del riu Ripoll. Per últim, que Covadonga sigui un barri-districte d'innovació verda, aprofitant la presència d'actors d'R + D + I, on es puguin identificar i treballar col·laborativament reptes reals, on es produeixi coneixement i noves solucions, i on es testegin i s'implantin noves mesures per a la sostenibilitat (un test-bed urbà).

6.

COMUNITATS ENERGÈTIQUES

*DONEM VALOR SOCIAL
A L'ENERGIA!*

Repensar el model actual de producció i consum d'energia a nivell de barri i ciutat, considerant nous models emergents, com les comunitats energètiques que poden donar un valor social afegit. Realitzar un estudi global sobre la capacitat de producció solar fotovoltaica al barri i avaluar els possibles espais d'implantació en edificis, especialment en instal·lacions grans (Artèxtil, Espai Emprius,

UAB, Fira, Suñer i Magrinyà, etc). Impulsar i testejar un pilot ràpid i, posteriorment, crear incentius a la creació de noves comunitats energètiques a tot el barri. Implantar beneficis fiscals dins de les ordenances o altres per a la implementació de sistemes d'energies renovables alternatives, ampliant el ventall d'opcions per a les comunitats.

7.

NOU SISTEMA DE GESTIÓ DE RESIDUS

DEL RESIDU AL RECURS!

Ajudar a impulsar el canvi de paradigma en la gestió dels recursos materials que revaloritza els residus com a recursos, i el seu corresponent impacte local i global. Co-dissenyar, implementar i testejar un model d'economia circular local que incorpori un nou sistema de recollida selectiva porta a porta i aprofiti la innovació i les tecnologies digitals per superar barreres tradicionals i, alhora, generi ocupació

i activitat econòmica. Aprofitar per co-crear una campanya d'activació i conscienciació ciutadana ambiental, incorporant elements de gamificació amb incentius i recompenses per a l'usuari actiu.

8.

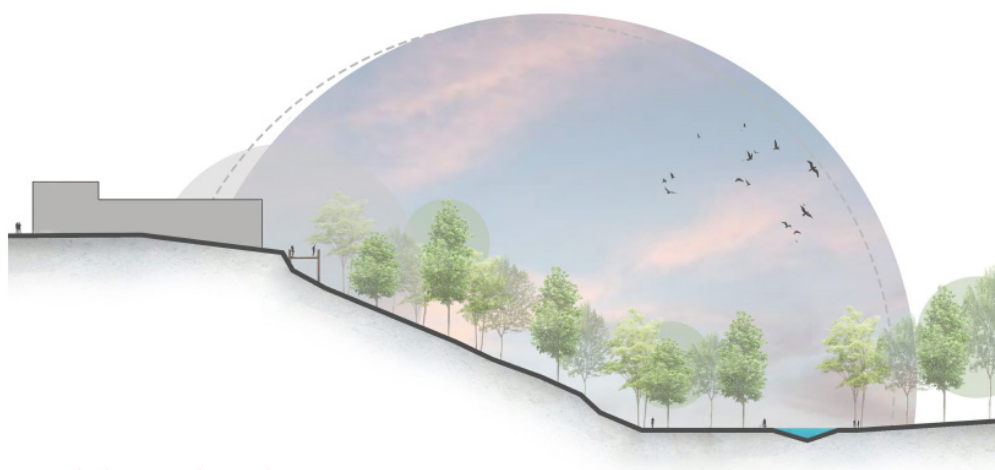
PROJECTE RIU RIPOLL EL COR SALUDABLE DE LA CIUTAT!

Impulsar una millora general de l'ecosistema fluvial del Riu Ripoll per potenciar el paisatge de proximitat, mitjançant la recuperació dels talussos del riu i el seu curs (fluvial), amb l'objectiu d'assolir una millora en la biodiversitat i en la resiliència del paisatge fluvial.

Establir una millora de l'accessibilitat al riu Ripoll per incrementar la connectivitat entre la ciutat i l'accés als espais oberts urbans i periurbans. Recuperar els camins existents de baixada al riu, i crear nous baixadors al riu Ripoll, i un ascensor per a vianants i bicis de la Pl. Sant Salvador fins al riu. Noves zones verdes i places connectades a la xarxa d'espais oberts urbans i territorials, i a recorreguts paisatgístics existents (exemple del balcó del riu Ripoll).

Reprogramar edificis existents a l'àmbit del riu que ofereixin nous usos i activitats vinculades al Ripoll. Per exemple, transformar el Molí d'En Torroella (o altres espais singulars dins el riu o del barri) en una Agrobotiga i Centre d'Interpretació de l'Espai Fluvial del Riu Ripoll (sensibilització + formació + dinamització + investigació).

Es presentaran oportunitats per a la creació de nous programes de cooperació multi-agents/Quàdruple Hèlix, a partir de la recerca que vinculin els agents universitaris amb els agents socials i econòmics de la ciutat. En aquest context, s'obren noves oportunitats per fomentar projectes i metodologies de ciència ciutadana i ciència oberta.

Font: Ferran Ponce, Isabel Mota, Aleix Sobrerroca, 2020.

Escala 1:1.000

9

PROJECTE HORTES

PRODUIR PER REDUIR!

Re-naturalitzar el barri mitjançant la recuperació de les hortes històriques i la creació de nous horts urbans ampliant els terrenys per hortes, i introduint nous elements com compostadors sensòrics (IoT). Més important però, és repensar el projecte dels horts com un projecte social i inclusiu, amb la creació d'hortos populars pels veïns, per escoles, per fer compost de les restes vegetals de les famílies, etc.

Pensar en la possibilitat d'introduir l'agricultura urbana dins del teixit del barri. En espais oberts disponibles (transformar l'espai municipal del carrer Metge Mir, l'aparcament Torre de l'Aigua i la plaça Laietana en horts) o amb la recuperació d'espais industrials per a horta urbana o mercats d'aliments.

Font: Joel Banús, Alberto López, Oriol Tarrés, 2020.

CAP A UN MODEL ENERGÈTIC PÚBLIC, COOPERATIU I COMUNITARI: LES COMUNITATS ENERGÈTIQUES.

Gabriel Cardenosa

Gestor Energetic, Universitat Autònoma de Barcelona

Ens trobem en plena transició energètica, està signat el manifest d'emergència climàtica, el planeta s'escalfa, podríem seguir fent créixer aquest llistat infinitament i...no farem res? És hora d'actuar! Hem d'actuar per tal de promoure la transició energètica. D'aquesta manera podrem dur a terme un canvi de model energètic on passarem de ser subjectes passius a actius, de consumidors a productors. La generació d'energia elèctrica renovable, distribuïda i l'autoconsum es troba ara al nostre abast. Podem aconseguir que el sistema sigui més just, renovable i democràtic i les comunitats energètiques són una nova eina per fer-ho realitat i per accelerar la transició energètica i reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera.

Des de fa dies un nou concepte energètic està apareixent a les nostres vides: les Comunitats energètiques (CE). Un concepte que no és nou però que va agafant força arran de la propera transposició de dues directives europees, la Directiva (UE) 2018/2001 del desembre de 2018 i la Directiva (UE) 2019/944 al juny de 2021. Ara hi ha el marc i els instruments per tirar endavant, però primer necessitem saber que són, quins objectius tenen i quins beneficis poden atraure als seus participants-socis.

Les comunitats energètiques són entitats jurídiques de participació oberta i voluntària formades principalment per la ciutadania, petites o mitjanes empreses i/o l'administració pública i que desenvolupen una activitat dins del sector energètic. Hi ha dos tipus de comunitats energètiques: **i)** les Comunitats energètiques renovables (CER) que promouen instal·lacions d'energies renovables de proximitat i **ii)** les Comunitats energètiques ciutadanes (CEC), que a més, poden incloure tota la resta de serveis energètics imaginables (eficiència energètica, mobilitat elèctrica, agregació de demanda, etc.). Les dues tipologies de CE tenen objectius socials i mediambientals i s'allunyen de la rendibilitat econòmica estricta. Per tant es proporcionen beneficis mediambientals, econòmics o socials als seus socis o membres en les zones locals on operen, en lloc de guanys financers. Desenvolupant-les aconseguirem que l'energia es posi en mans de les persones, la ciutadania, que es decideixi què fer amb l'energia produïda i, alhora, que l'autoconsum sigui una realitat, no només a nivell particular si no a nivell col·lectiu.

Els darrers canvis normatius permeten i faciliten l'autoconsum compartit entre persones (habitatges) situats en un radi de 500 metres, d'aquesta manera la creació de comunitats energètiques és una realitat tangible. Els avantatges són clars: es produeix energia neta i es redueix l'import econòmic a la factura elèctrica dels membres, cosa que ajudarà a alliberar del domini

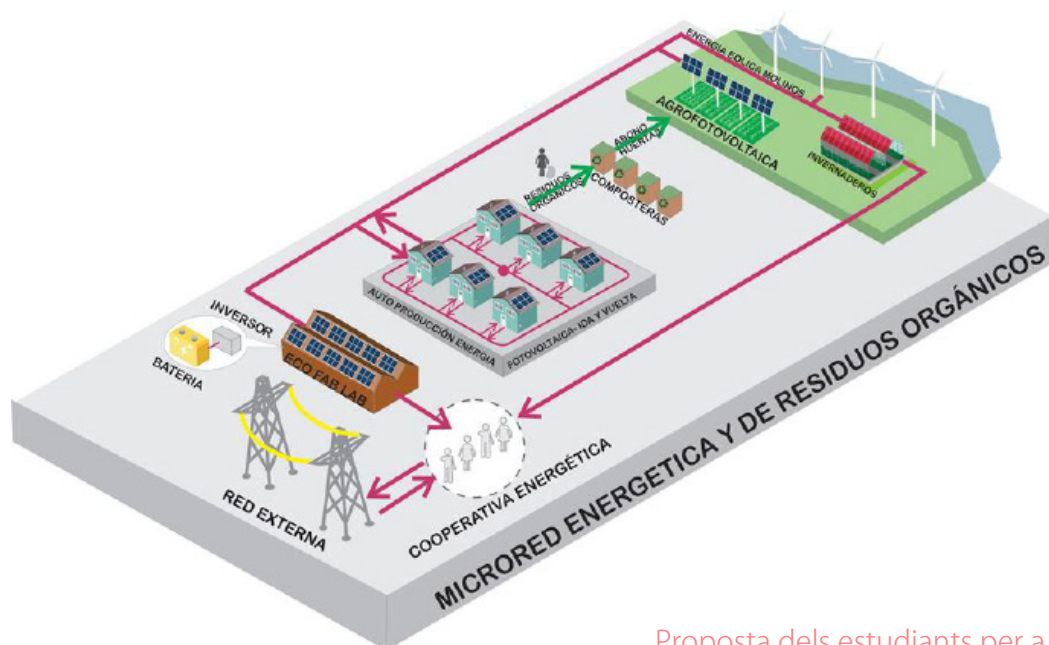

complet que els subministradors d'energia elèctrica han gaudit durant molts anys en un país on el cost de l'electricitat el gener del 2021 va ser el més alt d'Europa. La instal·lació dels panells solars per part d'una comunitat energètica es pot realitzar de manera centralitzada o descentralitzada en una "gran" superfície o bé en petites. Fins i tot poden prendre part de la comunitat energètica persones que no disposin d'espai per instal·lar els panells solars. Les possibilitats alhora de crear i participar de la comunitat energètica son infinites i es poden fer a mida de les necessitats dels seus membres.

A Sabadell, la proposta de creació d'una comunitat energètica a Covadonga sorgeix de la voluntat i l'experiència en l'àmbit de les energies renovables de l'Associació de Veïns de Covadonga, de l'àmbit de l'Eficiència Energètica de la UAB, del Grup local de Som Energia i de la cooperativa Som Confort Solar. Ho fa en el marc del Covadonga Urban Living Lab, el laboratori urbà promogut per la UAB i perquè la ciutadania, des d'un entorn obert, pugui imaginar i valorar possibles solucions a reptes socials, urbans i ambientals als quals s'enfronta el barri de Covadonga i Sabadell en general i generar la col·laboració entre veïnat, la universitat (UAB i altres), el sector empresarial i l'administració. Les comunitats energètiques s'han de pensar en aquesta clau, i atès que en el nostre cas hi havia tots els ingredients presents, s'ha decidit entrar en l'exercici de definir i intentar impulsar-ne una al barri de Covadonga.

Això va portar a la recerca del sostre adequat i a la conclusió que els edificis municipals proporcionen les millors oportunitats. Tot i que es va considerar que no calia demanar permís a l'ajuntament si els edificis ja estaven contractats a organismes independents com organitzacions juvenils, esportives o culturals, tenia sentit incloure les autoritats en la iniciativa. Malgrat les inevitables reticències exhibides pels funcionaris de l'ajuntament durant una primera reunió exploratòria, l'adopció de la proposta per part d'un polític local, i el continu suport de la universitat a través del projecte UCITYLAB va donar lloc a una decisió unànime de l'ajuntament de donar suport a la proposta de creació d'una comunitat no només al barri de Covadonga, sinó també a iniciatives similars que podrien aparèixer a tota la ciutat.

Després de diverses reunions en línia molt concorregudes on es va explicar a la gent el propòsit de l'esquema, la disponibilitat d'espai al terrat, amb la bona voluntat de l'ajuntament i la determinació del nostre grup local d'entusiastes de l'energia neta per iniciar la instal·lació el més aviat possible, tot indica que aquesta iniciativa, o una variació d'ella, es convertirà en realitat

Proposta dels estudiants per a la creació d'una
Microrred Energètica y de Residuos Orgánicos para Covadonga
Font: Vera y Warde, 2020.

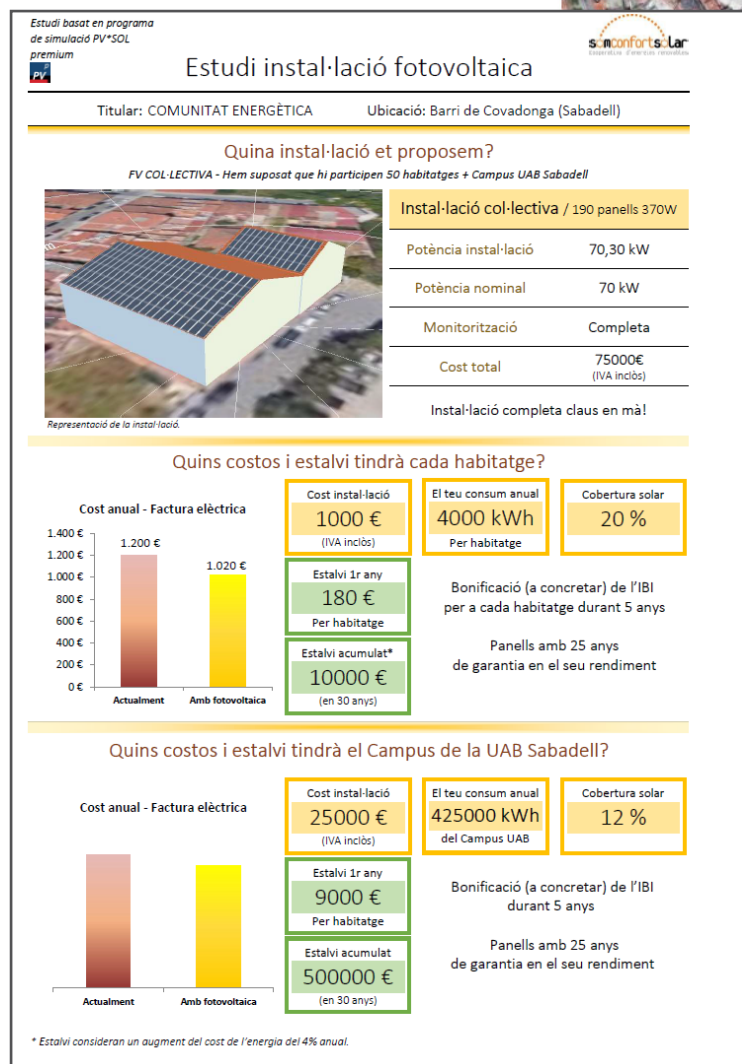
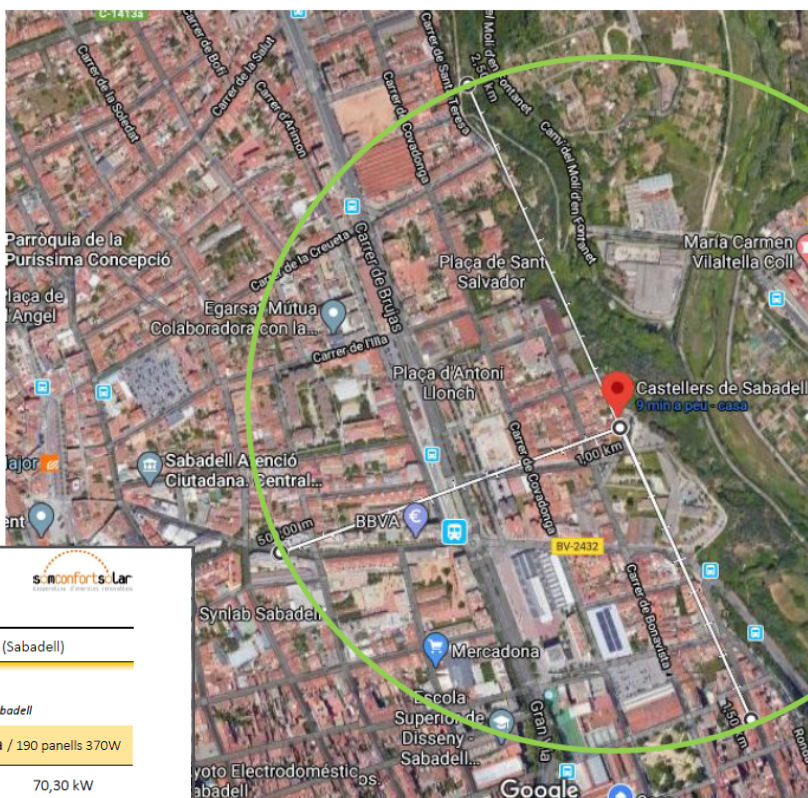
al cap de poc temps. Segons la proposta inicial la comunitat disposaria de les vessants sud de les dues cobertes de les naus que allotgen el Grup de Castellers i el que seria la seu de la Nau Coop, per a la instal·lació de panells fotovoltaics per una producció estimada de 100.000 kWh/any. Producció que en un 40% es destinaria a 50 famílies participants i el 60% restant per la resta de possibles col·laboradors com la UAB. El cost d'amortització estaria al voltant dels 4 i 5 anys.

Un altre dels principals punts forts de la comunitat energètica de Covadonga, sent pionera al municipi, és la seva capacitat de replicació i efecte multiplicador. El seu model pot servir per seguir-ne implantant d'altres sota les mateixes premisses i/o condicionants. Ser exemple, trencar barreres i superar els obstacles per primera vegada, aplanarà el camí a la resta de veïns i municipis. Això obre la possibilitat de crear comunitats similars a les zones afectades per la pobresa energètica, on el suport de l'ajuntament com un membre col·laborador podria ser decisiu. Actualment s'estan desenvolupant diferents comunitats energètiques a tot el territori estatal. A Catalunya i concretament a Girona s'està treballant en la creació de quatre proves pilot als municipis gironins d'Amer, la Celleria, Cornellà del Terri i Rupià on s'instal·laran plaques fotovoltaïques en equipaments municipals i que serviran per abastir d'energia diferents edificis municipals, habitatges en situació de pobresa energètica. A nivell estatal en trobem varies en diferents estadis evolutius com la del municipi de Gares (Navarra), Castellar-l'Oliveral (València) i un llarg etcètera.

La transició energètica i la lluita contra el canvi climàtic es troba a les nostres mans i ara més que mai tenim el poder i els instruments per accelerar el canvi cap a una transició ecològica justa, lectiva i col·laborativa. Som i serem els principals actors d'aquest canvi. Les comunitats energètiques, són un esclavó clau en aquest procés!

PROPOSTA PER A LA CREACIÓ D'UNA COMUNITAT ENERGÈTICA AL BARRI DE COVADONGA

DISTÀNCIA LEGALMENT POSSIBLE PER A PARTICIPAR-HI: 500 metres

Ubicació de la comunitat energètica de Covadonga i dades sobre la seva dimensionament inicial

LOS SISTEMAS AGROALIMENTARIOS URBANOS: UNA RESPUESTA COLECTIVA PARA ACELERAR LA TRANSICIÓN ECOLÓGICA EN LOS TERRITORIOS.

Xavier Gabarell Durany, Pere Muñoz Odina i Pietro Tonini
Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona

La agricultura urbana es una práctica que está atrayendo cada vez más interés entre diferentes ciudades del mediterráneo por su impacto positivos en el medio ambiente y socioeconómico en la población. Cubiertas verdes, huertos sociales y escolares en paralelo a productos locales han crecido en número e importancia en Catalunya durante los últimos diez años impulsado por autoridades y empresas privadas. Hoy en día, promover una alimentación sostenible en un entorno saludable es un reto societal colectivo para todas las ciudades y gran parte de este trabajo se está impulsando a través de nuevas investigaciones, modelos de negocio y maneras de interactuar entre los actores involucrados en el sistema alimentario.

A partir de esta realización y en este contexto nace el concepto del City/Region Food Systems - Sistemas Alimentarios Ciudad / Región (CRFS) donde se encuentran todos aquellos actores, procesos y relaciones que están involucrados con la cadena alimentaria (desde donde se producen los alimentos, hasta donde se procesan y distribuyen) en una región geográfica definida. Puede ser una ciudad, su área periurbana o un paisaje regional. También puede variar en relación con el territorio en cuestión, un paisaje costero, cadenas montañosas, colinas, una llanura rural, una zona urbana densa o industrial. Un enfoque basado en sistemas contribuye a una mejor comprensión de las interdependencias entre las partes clave de los sistemas (suministro de alimentos, medio ambiente, nutrición, salud, empleo) y hace posible abordar los problemas de manera integrada y holística. Por lo tanto, un enfoque de sistemas no solo se refiere a la alimentación, sino a todas aquellas personas, otros bienes y los servicios asociados que están conectados al ecosistema local (por ejemplo, cuando las actividades de ocio están asociadas con un paisaje agrícola rural, o cuando la construcción de comunidades y actividades sociales). La inclusión se fomenta en un huerto comunitario o cuando una asociación de pescadores que abastece a las escuelas locales crea y fomenta puestos de trabajo). Nos adreza a la escala de las ciudades y regiones porque representan la escala a la que se pueden fomentar las relaciones ecológicas, sociales y económicas a través de la co-gobernanza y la participación activa de las instituciones y los actores urbanos y regionales.

Se trata de una transición que pone al centro el ciudadano informándolo en sus decisiones diarias sobre qué, dónde y cuánto comer para asegurar un desarrollo sostenible. Una idea de sostenibilidad que ha visto un progresivo enfoque a nivel regional para poder responder a diferentes características y retos que la caracterizan. Un futuro más verde para eliminar la dicotomía que se ha creado entre la zona urbana y la zona rural para ampliar las conexiones entre las áreas urbanas, periurbanas y rurales entre todos los actores, procesos y relaciones que están involucrados en la producción, proceso, distribución y consumo de alimentos en una región.

Font: FoodE, 2020

Con la reciente pandemia de Covid-19, nos hemos dado cuenta de la importancia de los sistemas alimentarios donde las cadenas de suministro más cortas brindan más seguridad y confianza para el agricultor y el consumidor. A medida que seamos más conscientes de los efectos que tendrá el cambio climático en nuestros sistemas alimentarios, es importante que diseñemos los cambios necesarios para afrontar el futuro. Hemos visto la importancia de poder planificar con anticipación y el desafío de pensar a largo plazo en tiempos de crisis.

El tema de la agricultura de la proximidad y el reactivación socio-ecológica del Rio Ripoll han sido unos de los puntos y debates más destacables en los procesos de Covadonga Urban Lab, donde ha habido una percepción y preocupación compartida entre todos los agentes que han participado. En este contexto se ha considerado seguir con la línea del trabajo e ligarlo con un proyecto europeo de investigación que estaba empezando el FoodE, donde participa el Instituto de Ciencias y Tecnologías Ambientales (ICTA) de la UAB conjuntamente con el Parc Agrari del Sabadell. Los proyectos piloto son ejemplos de iniciativas para hacer tangibles los impactos positivos de la producción urbana acelerando la creación de futuras iniciativas locales. El proceso de ideación y de realización se han elaborado a partir desde el concepto de ciencia ciudadana a través de los retos, workshops y encuestas llevadas a cabo durante este año. Un camino replicable en otros contextos y con diferentes actores proporcionando los medios para su aplicación durante los eventos de diseminación.

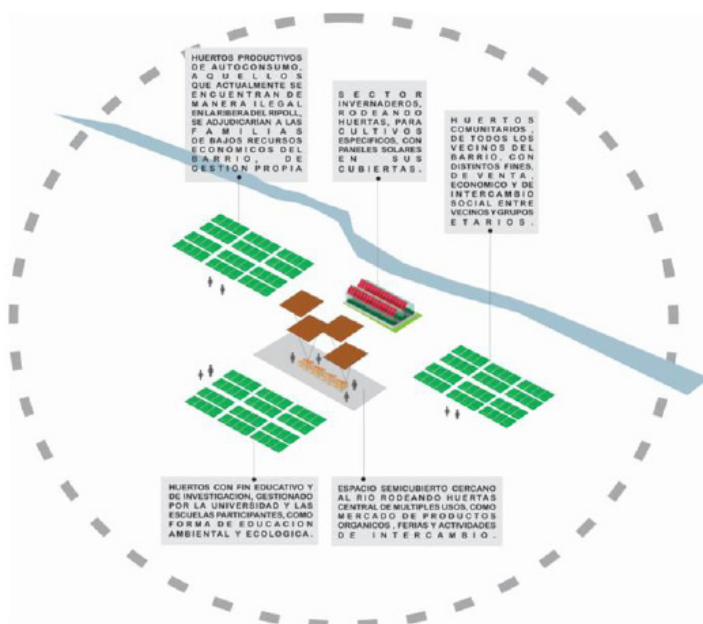
El proyecto FoodE se centra en el concepto de sistemas alimentarios diseñados por la comunidad. Cada sistema alimentario se basa exclusivamente en las necesidades locales y los recursos disponibles. Los sistemas alimentarios resilientes deben satisfacer las necesidades de sus actores y esto solo es posible si están diseñados por las personas que los utilizan. Todos comen: la comida es una de las partes más unificadoras del ser humano y nos conecta a todos. Como tal, FoodE cree que la contribución de todos los segmentos de la población es la única forma en que nuestro proyecto puede tener

éxito. Además, el término “sostenibilidad” está en todas partes ahora, como ciudadanos, escuchamos cada vez más sobre “productos sostenibles” o “producción sostenible”. FoodE está bastante interesado en cómo esto ha impactado las percepciones de “sostenibilidad” y cómo piensan los ciudadanos sobre los sistemas alimentarios sostenibles.

Los pilotos de Sabadell estarán localizados en diferentes áreas del Sabadell; en el Río del Ripoll, la zona de Parc Agrari y una zona urbana central. Diferentes tipologías de ciudadanos como estudiantes o iniciativas locales fueron involucrados a través del Covadonga Urban Lab que ha facilitado continuar con el trabajo hecho e involucrar aún más personas interesadas en estos temas durante la ejecución del proyecto FoodE. El reto central estará en empoderar al ciudadano, ofrecerle las herramientas e informarle sobre los aspectos críticos de la producción y el consumo y de los beneficios de la agricultura urbana y periurbana. Este será el primer paso para acelerar el proceso de la reactivación socio-ecológica y la transformación del barrio de Covadonga, del Río Ripoll y la ciudad de Sabadell en general.

Durante el primer año del proyecto se ha propuesto, a partir del trabajo del Covadonga Urban Lab, promover la participación de escuelas y de iniciativas sociales en la co-creación del primer piloto de un espacio de agricultura urbana en una área central de Sabadell. El primer piloto tendrá el objetivo de movilizar la ciudadanía e informarla sobre los beneficios de los sistemas agroalimentarios locales y promover la creación de un espacio de agricultura urbana destinada a actividades sociales recalificando una área infrautilizada de 2000 m² en el centro de Sabadell. También se ha organizado en la ciudad de Sabadell el evento MylocalFoodE con el fin de empezar a dinamizar el proceso de empoderamiento ciudadano y continuar con el proceso colaborativo promovido por el Covadonga Urban Lab. Además, el evento fue un momento para proponer diferentes conceptos sobre la alimentación sostenible, producción /consumo local y la reducción del desperdicio alimentario y la presentación de estudios y proyectos realizados en Catalunya sobre alimentación y agroecología.

Propuesta de Proyecto de Agrovoltaica y de Huertos Sociales Ecológicos en el Río Ripoll
Font: Vera y Warde, 2020.

Font: FoodE, 2020

El Covadonga Urban Lab ha construido la base para conectar personas e instituciones, compartir informaciones entre los diferentes actores y ha definido agenda compartida local que servirá para impulsar las diferentes acciones, la dinamización agroecológica una de ellas. El Covadonga Urban Lab ha sido una herramienta fundamental a nivel de barrio y de ciudad no solamente por haber animado a los ciudadanos y agentes sociales a comprometerse con el desarrollo de su barrio y ciudad, pero también animarlos a ser proactivos y producir cambio. Un estructura local esencial durante un periodo como el que estamos pasando, en el que se necesitan respuestas rápidas y colectivas a los retos emergentes y donde cada vez se ve necesario utilizar nuevos métodos colaborativos para promover una transición que empieza desde abajo. Lo mismo tiene que pasar con los sistemas agroalimentarios de nuestras ciudades y territorio.

PATRIMONI I EQUIPAMENTS SOCIALS I CULTURALS

Font: Fatiha Hassouni, Max Segovia, Oriol Ramon, 2020.

Covadonga és un barri amb una herència industrial-tèxtil marcada pels seus edificis i la seva memòria col·lectiva. Encara que el primer ha anat en declivi, la segona ha quedat viva en el caràcter associatiu del teixit social que, alhora, no ha deixat alhora de protestar la manca d'equipaments cronificada que pateix el barri i l'abandó del seu patrimoni edificat, que inclou tant exemples d'arquitectura industrial com residencial (cases baixes segle XIX), i que fixa una bona part de la identitat del barri i caracteritza el seu paisatge urbà. Al mateix temps, els equipaments socials i culturals són elements claus per dotar de vida i de contingut els barris i per a l'articulació de les xarxes territorials del territori. Tots dos elements s'han d'integrar correctament en el procés global de transformació de barri per evitar la banalització i la pèrdua de sentiment de lloc.

És imprescindible que el barri sigui capaç d'aprofitar les infraestructures i les edificacions de valor i pugui localitzar activitats i elements d'atracció, que generin sensació de centralitat i de proximitat alhora. Definir un programa de nous usos pels edificis públics i patrimonials que promogui la reutilització del patrimoni amb la reprogramació d'edificis singulars i patrimonials en desús i/o infrautilitzats. Pensar en la creació d'espais de gestió compartida entre la ciutadania, l'administració, la universitat i les empreses, amb la introducció de noves activitats que cobreixin les necessitats del barri i que es complementin per altres de noves innovadores (creació d'espais de cures per a infants -esplais, ludoteques, o altres-, espais culturals, incubació d'iniciatives socials, espais col·laboratius, comunitats energètiques, etc.). La protecció dels elements patrimonials, físics i intangibles és fonamental però també ho és l'establiment de mecanismes que facilitin la seva integració amb valor afegit, la posada en marxa i, en definitiva, l'activació del seu rol urbà. En aquest sentit, s'han identificat dues propostes inicials que es poden i s'han de mobilitzar ràpidament per produir aquest efecte.

10.

PROJECTE ARTÈXTIL

UN NOU SÍMBOL PEL BARRI!

Repensar i reprogramar l'edifici existent i el seu entorn per convertir-lo de nou en un punt de referència per al barri i la ciutat. Imaginar un nou espai d'innovació, dinàmic i obert, amb l'ampliació de la universitat amb nova activitat a l'edifici (activitats docents, recerca i transferència en infermeria, fisioteràpia i esports), un viver d'emprenedors obert a

la ciutadania, un CAP pel barri i un espai de cura per als nens. Un iniciativa d'una visió tan ambiciosa hauria d'anar acompanyada d'un procés participatiu i de co-creació que permeti crear un nou Artèxtil que respongui a les necessitats i a les inquietuds de la ciutadania i de la societat.

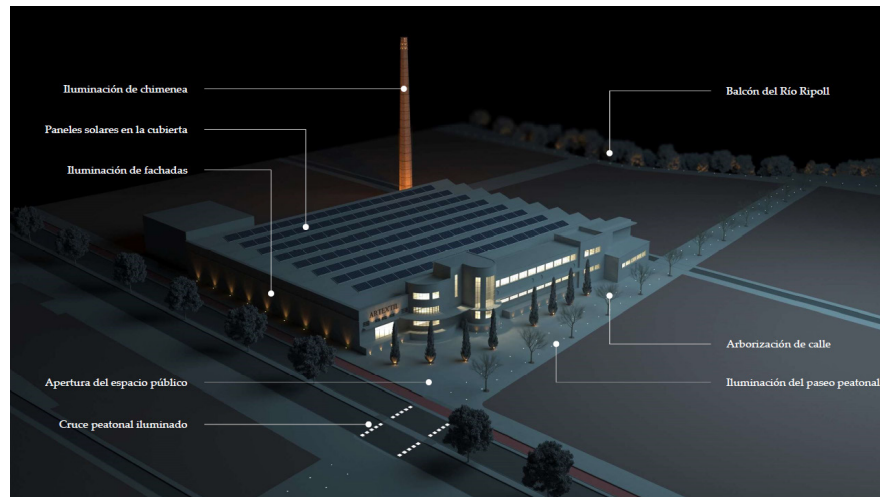
11.

PROJECTE ESPAI EMPRIUS

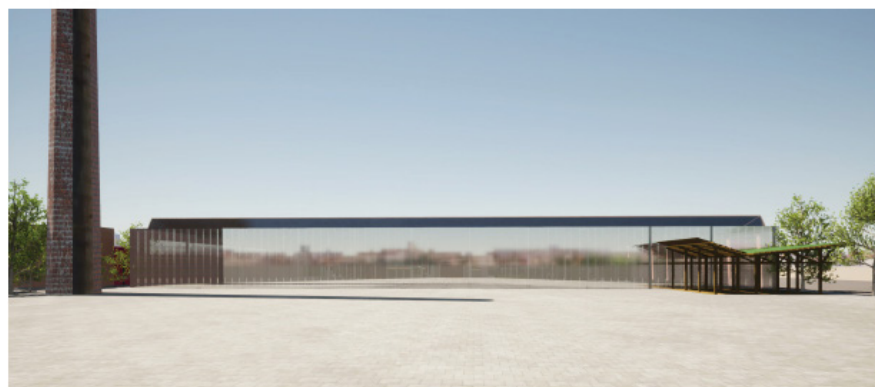
*UN NOU POL DE CULTURA
I EMPRENEDORIA SOCIAL
AL BARRI!*

Una acció complementària i ràpida d'implementar, mentre s'espera a la transformació de l'Artèxtil, és la posada en marxa d'un nou Pol de Cultura i d'Emprenedoria Social a l'entorn del Campus de la UAB i, en concret, a las naus de Espai Emprius i dels Castellers. Impulsar la creació d'un nou espai

híbrid entre ciutadania i universitat amb la participació del Teler Cooperatiu / Som Energia / Castellers Sabadell / AAW Covadonga / UAB i amb la possibilitat d'incorporar l'Oficina Jove de l'Ajuntament i la Promoció Econòmica de Sabadell.

Font: Fatiha Hassouni, Max Segovia, Oriol Ramon, 2020.

Font: Fatumata Ba, Ferran Gonzalvo, Joana Plana, 2020.

SABADELL 'SMART CITY', COVADONGA 'SMART HERITAGE'.

Francesc Muñoz

Director de l'Observatori de la Urbanització

Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona

Els paisatges metropolitans avui: de la diversitat a l'oportunitat, de l'oportunitat a l'estratègia

El creixement de les ciutats i l'expansió de la urbanització en el decurs del segle XX han generat processos d'explosió urbana que han donat lloc a grans i extenses regions metropolitanes. Les antigues ciutats, físicament acotades en el territori, legalment limitades en la seva extensió i clarament identificables com a excepcions en un paisatge sense ocupar ni construir, s'han multiplicat sobre un espai que globalment s'ha transformat en territori metropolità a causa de la dispersió dels atributs de l'urbà sobre els entorns agrícoles i naturals, avui dia ja discontinuament urbanitzats.

La dispersió de la urbanització, així doncs, ha resultat en el progressiu encaix del paisatges naturals i agraris en l'estructura morfològica i funcional d'una ciutat en realitat multiplicada sobre el territori. Lluny de mostrar diferències i límits ben dibuixats, aquest territori metropolità lax, aquesta 'ciutat multiplicada', es mostra amb un perfil certament borrós, fet de discontinuïtats que es van repetint en l'espai de manera paradoxalment continua, on la diversitat de situacions conviu amb la vehement i banal reproducció dels mateixos patrons paisatgístics, clarament independents de l'espai geogràfic i indiferents al lloc antropològic. Un paisatge metropolità fruit de processos d'urbanització ben diversos però que comparteixen a l'hora la lògica del copy&paste i que han acabat per deixar ja sense resposta la pregunta sobre on comencen i on acaben les ciutats.

En aquest context caracteritzat, per tant, per tot tipus de tendències uniformitzadores i pel resultat de la conformació d'unes regions metropolitanes integrades i comuns, l'existència d'espais que representen distincions, interrupcions o variacions en el gradient de densitat i ocupació urbana del territori, presenta un valor d'oportunitat i d'estratègia que aconsellaria la gestió d'aquest tipus de territori amb una especial cura, ambició i visió de futur. Aquest és el cas de territoris com els parcs agraris, els rius metropolitans, les franges discontinues que encara testimonien els antics mosaics agrícoles però, de manera encara més clara, les antigues perifèries urbanes, les quals, precisament a causa del procés de metropolització, han deixat ja de ser el límit final de la ciutat per esdevenir ròtules de transició entre l'espai urbà més central i els diferents entorns que configuren el patchwork paisatgístic que defineix actualment el territori.

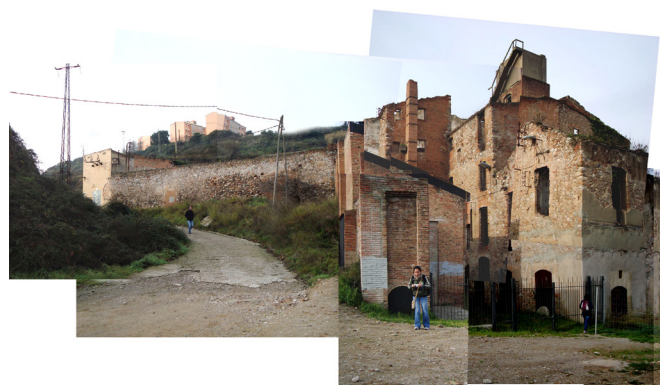
El repte, per tant, no és un altre que el de reconèixer el valor de diversitat, oportunitat i estratègia que aquest tipus de peces tenen al tauler d'escacs que representa el paisatge metropolità. Un tauler on els espais en blanc son, en realitat, minoria, en el millor dels casos, i excepció, en el pitjor.

Els paisatges ordinaris urbans: patrimonis emergents en el context de la 'smart city'

Considerant el que s'ha explicat, la gestió d'aquells elements i característiques del territori que millor representen el que cada lloc té d'específic i peculiar ultrapassa en el moment actual el terreny de la gestió del patrimoni tal i com s'ha entès tradicionalment, en termes de política sectorial des dels departaments locals de cultura, per a fer part d'una nova agenda 'smart' per a la sostenibilitat cultural dels territoris metropolitans. Una agenda definida a partir de la gestió creativa dels paisatges, tot prioritzant el reconeixement i activació de la seva càrrega patrimonial.

És veritat que, tradicionalment, només s'han considerat valuosos aquells paisatges caracteritzats be per les seves condicions d'excel·lència, be per ser considerats paratges d'excepció, o be per haver esdevingut amb el temps paisatges de referència, institucionalitzats socialment i política. Avui dia però, aquests continguts no constitueixen els únics arguments amb els quals ens podem referir al valor del paisatge. Nous interessos han posat de manifest les oportunitats per a integrar en el mapa dels nostres paisatges d'interès entorns sense qualitats d'excel·lència o excepció i fins i tot tradicionalment considerats al marge de l'imaginari col·lectiu, en no fer part dels paisatges de referència institucionalitzats. Es tracta, per tant, de 'paisatges ordinaris'. El repte de la inclusió d'aquests paisatges urbans ordinaris en la cartografia mental col·lectiva representa actualment un dels propòsits comuns a la majoria de ciutats europees, les quals estan plantejant una àmplia diversitat d'estratègies per tal de donar visibilitat a aquests potencials latents però encara poc tangibles al territori urbà.

Aquesta perspectiva innovadora parteix de la consideració que els paisatges ordinaris locals han embolcallat la vida quotidiana en el passat i ho continuen fent en el moment actual, amb la qual cosa presenten capacitats per a condensar, a partir de la relació entre individu i

lloc qu
sobretot, compartida pels habitants d'un territori. En altres paraules, és la pròpia identificació individual i col·lectiva amb els elements concrets d'aquell mateix paisatge de proximitat el que configura la substància de la pertinença i la identitat urbanes, més necessàries que mai en un moment de rampant globalització. Parlem, per tant, de com la gestió -a partir del reconeixement, posada en valor i activació dels valors- d'aquests 'paisatges ordinaris' permet, en realitat, afegir nous graus de diferència i identitat pròpia a l'espai urbà i això, en el moment actual, representa una oportunitat clara per a definir estratègies innovadores i creatives del lloc i en el lloc.

En un context global, així doncs, caracteritzat per tendències uniformitzadores, que modelen l'evolució territorial dels entorns metropolitans en un únic i mateix sentit, resta clar que posar l'accent sobre la gestió estratègica dels paisatges ordinaris urbans significa subratllar els valors diferenciadors que caracteritzen l'ADN paisatgístic de l'espai urbà, entès en la seva dimensió més pròpia i local.

És des d'aquesta perspectiva que el barri de Covadonga emergeix com un espai d'oportunitat paisatgística-patrimonial en el context de la ciutat intel·ligent del futur proper.

El Molí d'en Torrella i el riu Ripoll.

Estudi d'Impacte i Integració Paisatgística. Pla Director del sector Molí d'en Torrella // Fase 1: Laboratori del Ripoll (2010).

(Autora: Anna Maria Moya Pellitero)

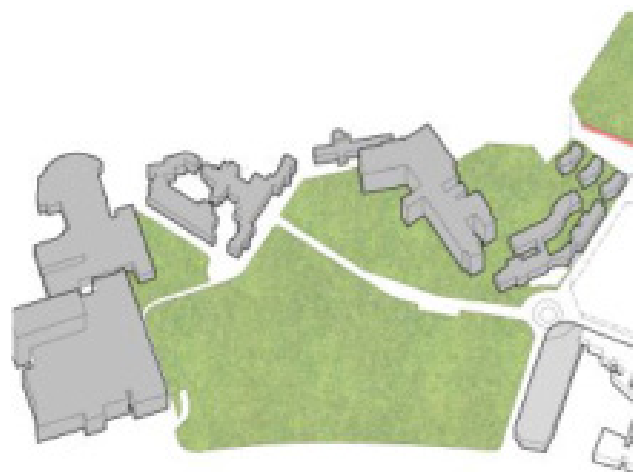
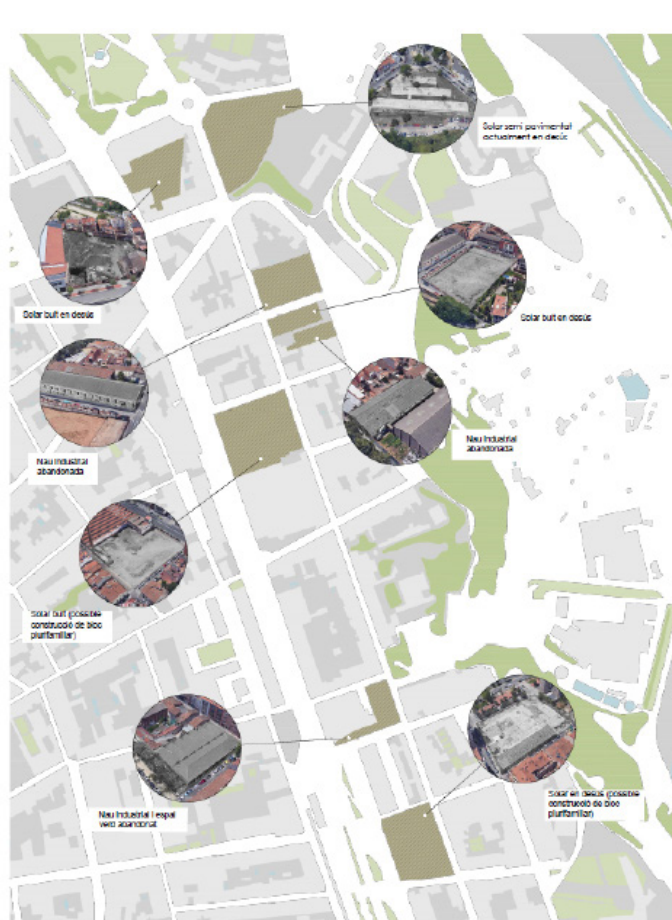
Dels paisatges ordinaris al 'patrimoni intel·ligent' ('smart heritage')

En realitat, aquesta nova comprensió dels paisatges ordinaris representa el treball amb una nova caixa d'eines pel que fa als principis, les estratègies, els instruments i les accions concretes d'intervenció i gestió paisatgístiques en territoris metropolitans. Una caixa d'eines que resultaria de la consideració d'algunes qüestions clau com les dues que, de manera necessàriament sintètica, s'exposen a continuació i que tenen a veure amb una nova definició de les relacions entre paisatge i patrimoni urbans:

D'una banda, és possible una consideració dels paisatges ordinaris en termes de patrimonis emergents. Aquesta perspectiva exigeix però una molt més àmplia definició del concepte de patrimoni, encara massa ancorada en nocions com la preservació i la conservació de les peces o elements de caràcter extraordinari. Una nova aproximació que sigui capaç, per tant, d'incloure conceptes com el de 'patrimoni ordinari' i els pugui identificar i valorar en una diversitat de contextos paisatgístics i territorials.

D'una altra banda, és encara necessària una visió molt més integradora de la gestió patrimonial quan aquesta s'apropa al paisatge urbà. En aquest sentit, es requereix el pas de la visió excepcionalista, que selecciona únicament els elements de patrimoni individualment considerats, a una avaluació del context paisatgístic en el qual aquells elements d'alt interès s'inscriuen, per tal d'emfatitzar encara més el seu sentit i significat, no tant en termes de 'bé cultural' a catalogar, sinó com a elements catalitzadors d'un 'paisatge patrimonial'.

Parlem, així doncs, d'un paisatge en el qual hi coincideixen diversos elements patrimonials de diferent rang i jerarquia però que estan íntimament relacionats entre ells tot constituint un context paisatgístic determinat. Entendre el paisatge i el patrimoni urbans d'aquesta manera, permetria suggerir la proposta d'una veritable nova 'infraestructura paisatgística patrimonial' per a la ciutat, integrada per una diversitat de paisatges urbans amb carrega patrimonial, els quals contribuirien a crear una narrativa local des de les diferències i peculiaritats que defineixen la identitat diversa dels llocs.

Font:
Isabel Mota, Ferran Ponce, Aleix Sobrerroca, 2020

Sabadell 'smart city', Covadonga 'smart heritage'

Si considerem la localització del barri de Covadonga, entre la Gran Via i el riu Ripoll, observem que aquest 'paisatge patrimonial' representa un valor més que latent doncs, globalment, entre la via urbana i els 7,5km parc fluvial es comptabilitzen fins a 193 elements patrimonials que representen el 46% del total de la ciutat. Dins el límit administratiu de Covadonga trobem fins a 22 elements d'interès, la majoria dels quals, a causa de la forma allarguissada del barri, presenten diversos potencials de connexió amb el riu Ripoll: dels 'casals' i rengles de cases unifamiliars de l'època industrial que es troben al carrer Covadonga a molins sobre la llera fluvial, com el d'en Torrella.

Aquest factor de diversitat, és, sens dubte, un element de valor estratègic per a la planificació d'uns contextos territorials metropolitans caracteritzats per les tendències uniformitzadores que s'esmentaven a l'inici.

Les ciutats en l'era 'post-oil' han començat a reconèixer que quan parlem de patrimoni urbà no hem de limitar-nos a la conservació dels valors extraordinaris, sinó que, en realitat, és la gestió dels paisatges ordinaris allò que fa de la ciutat una cosa viva i vibrant.

En el context actual de la 'smart city', això significa que el patrimoni comença ja a ser entès no pas com una postal de la memòria del passat sinó com un catalitzador de les activitats del futur. Parlem, per tant, d'un patrimoni intel·ligent ('smart heritage') que es pot activar i dinamitzar a partir de projectes concrets en el territori urbà, perfectament factibles al barri de Covadonga.

Font: Laura Gomila, Paula Valls, 2020

Actualment, els projectes més exitosos de reciclatge patrimonial del paisatge urbà no es proposen, per tant, congelar el passat ni conservar els patrimonis com a peces úniques per ser admirades en bombolles transparents, com àmfores en vitrines al museu. Ben al contrari, es tracta d'inaugurar un nou urbanisme en el qual els paisatges del passat afegeixen personalitat, interès i, sobretot, usos diversos a la ciutat del present tot contribuint a dissenyar el territori del futur.

Aquesta estratègia urbana resulta avui més necessària que mai perquè l'estandardització urbana que el món global que habitem imposa al paisatge de les ciutats obliga aquestes a reinventar-se per subratllar les seves diferències.

En l'era, per tant, de la urbanalització, els paisatges ordinaris urbans de caràcter local, com el barri de Covadonga, representen una veritable oportunitat per crear entorns on els elements del passat facin de l'experiència urbana una cosa única. Més enllà, la posada en valor dels elements patrimonials ja presents al lloc però potser no prou visibles, hauria de permetre fer evident un paisatge patrimonial local amb una clara vocació d'infraestructura social i col·lectiva, definida a partir dels seus potencials latents per a subratllar la seva identitat pròpia.

Una nova infraestructura patrimonial local. Un nou 'smart heritage' a la nova 'smart city'.

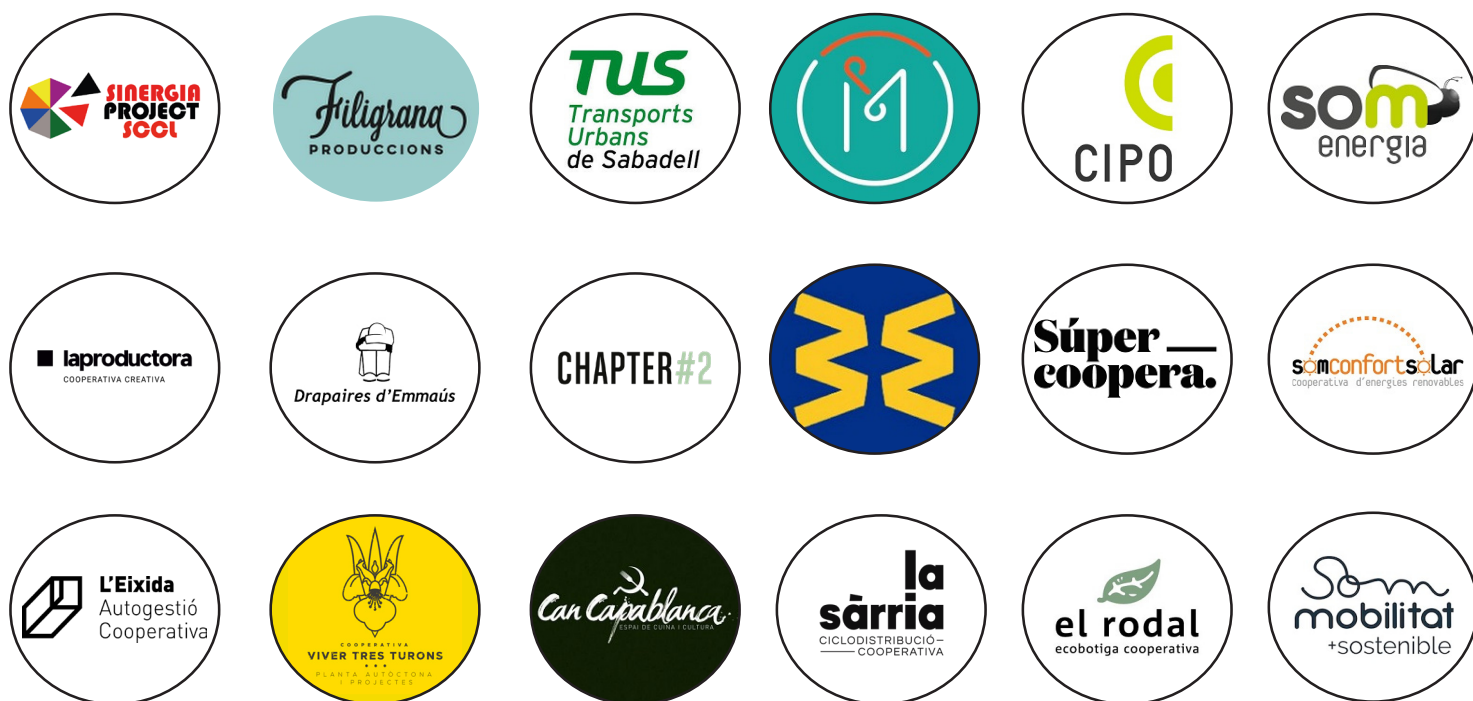
EMPRIUS, UNA TRANSFORMACIÓ D'ÚS INNOVADORA PER A COVADONGA EN SABADELL.

Eudald Griera, Sòci de L'Eixida i membre del Teler Cooperatiu
Oriol López, Sòci de Chapter#2 i membre del Teler Cooperatiu

Transformar un barri per i amb la gent, és transformar també la seva economia.

Les transformacions urbanes socioeconòmiques de les ciutats del segle XX i principis del XXI s'han construït a partir dels interessos, o marcats pels interessos, de la dinàmica capitalista global. Una dinàmica que pensadors com Harvey, Smith i altres han posat sobre la taula reiteradament, situant els territoris i les ciutats com a epicentres de la dinàmica d'acumulació del capital, és a dir, de creixement imparabile i explotació insaciable de recursos (humans i naturals). Les ciutats i territoris com a peces o actors d'un model de competició global. I les institucions públiques com a aliades necessàries en aquesta expansió, com assenyala Neil Smith, desigual. Amb fortes conseqüències nefastes per les persones que hi habitem en elements tant clars, entre d'altres, com uns nivells de contaminació insalubres causats per un model de mobilitat basada en el transport motoritzat privat, protegit i subvencionat; un model urbà amb fortes desigualtats socials, amb poca zona verda i descohesionat; un model d'habitatge mercantilitzat regit per l'especulació i la conseqüent expulsió de veïnes; un model alimentari basat en les grans àrees comercials i la agroindústria i per tant en el comerç internacional, l'explotació laboral i el "malestar animal"; un model escolar amb profundes desigualtats que situa Sabadell com una de les ciutats amb més segregació escolar del país... I entre d'altres, però especialment, un model de creació d'ocupació i economia local basat en la terciarització, la contractació temporal, la homogeneïtzació comercial i la compra online, i l'atracció d'indústria i comerç del capital global a partir de la competició entre ciutats i pobles veïns. Una dinàmica que respon a una lògica assimilada per la majoria segons la qual és el capital, i no les persones, les que en última instància garanteixen el desenvolupament socioeconòmic d'un territori i per tant, cal tenir-lo content i cedir-li tota la centralitat i sobirania; encara que generi un gruix d'externalitats directes i indirectes que impacten negativament en les comunitats a escala global i local.

Un model però que ens exposa completament a territoris i persones de manera cíclica i reiterada amb les crisis sistèmiques que genera. I que hem patit amb exemples com el rescat bancari el 2008 (que ara es tradueix en beneficis milionaris pels bancs i milers d'acomiadaments) i els milers de desnonaments durant la primera etapa de la crisi. O per altra banda, amb la gestió de la pandèmia recentment, especialment amb la mercantilització expeculativa que s'està fent de les vacunes o l'acaperació dels fons europeus per a la recuperació econòmica més grans de la història, els famosos Next generation, per part de les grans empreses transnacionals. Posant sobre la taula el que molta gent assenyala des de fa temps, un conflicte irreconciliable entre el capital i la vida. Un conflicte que exceptuant, moments històrics puntuals a nivell local, la ciutat (com la major part del planeta) ha viscut la contradicció capital-vida perdent sempre, o quasi sempre, la vida.

Entitats que formen part del Teler Cooperatiu, 2021

Cap a un model de desenvolupament local que posi la vida al centre

Com assenyalen més amunt estem immersos en una profunda crisi ecològica, social, econòmica, democràtica i sanitària que ha fet palesa la incapacitat del model econòmic actual de fer-hi front. Davant d'aquesta, des de l'Economia Social i Solidària plantejem la necessitat de ciutats, comunitats, empreses, partits i administracions de posicionar-nos en aquest conflicte entre el capital i la vida. Som conscients que hi ha molts elements que sobrepassen l'esfera local, tanmateix aquest element no ens pot fer defugir de la nostra responsabilitat global, i de la nostra capacitat local per triar un altre camí. El de formar part de la solució, i iniciar una transició ecosocial que ens permeti superar la situació actual construint un model socioeconòmic que situï al capdavant les necessitats, drets i inquietuds de la ciutadania i el territori. Urbanisme, gènere, salut, comunitat i economia van al nostre entendre íntimament lligades. Són i haurien de ser a l'hora d'imaginar qualsevol transformació de base democràtica principis transversals. D'aquí que des de l'Economia Social i Solidària parlem de desenvolupament local autocentrat, és a dir, generar condicions perquè la centralitat del desenvolupament socioeconòmic local de la nostra ciutat vagi lligada a les seves capacitats, als seus recursos i a les necessitats. Com deia David Harvey en una entrevista a Crític, "les ciutats no poden ser un lloc on invertir, sinó un lloc on viure".

Una ciutat que sigui instrument per a posar fre al canvi climàtic transformant el model industrial, de mobilitat i de consum, per a tenir solucions habitacionals, per a cuidar de les nostres veïnes que ho necessiten i de les persones que les cuiden, per a crear projectes socioeconòmics de base democràtica i apoderadora per les persones on el lucre no sigui el barem de viabilitat, per a impulsar la cultura com a eina de cohesió i socialització crítica,... No valen ja velles receptes de col·laboració públic-privada on de nou el creixement econòmic tingui la centralitat, i per tant l'ús expansiu de recursos (humans, naturals, espacials,...) és imprescindible; i on es privatitzen els beneficis i es socialitzen els riscos i les pèrdues.

Covadonga com a punta de llança, i l'Economia Social i Solidària com a aliada

Cal canviar de paradigma. Els recursos públics han de permetre millorar les condicions materials de les gent i la salut del planeta, i han de tenir un impacte directe sobre aquest objectiu. I les iniciatives privades han de comprometre's amb aquest objectiu i amb el seu entorn. És per això que al nostre entendre, aquest canvi de paradigma, necessita comptar amb una aliança estratègica entre l'administració i institucions públiques, les iniciatives i empreses de l'Economia Social i Solidària i la ciutadania. Donant peu al que hem anomenat cooperació pública-cooperativa-comunitària. On la transparència, la participació, l'ocupació digne i la cobertura de necessitats sigui l'eix central a partir d'on pivoten totes les accions i projectes de transformació. I és des d'aquesta perspectiva analítica i estratègica que el barri de Covadonga i el Covadonga Urban Lab ens semblen una espai i una eina claus per generar un referent replicable (amb les seves característiques i idiosincràsia) per la ciutat i comarca.

Les característiques de Covadonga el fan un barri procliu per endegar una transformació a l'escala que planteja el Pacte promogut en el marc del projecte Covadonga Urban Lab. És un barri divers socialment i econòmic, i al seu torn és un barri organitzat i participatiu, amb forta presència cultural i acadèmica, amb patrimoni (i part d'ell públic) i encara sense grans símptomes de gentrificació, és un barri frontera i per tant potencial eina de cohesió urbana i vincle amb el Rodal,... i així ho demostren la pràctica totalitat (almenys els que he pogut fullejar i escoltar) de TFG's i debats que s'han generat en el marc del projecte europeu. Des del Teler Cooperatiu, així ho entenem i compartim l'estratègia des de l'enfoc exposat. La transversalitat del projecte Covadonga Urban Lab coincideix amb la transversalitat de propostes que des de l'Economia solidària s'impulsen estratègicament: mobilitat, habitatge, cultura, participació, salut i cures, participació, energia, alimentació,... és per això que assenyallem la importància d'aquesta aliança a tres bandes basada en la col·laboració pública-cooperativa-comunitària.

De la Nau Coop a l'Espai Emprius, innovació des de la cooperació!

Tanmateix, cal començar per algun punt i aquí és on es situa una idea que ha anat agafant forma, la proposta d'integrar la Nau Coop (un projecte de pol coopratiu promogut per diverses entitats i cooperatives del territori) en un projecte compartit amb altres entitats i situat a les naus del carrer Emprius (de propietat municipal). Per generar-hi un pol comú d'innovació, coneixement, energia, cooperació, cultura i transformació socioeconòmica i urbana. D'un temps ençà diverses entitats i

cooperatives del territori amb la participació de l'Ateneu Cooperatiu del Vallès i la complicitat de la Direcció General d'Economia Social i la UAB estem tramant un projecte de pol cooperatiu. Un espai d'intercooperació, visibilització i foment de l'Economia Social i Solidària (ESS) amb especial atenció a la creació, incubació i consolidació de projectes socioeconòmics transformadors. Un espai per enfortir l'ecosistema cooperatiu, generar mercat social i augmentar la capacitat d'incidència i escalabilitat de l'ESS. A la llum d'estratègies similars del moviment tant als Països Catalans com a altres part de l'Estat Espanyol o Europa.

Coincidint en el temps amb el projecte Covadonga Urban Lab, des de les entitats promotores es trasllada la proposta de pol cooperatiu a l'Ajuntament de Sabadell buscant la seva complicitat i col·laboració, i al mateix temps sol·licitant la possible cessió de l'Espai Emprius. Però és en el marc del projecte europeu liderat per la UAB on reconeixem projectes que en una línia de treball similar o complementària estan elaborant un projecte amb participació veïnal, d'entitats culturals i de la UAB també per a l'espai emprius. Així, el Covadonga Urban Lab ens ofereix una àgora i espai de treball idonis per a cooperar i redefinir els nostres projectes a partir de construir una proposta conjunta i compartida. Fer de les Naus d'Emprius, l'espai d'innovació i la punta de llança de la transformació comunitària, socioeconòmica, urbana i cultural que tants actors assenyalen clau.

Emprius, una transformació d'ús innovadora per a Covadonga i Sabadell.

El projecte que estem construint doncs es presenta com un pol cooperatiu, cultural i energètic amb participació del barri als locals municipals d'Emprius. Un espai que ha de ser alhora referent en la posterior transformació social i urbanística de la zona. Un projecte que beu de quatre línies de treball que es troben per ampliar les seves capacitats d'incidència, visibilització i transformació. Primer, el projecte de La Nau Coop impulsat pel Teler Cooperatiu/Ateneu Cooperatiu del Vallès i diverses organitzacions socioeconòmiques de l'Economia Social i Solidària (ESS) del territori per crear un espai de creixement i impuls de projectes socioeconòmics transformadors, i al mateix temps conjuntament amb la UAB impulsant un espai de recerca i creació de coneixement al voltant de l'ESS. Segon, el projecte Covadonga Urban Lab de debat, recerca i participació al voltant del model de desenvolupament cultural, econòmic i urbanístic del barri de Covadonga impulsat per la UAB conjuntament amb l'Ajuntament de Sabadell. A aquest projecte se li podria sumar una proposta de FabLab en xarxa amb els de la Xarxa UAB OpenLabs. Tercer, el projecte de comunitat energètica impulsat per l'Associació de veïns de Covadonga i Som Energia Sabadell que

busca crear el primer referent local i comarcal de producció i consum energètic col·lectiu, amb la complicitat de la UAB i els Castellers de Sabadell. I quart, amb la complicitat del veïnat organitzat del barri i els Castellers de Sabadell un projecte que des de fa temps busca crear un espai de dinamització i trobada cultural, i que ja han presentat a l'Ajuntament de Sabadell.

Com dèiem anteriorment aquesta iniciativa és un projecte en construcció però ens permet visualitzar la potencialitat, capacitat i voluntat de les organitzacions i entitats participants d'impulsar un espai comú al barri de Covadonga, concretament als locals municipals del Carrer Emprius prou ampli per aplegar els diferents projectes. Una eina públic-cooperativa-comunitària que pot donar un impuls molt important a la transformació socioeconòmica i cultural local, i especialment a la transformació que es debat i s'impulsa des de fa uns anys al voltant de l'eix Gran Via - Ripoll.

Un espai (físic i socioeconòmic) que vol ser una eina clau per a impulsar propostes d'innovació per a la transformació socioeconòmica i urbana. Ja que de la mà dels agents anteriorment esmentats planteja propostes concretes i reals en àmbits tant claus com el de la creació i transferència de coneixement, la tecnologia oberta, la mobilitat sostenible, la transició ecològica i especialment energètica, la producció agroecològica i el malbaratament alimentari, la comunicació, i finalment en l'impuls de projectes socioeconòmics (ciutadans, cooperatius i/o públics) que encarin aquests reptes afavorint l'impuls econòmic del territori i la creació de llocs de treball.

Així doncs la proposta constitueix una de les iniciatives locals amb més impacte i capacitat trans-

Emprius

**Una transformació
d'ús innovadora
per a Covadonga
i Sabadell.**

Innovació

Coneixement

Energia

Cooperació

Cultura

Transformació

formadora pel barri, la ciutat i la comarca. Essent un espai heterogeni de col·laboració entre diferents organitzacions, institucions i persones, des d'una estratègia compartida de Innovació, coneixement, energia, cooperació, cultura i voluntat transformadora.

Un espai de producció i cooperativització d'energia solar, referent de l'ecodistribució urbana de mercaderies i de resposta a l'emergència alimentària, que albergui una activitat i producció cultural dinàmica, on s'hi incubin projectes socioeconòmics, es generi coneixement i ocupació i s'apropri la tecnologia a la ciutadania. Des d'un model de gestió i governança públic-cooperativa. Això és innovació, almenys la que des del Teleer Cooperatiu entenem que ens demanda la ciutadania i el planeta!

ECONOMIA DE LA INNOVACIÓ SOCIAL I SOLIDÀRIA DE PROXIMITAT

El Covadonga i el seu entorn han experimentat al llarg del darrer segle grans transformacions, passant gradualment d'un teixit industrial productiu a un entorn centrat en els serveis i en el coneixement, en paral·lel al procés de desenvolupament urbanístic i creixement urbà de la ciutat de Sabadell. Actualment es concentren a la zona una sèrie d'agents claus: universitats (UAB, ESDi), l'Hospital Parc Taulí, la Fira de Sabadell, la incubadora d'empreses de Promoció Econòmica, equipaments esportius importants (CNS), i tot això pròxim al centre de la ciutat i ben connectat per infraestructures de mobilitat.

Tenint en compte tots aquests factors, caldria apostar perquè el barri de Covadonga es converteixi en un districte referent en innovació i coneixement, en relació a diferents temàtiques com la salut, els esports o el disseny aplicat a la indústria, afavorint i promovent l'articulació de l'ecosistema local d'R+D+i. Cal que les intervencions urbanístiques facin que el barri de Covadonga i el seu entorn siguin un districte atractiu, amb infraestructures modernes, punteres i obertes a la comunitat local (retorn social) i que alhora siguin atractives per als usuaris externs. Un barri que estigui ben connectat amb transport i fluxos, i amb una infraestructura de mobilitat quotidiana (carrils bici i camins) adequada, amb espais públics de qualitat, amb art al carrer i amb una sèrie d'elements per crear un entorn atractiu i integrador, que sigui capaç d'atraure talent jove i generar activitat. Aquest procés d'estructuració entre els agents i el territori ha d'anar acompanyat d'una campanya de promoció i reactivació del barri a través de diverses polítiques, instruments i incentius econòmics. Mesures que han de donar valor i promocionar les iniciatives d'economia social i solidària de proximitat, que generi un sentiment de pertinença i augmenti la resiliència social del barri.

El Covadonga és un dels espais de la ciutat que concentra i promou la innovació des dels seus orígens i es pot convertir en un espai de referencia, des d'on Sabadell contribueixi als reptes globals que tenen les ciutats. Cal entendre la situació actual, el barri i els seus agents com un actiu de la ciutat que no només s'ha de conservar, sinó que també s'ha de potenciar i millorar. El Covadonga esdevé l'entorn idoni per experimentar noves solucions urbanes, generant coneixement i activitat econòmica d'alt valor afegit i amb retorn social, millorant alhora la qualitat de vida del veïnat i de la ciutat de Sabadell en el seu conjunt.

12.

POLÍTIQUES DE PROMOCIÓ ECONÒMICA

DINAMITZEM EL BARRI!

Impulsar la reactivació socioeconòmica del barri amb l'elaboració i implementació de plans de cooperació i dinamització de la comunitat local amb línies concretes: dinamització del comerç local amb incentius fiscals per a negocis per instal·lar-se a Covadonga. Promoció de l'economia social i solidària, mesures per crear ocupació de qualitat i economia amb impacte social. Catalitzar la reactivació del teixit social amb la promoció

i creació de noves xarxes i la consolidació de les existents, amb l'objectiu d'augmentar la resiliència social de barri. Creació de plataformes d'economia local, moneda digital local, intercanvi i "trueques", un banc de recursos (del temps, de materials, etc).

13.

NOVES ACTIVITATS I ESDEVENIMENTS

REACTIVEM COVADONGA!

Organització de noves activitats i esdeveniments a l'espai públic per reactivar-lo i augmentar el sentiment de pertinença (fira popular, Festa UAB a Sabadell amb concerts i activitats culturals-científiques, fira d'art urbà, entre altres). Imaginar i co-crear noves campanyes de promoció de la identitat i conscienciació sobre el barri ("COVA-

DONGA posa't guapa", "COVADONGA, barri artista", COVADONGA, barri saludable etc.) que poden crear un efecte multiplicador i catalitzador dins de la transformació global del barri.

14.

CLÚSTER ESPORT, SALUT I INNOVACIÓ (SBD ESPORT HUB)

FEM ESPORT, FEM CIUTAT!

El Covadonga i l'entorn del Riu Ripoll (amb la disponibilitat d'equipaments i d'espais oberts) esdevé un àmbit idoni per impulsar l'articulació d'un ecosistema local d'R+D+i en la temàtica de l'esport i la salut. Ja s'havia detectat una iniciativa pròpia a la ciutat d'articular un clúster en esport i innovació que no havia donat els resultats esperats, però que sí que podria formar una base sòlida per impulsar de nou el que es va arribar a anomenar el SBD ESPORT HUB. Algunes primeres característiques que s'havien definit eren les següents:

Promoció de l'ESPORT.

Posicionar la ciutat de Sabadell a nivell nacional i internacional i generar nova activitat econòmica. Crear i consolidar marca de ciutat. Organitzar esdeveniments esportius promocionals de gran qualitat i d'abast internacional.

EDUCACIÓ & RECERCA en l'Àmbit Esportiu.

Estudiar la relació entre promoció i oferta d'esport i estudiants, a nivell de ciutat i en el seu entorn territorial. Creació de nous serveis, docents i de recerca, innovadors enfocats a l'esport, i vinculats a la salut i a les noves tecnologies. Possibilitat de desenvolupament de nous prototips en salut/esport dissenyats i testejats al barri de Covadonga i entorns.

Sensibilització sobre l'ESPORT I HÀBITS SALUDABLES.

Dissenyar un programa de dinamització saludable del barri. Promoure que les escoles i centres de secundària (de tota la ciutat) es beneficiïn de les infraestructures esportives, noves i existents. Oportunitat per connectar el barri amb la ciutat i el riu, amb la creació de nous recorreguts esportius. Iniciar campanyes transversals amb la intenció d'informar i formar a la ciutadania sobre temes de salut i esports.

QUEDEM A COVADONGA?

COVADONGA I SABADELL: PUNT DE PARTIDA I POTENCIAL

Arnau Bonada

President Xarxa Onion

Franz Kafka va escriure un conte breu anomenat *Davant la Llei*. Versa sobre un camperol que roman tota la seva vida davant una porta vigilada per un guardià, a qui tracta de convèncer perquè li permeti el pas. Ja moribund, i sense haver aconseguit l'accés, el camperol pregunta al guardià: "Si tothom aspira a la Llei, perquè durant tots aquests anys ningú, tret de mi, ha sol·licitat d'entrar?". I aquest, com a resposta, li xiuxiueja a l'orella "Ningú llevat de tu podia aconseguir permís d'entrada per aquí, ja que aquesta porta estava reservada per a tu. Ara la tancaré".

Fa disset anys que visc a Sabadell i, en aquest temps, he observat una ciutat amb una inèrcia complicada. Una ciutat on les fàbriques es convertien en blocs de pisos i els empresaris en rendistes pike-tians; on es perdien actius rellevants com Caixa de Sabadell, Logic Control, CCS, l'Aliança Francesa o la Zona Hermètica i grans empreses decidien mudar els seus headquaters extramurs. Una ciutat convulsa políticament, amb dues ànimes, segmentada en un centre i una perifèria enormement distanciat en cultura i esperit; condicionada per una morfologia que l'encapsula i en limita el creixement; i sotmesa a una Administració feixuga, amb merescuda fama d'antipàtica vers la iniciativa privada. Tota aquesta dinàmica ha provocat que, en termes de PIB per càpita base 100 Catalunya, Sabadell hagi transitat del 83,8 el 2006 al 67,5 al 2019, descendit fins a la divuitena posició entre els 23 municipis catalans de més de 50.000 habitants. Un declivi gradual però constant. Una transició, potser natural, de ciutat fabril a ciutat dormitori en un context de globalització econòmica.

Ara bé, ciutat dormitori no significa necessàriament ciutat adormida. Sabadell té un element diferenciador, un intangible que difícilment es percep en una primera visita i que costa de descriure. És una ciutat oberta, acollidora, pràctica, més prosaica que lírica, lluitadora i, sobretot, amb una marcada identitat. Una ciutat metàfora de les pròpies cases angleses que hi abunden, les quals, rere una façana sovint grisa i estreta, amaguen un pati ple de llum. Llum que és font inesgotable de talent, com queda palès en la interminable llista de sabadellencs i sabadellenques que triomfen arreu en l'àmbit de la comunicació, la política o la cultura. Sabadell és àgora i és planter.

Darrerament, la ciutat ha viscut una espècie de catarsi col·lectiva. Sabadell s'ha tret el vestit polsós d'antigues èpoques glòries i, nua davant l'espill, ha admès, sense embuts, que cal redreçar la situació. En aquest procés és justíssim destacar el rol dels emprenedors, liderats per en Marc Basté, que el 2018 van rescatar un Diari de Sabadell a punt de desaparèixer. Un exemple paradigmàtic del que succeeix quan el talent que ha viatjat torna a casa i aposta per invertir a la ciutat. El nou diari ha pujat l'autoestima local, reivindicant el sabadellenquisme i potenciant iniciatives com Paper de Ceba, Sabadell Cerveser o Puraceba, alhora que essent espai generador de debat de ciutat. També resulta simptomàtic el sorgiment de SBD Cercle d'Entitats, iniciativa conjunta de més de 140 organitzacions locals que, des de la diversitat, han decidit sumar i arremangar-se per revifar el municipi. I, per últim,

vull destacar també el Clúster o Hub de Salut, Esport i Innovació, que porta anys treballant-se i que, al meu parer, podria ésser el gran eix estratègic de reconstrucció econòmica local.

En aquest context de ciutat que busca renéixer, apareix el Covadonga Urban Lab. L'elecció del barri de Covadonga per al projecte no és en absolut casual. En pocs kilòmetres quadrats trobem, entre d'altres, la UAB, el Parc Taulí, la Fira, l'ESDI i el CNS. Covadonga és coneixement, innovació i potencial d'atracció de talent jove. Parlar de Covadonga és parlar també de dos reptes urbanístics majúsculs: la solució a la Gran Via i la sortida de Sabadell a l'entorn del Ripoll. Covadonga és, a més, un escenari neutral, on centre i perifèria es poden conjuguar, esdevenint vector de canvi i inspiració per al ressorgiment del conjunt de la ciutat. Covadonga pot ser un espai maker, generador, innovador, productiu i transformador. Un 22@ amb adn local. Covadonga podria liderar la reindustrialització de Sabadell. Citant l'arquitecte Vicente Guallart, aquesta hauria de ser digital, urbana, integrada, material, social i patrimonial.

Jo imagino un barri de Covadonga on una estudiant arriba al matí en transport públic per assistir a classe a la UAB o al centre de recerca del Taulí; al migdia baixa a fer esport a l'entorn natural del Riu Ripoll o es capbussa a una piscina del CNS; a la tarda col·labora a prototipar una nova idea de producte en un espai maker dins una antiga nau tèxtil reconvertida; i al vespre comparteix tapes a la terrassa d'un restaurant de moda, en una zona per a vianants, amb uns stagiers europeus instal·lats al coliving de l'ESDI. "Quedem a Covadonga?" podria ser una frase que es popularitzés entre el jovent. Perquè no? Covadonga pot tenir flow. Ara mateix les ciutats de tot el món competeixen per atraure i retenir talent. El talent és el petroli del segle XXI. Silicon Valley ha inspirat rèpliques arreu: Silicon Fen a UK, Silicon Wadi a Israel, Silicon Oasis a Dubai, Shezen a la Xina, Innópolis a Rússia, Silicon Plateau a l'Índia, Silicon Alley a Manhattan o Sillicon Hills a Austin, per citar només alguns dels casos més cèlebres. Evidentment, es tracta d'una altra dimensió, però, si analitzem el model, trobem que els ingredients es repeteixen: universitat potent, talent jove, ecosistema emprenedor, transferència tecnològica, administració proactiva i capital privat valent.

A la nostra petita escala, a Covadonga i a Sabadell tenim, potencialment, tots aquests ingredients. Podem ser un second best de Barcelona, una ciutat equilibrada on es pugui compaginar el desenvolupament d'una activitat professional amb una estil de vida més amable, proper de la natura i a una escala més humana, articulada dins una comunitat heterogènia, oberta i integradora, però alhora orgullosa de la seva identitat i tradició. Sabadell, a més, per la pròpia distribució, és un indret naturalment idoni on sublimar el model de ciutat del quart d'hora de Moreno i Hidalgo. I Covadonga, com s'ha demostrat a través de l'Urban Lab, és el camp de proves ideal on testear els canvis que posteriorment es poden extrapolar al conjunt del municipi.

Com articular l'estratègia de canvi?

Les ciutats del món occidental afronten, ara mateix, dos grans reptes, més enllà de les dificultats conjunturals de la pandèmia: la sostenibilitat mediambiental i l'adaptació a la revolució tecnològica que està marcant el nostre temps. A aquests reptes, a Sabadell cal afegir-hi la manca de projecte de ciutat. Crec fermament que cap institució existent, ni pública ni privada, serà capaç d'abordar aquests tres reptes de manera autònoma. Ans al contrari, la complexitat de l'escomesa és tan considerable, i l'entorn tan canviant, que només s'hi reeixirà si s'afronta l'horitzó amb un enfoc holístic i de conjunt.

La meva experiència relacional amb el sector públic local em permet concloure que l'Administració funciona com una mena de gran empresa, subjecte a uns condicionants pressupostaris importants, que malda per salvar un dia a dia amb més necessitats que recursos. Una maquinària complexa i amb vida pròpia, independent del color polític del govern conjuntural que prova de gestionar-la. Esclava de la urgència, acaba posposant indefinidament les qüestions estratègiques.

Pel que fa al sector privat, és heterogeni i atomitzat. En línies generals, aporta majors dosis de productivitat i de visió estratègica individual. Malauradament, però, hi ha una part considerable del mateix que està escamnada i es mostra escèptica vers qualsevol iniciativa col·lectiva. La frase popular A Sabadell cadascú va per ell roman massa vigent. No serà una tasca senzilla, però resultaria clau recuperar la confiança d'aquests privats desencantats perquè puguin tornar a creure en la ciutat. Per últim, cal remarcar que l'absència de grans multinacionals a la ciutat dificulta l'aportació de fons privats rellevants a qualsevol iniciativa col·lectiva que es pretengui dur a terme. Aquest darrer factor cal tenir-lo també molt present.

En conclusió, fa falta emprendre camí junts. Un camí que ha de partir necessàriament del realisme, però també de l'ambició. I no cal inventar la roda. Si ens fixem en els casos d'èxit internacionalment validats, observarem que la gran majoria parteixen de la triple hèlix d'Etzkowitz i Leydesdorff. És a dir, la interrelació entre l'esfera pública, el sector empresarial i les universitats. Al model s'ha afegit recentment un quart element, el de la societat civil, la qual, per sort, ja està altament estructurada en el cas de la nostra ciutat. El Covadonga Urban Lab ha estat un exemple, des del seu inici, d'aquesta actuació coral. Sota el lideratge de la universitat, emprenedors, funcionaris, polítics, estudiants i ciutadans inquiets ens hem assegut en una mateixa taula per contrastar punts de vista. Quan el coneixement flueix sense apriorismes i amb uns objectius compartits, esdevé senzill trobar consensos i avançar. S'ha demostrat, a més, que, malgrat la heterogeneïtat de procedències, la majoria de valors acaben essent comuns per a tothom.

També cal destacar un aspecte, al meu parer, molt rellevant, com ha estat la participació de joves estudiants de fora de la ciutat. A Sabadell sovint pequem de cert egocentrisme, i la visió exterior ha aportat molt valor. El darrer tram del procés participatiu s'ha vist, dissortadament, condicionat per la pandèmia, però, tot i així, els projectes de transformació urbana que s'han acabat generant tenen un alt potencial il·lusionant.

En aquesta mena d'iniciatives sempre es corre el risc que els projectes quedin en publicacions i documents magnífics, però que no acabin d'implementar-se ni tinguin continuïtat. Crec que el Covadonga Urban Lab ha tingut molt present aquesta amenaça i, des d'un inici, ha incorporat una visió d'acció als projectes. Gràcies a això, molts d'ells ja estan iniciats i crec que podem ser optimistes respecte a la resta. És a dir, el Covadonga Urban Lab no quedarà només en un document acadèmic sinó que el percebrem als nostres carrers i a les nostres vides. Aquest factor és, per mi, potser el més important de tot el procés.

L'exitosa experiència testejada a Covadonga ara s'ha d'extrapolar al conjunt de la ciutat. Però per articular-la crec que cal anar un pas més enllà. Crear taules i espais de debat és sempre positiu, però la magnitud dels reptes que hem d'abordar com a ciutat requereixen d'un nou element: necessitem un ens permanent i estable, format pel sector públic, el sector privat, la universitat i la societat civil que tingui per missió definir, implementar i dur a terme un seguiment de l'estratègia de ciutat. Estic parlant d'un ens amb pressupost propi i amb una estructura que, encara que mínima, compti almenys amb una gerència i una secretaria tècnica que marquin l'agenda i coordinin els diferents actors implicats.

Crec que aquest ens és imprescindible, ja que les velocitats i prioritats dels diferents actors involucrats són molt diverses. Per tant, requerim d'un nou organisme amb vida pròpia i màxima credibilitat a la ciutat, que no es vegi condicionat per la idiosincràsia de cap dels actors que el conformen. Aquest nou organisme no serà tan important, potser, en la fase de definició estratègica, però resultarà cabdal en les fases d'implementació i seguiment. Només un ens independent, i desvinculat del dia a dia dels seus integrants, tindrà la capacitat d'assolir les dinàmiques necessàries per impulsar un canvi realment transformador. I només des de la independència funcional es podrà afrontar de manera crítica, per exemple, l'emissió d'informes i propostes de millora relatius a l'evolució d'aquesta transformació.

Sóc conscient que la creació d'aquest nou ens pot suposar, per a determinats actors implicats, sortir de la seva zona de confort. I que, un canvi d'aquesta magnitud, pot generar recels i suspicàcies. Però, en la mesura del possible, hem de ser capaços, entre tots, de tenir amplitud de mires i vèncer aquests temors, en bé del futur de la nostra ciutat. Sinó, crec sincerament que no ens en sortirem.

Per acabar, permeteu-me reprendre el meu admirat Franz Kafka. Sabadell duu anys davant una porta que no gosa franquejar. En el nostre cas, el guardià que custodia la porta no és altre que la nostra pròpia incapacitat i la nostra por. Siguem conscients, amb tot, que la porta és nostra i només nostra. I que ningú, tret de nosaltres, la podrà travessar. A les nostres mans està la possibilitat de reesciure el conte dels nostres dies futurs.

COMUNICANDO CIUDAD: CREANDO Y PROPAGANDO LA MARCA SABADELL COMO CIUDAD DE DEPORTE

Emilio Fernández Peña.

Profesor de Comunicació Audiovisual

Director del Institut de Recerca de l'Esport (IRE-UAB)

Universitat Autònoma de Barcelona.

Covadonga como localidad no está en Cataluña sino en Asturias. Pero para los Sabadellenses remite a su pasado industrial y quiere ser germen e impulsor de un brillante futuro para una ciudad que anhela tener protagonismo en el terreno de juego local y global. En las sociedades del capitalismo avanzado comunicar es construir una realidad para el público, pero no se puede comunicar antes de tener algo de enjundia que contar. La sociedad civil de la ciudad, el Ayuntamiento de Sabadell y la Universitat Autònoma de Barcelona trabajan en planear un futuro de innovación y moderna actividad económica en torno al deporte. El enfoque no puede ser otro que el de colaboración activa de todos los actores, creando circuitos virtuosos en torno a un Hub de las industrias del deporte de Sabadell.

Sabadell tiene futuro porque para construir lo nuevo podría ayudar mucho un pasado exitoso ya que, como demuestra la teoría de los sistemas emergentes, las ciudades tienen una memoria que favorece la continuación de nuevas actividades vinculadas, en el mismo lugar en el que se han desarrollado actividades industriales de éxito en el pasado. El proyecto ha de ser una realidad, estar en funcionamiento para contarlo, porque de lo contrario perderíamos credibilidad y corregir una mala imagen de marca es, en ocasiones, más complicado que construir una marca desde el principio. Cuando tengamos algo digno de ser contado ha de ser contado con entusiasmo desbordante para hacerlo llegar al mundo porque el límite, por mucho que se hable de involución de lo global, es el mundo y el contexto ha de ser una sociedad abierta, siguiendo el concepto de Karl Popper, en la que se luche por superar las desigualdades pero en la que se valore y premie el mérito, en la que lo distinto no se expulse, sino que se cultive porque de lo diferente, en una interacción con la tradición, se crea lo nuevo, se genera innovación, que se constituye en el santo grial de las actividades industriales de valor añadido. Las ciudades que venden su marca global de forma adecuada atraen a los mejores, sean del pueblo de al lado o del otro extremo del mundo.

Crear marca ciudad

La construcción de una marca es siempre un proceso de negociación constante entre cómo quieres proyectarte y cómo los otros te ven. Es un proceso de retroalimentación que se ha de mantener siempre vivo. Tradicionalmente el concepto de marca, también el de marca ciudad descansa sobre todo, en la reputación, algo que siempre es evocativo, que se instala en el territorio de las imágenes mentales que se producen en la gente y que guían sus decisiones.

Construir la comunicación de marca de Sabadell desde un punto local y global es conseguir hacerla emerger en la mente de la gente cuando se piensa en un producto o servicio de éxito que se produce en la ciudad. Es también diseminar la idea de Sabadell como un sitio atractivo para invertir, para ser visitado y seguramente para vivir o estudiar. Con vistas a conseguir este objetivo a medio plazo será necesario diseñar el nuevo modelo económico, crear infraestructuras, intervenir decisivamente en el urbanismo de la ciudad y, una vez hecho todo esto, comunicar con coherencia, sin dejar de mirar hacia el objetivo, sin contradicciones.

El tao de la comunicación de marca

Hablar de tao es hablar de una visión totalizadora de la comunicación de ciudad en constante interacción con una realidad planificada e ilusionante. Sus actividades económicas, su urbanismo, la construcción de nuevas infraestructuras, su sistema de investigación, privada y pública, de transferencia y de creación de innovación. La innovación es un elemento clave, ligado a la investigación y transferencia y a la actividad económico-industrial, y que ha de tener un componente sólido de comunicación también. En estas sociedades de capitalismo avanzado lo nuevo es motor de éxito y ventas para las empresas y a ello está ligada la innovación. Hablar del tao de la comunicación de la marca es hablar una visión holística, totalizadora, de un trabajo coordinado entre todos los actores y procesos. No sólo aquellos que comúnmente se entienden como parte de las estrategias de comunicación, como los medios de comunicación tradicionales, las redes sociales o las estrategias de publicidad y las relaciones públicas. La comunicación se ha de considerar también como vinculada a la realidad económica, industrial, política o urbanística de la ciudad. Ha de existir un diálogo constante entre esa realidad descrita y la estrategia de comunicación. Las organizaciones que no tienen al responsable de comunicación en su núcleo duro de toma de decisiones cometen un error. Lo mismo ocurre con las marcas que no tienen una visión totalizadora.

Este tao de la comunicación de marca consiste en una visión sistémica, en la que los diferentes ítems de comunicación y los diferentes medios de difusión, medios tradicionales y nuevos medios, estrategias de relaciones públicas y publicidad, se complementen, se retroalimenten e interactúen positivamente entre ellos. Es tener una visión 360 grados de lo que se quiere comunicar y construir el todo desde la interacción de las partes. Se ha de pensar en la estrategia de medios, publicidad y relaciones públicas de forma global, dotando de una especialización a cada medio, a cada soporte pero encajando las piezas del puzzle comunicativo sin perder de vista nunca el conjunto. Vivimos

un momento comunicativo donde la información y opinión de calidad disminuyen su presencia y ha aumentado de forma exponencial la comunicación directa, sin intermediarios a través de las redes. Así, la comunicación se torna más emocional. Lo emocional es el lenguaje de publicidad y las relaciones públicas, mientras que el periodismo ha sido siempre el territorio de los hechos. No de la objetividad porque los medios y los periodistas siempre dejan el sello de su visión en la información, pero sí de aquello que aspira a ser comunicado como un hecho externo al periodista, que nunca es protagonista de lo que cuenta, en el caso de la información, y que deja bien claro cuando utiliza la argumentación que disemina su visión del mundo en la opinión. La hipertrofia de lo emotivo, publicitario y las piezas de comunicación corporativa no convierten a nuestro objetivo de dar a conocer los productos de Covadonga en Sabadell en una empresa más fácil, porque la competencia de soportes y redes con contenido promocional y corporativa se dirime de forma cruenta en el territorio de los medios sociales, que son crecientemente audiovisuales. Así, pues esa campaña de creación de marca ha de atender a diversos objetivos centrales:

- 1.** Definir los hechos diferenciales que Sabadell quiere exhibir en ese contexto global y que contribuirá a perfilar la marca. La marca de ciudad se ha de promover de forma complementaria con otras marcas cercanas y colaborar con ellas como la marca Cataluña o la marca Barcelona.
- 2.** Desarrollar la estrategia de medios, sistémica, o lo que algunos llaman 360 grados, lo que incluirá, comunicación en medios tradicionales, en redes sociales, con sus especificidades y públicos, publicidad y relaciones públicas. Las relaciones públicas adquieren un papel preponderante porque comprende elementos como la creación de lobbies de influencia a líderes de opinión de diferentes ámbitos sociales y políticos, la presencia en medios internacionales, la colaboración con las iniciativas de diplomacia empresarial y deportiva de otros organismos de gobiernos superiores o la publicidad en medios convencionales. La insistencia comunicativa, la redundancia de los hechos fundamentales que deben ser comunicados se premia, si es coherente. Ello ocurre en el desarrollo de marcas o la búsqueda de preeminencia pública de determinadas ideas. Todo ello considerado de una forma totalizadora, sin perder en ningún momento los objetivos.
- 3.** Este proceso de comunicación de marca al mundo requerirá de una constante evaluación, de una retroalimentación constante, lo que permitirá rectificar y replantear aquellos aspectos que deben mejorarse y nos ofrecerá datos respecto al nivel de éxito de nuestra iniciativa.

Todo esto es posible desde Sabadell y será posible desde el nuevo Hub de las Industrias del deporte de la ciudad, que ha de tener también presente en su funcionamiento esa visión sistémica y un enfoque totalizador, 360 grados pero sin perder de vista que primero hay que hacer y luego comunicar y no al revés.

hub b30. Matinals d'innovació

ABR. 16 / 2021

3A SESSIÓ

Valor i mercat dels hubs esportius

📍 Zoom

Taller d'experts en **valorització de projectes innovadors, startups i màrqueting esportiu**. Organitzat per l'Ajuntament de Sabadell, amb la col·laboració del PRUAB, l'IRE, la CORE de Ciutats de la UAB i el Hub b30.

FEBR. 26 / 2021

2A SESSIÓ

Els hubs esportius, xarxes expertes

📍 Online via Zoom

Taller d'experts en **emprenedoria, clústers i xarxes** en el món de l'esport. Organitzat per l'Ajuntament de Sabadell, amb la col·laboració del PRUAB, l'IRE, la CORE de Ciutats de la UAB i el Hub b30.

DES. 11 / 2020

1A SESSIÓ

Sabadell, epicentre de l'esport

📍 Online

Sessió online amb representants d'entitats, administracions i empreses per debatre sobre el potencial de l'esport per revitalitzar la ciutat de Sabadell.

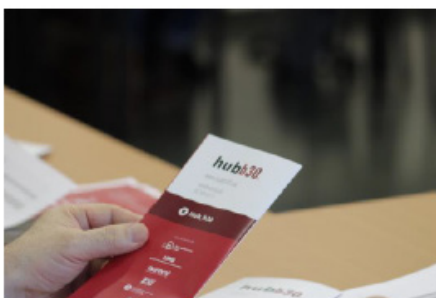
hub b30. Brunchs d'innovació

Smart
Sports

📅 21 de febrer de 2020

🕒 13:00h

Durant l'any 2020 i 2021 la UAB (CORE Ciutats Sostenibles i intel·ligents, Institut de Recerca de l'Esport, Parc de Recerca UAB) ha organitzat diverses activitats presencials i virtuals conjuntament amb l'Ajuntament de Sabadell al voltant de la temàtica dels Esports en el marc de l'HUB B30.

(Inferior): Brunch d'Innovació en Smart Sports, Sabadell - 21.02.21
(Superior): Matinals d'Innovació, 3 sessions Online entre 2020 i 2021

SABADELL: CONSTRUCCIÓN DE UN RELATO DE CIUDAD

Encarna Ruiz Molina

Directora del Departamento de Teoría y Análisis del Diseño

ESDi

Este artículo es una síntesis del trabajo conceptual y metodológico que llevamos a cabo desde la Escuela Superior de Diseño ESDi, en 2017, en torno a Sabadell, con el objeto de generar un discurso estratégico que permitiera la realización de la imagen de marca de la ciudad. El proyecto surgió como un encargo del Ayuntamiento y suponía el reto de renovar el relato que había definido a la ciudad durante los últimos cincuenta años. Así, este trabajo se presenta como un estudio previo al llevado a cabo por el proyecto Covadonga Urban, cuya finalidad es buscar soluciones estratégicas en este barrio emblemático de Sabadell.

Desde el principio, nuestro trabajo estuvo condicionado por el interés de las autoridades de aproximar este relato a las necesidades de los ciudadanos, la voluntad de forjar cohesión territorial y de reconvertir la actividad económica de esta población de 211.000 habitantes. Sabadell es la quinta urbe más importante en cuanto a población de Catalunya y una de las más activas desde el punto de vista económico y social. La Ciudad se caracteriza porque es co-capital de la Comarca Industrial del Vallés Occidental, por lo que desarrolla una amplia actividad de producción y distribución de productos de distinta naturaleza. Estratégicamente situada, cuenta con Infraestructuras que la hacen especialmente interesante para las empresas que operan en la zona. Sin embargo, las distintas crisis económicas que han azotado al Estado español desde los años 80, han hecho que el tejido industrial del territorio se debilite, lo que hace necesario un replanteamiento estratégico de Sabadell y sus barrios. Introducir conceptos como innovación, turismo, deporte o cultura se han convertido en la clave para reconducir la actividad productiva de esta ciudad que otra hora centraba su productividad en el sector industrial. El Proyecto "Covadonga Urban Lab", iniciado en 2019, se inscribe dentro de esta iniciativa, cuya finalidad es involucrar a los diferentes actores sociales que actúan en el Barrio de Covadonga de Sabadell en el propósito de plantear nuevas dinámicas socioeconómicas.

La base teórica de este trabajo se haya en el ámbito de estudio de uno de los fenómenos recientes observados en el campo de los estudios de la comunicación y de la cultura: la construcción del posicionamiento de las "marcas lugares". Como señala Kotler (2006) los territorios han desarrollado esfuerzos de comunicación y marketing "en un posicionamiento de marca que busca el desarrollo de estrategias de viabilidad, para el mercado turístico, además de posicionamiento de productos y servicios en los mercados internacionales". Sin embargo, la construcción teórica de este concepto sólo es posible gracias a cuatro cambios que tuvieron lugar en la sociedad de la posguerra fría, con la caída del muro de Berlín. Semprini (2006) destaca tres factores que influyeron en la forma en la que planteamos la comunicación y, por consiguiente, las marcas:

1. La mejora de las estrategias, tácticas y herramientas de comunicación.
2. Las marcas van más allá de su área de actuación relacionada con los productos y se dirigen a otras áreas que anteriormente no habían sido exploradas: política, espectáculos, cultura, deporte, turismo, etc.
3. La aparición de un nuevo rol de las marcas que se relaciona con la identidad cultural de los individuos.

En este contexto, las marcas comienzan a desarrollar nuevas formas de interacción con el público que van más allá de la difusión masiva. Vemos aquí la preferencia por la incorporación del *below the line*, que son técnicas de comunicación no tradicionales, que sugieren una producción más directa de contacto con el público (patrocinio de eventos deportivos y atletas, acciones personalizadas a través del uso del correo directo). Con el avance de las redes sociales online, estas técnicas se convierten en el principal vector de interacción de las marcas con su audiencia.

El concepto de “marca lugar” empieza a consolidarse y relacionarse con las discusiones que surgen con este auge de la movilidad motivada por el turismo, pero también por la internacionalización de transacciones comerciales. En este sentido, la lógica del funcionamiento de la modernidad tardía, no nos permite pensar la identidad nacional como algo relacionado con la idea de tradición. Tampoco consideran viable especular con las identidades locales relacionadas, exclusivamente, con las tendencias “folclóricas” y estereotipada. Por el contrario, algunos autores, entre los que se encuentran Semprini y Hall, admiten la relación entre las ideas de identidad nacional y de pertenencia. Así, conciben que las marcas pasan a integrar de forma planeada e intencional los procesos de intercambio no solo de los bienes de consumo, sino también de las producciones simbólicas.

Es en este escenario en el que diversas ciudades, estados y países empezaran a invertir en la construcción y consolidación de una marca. Sin embargo, la puesta en marcha de este tipo de propuestas no es sencillo. La dificultad de que exista un consenso real entre los diferentes agentes que deben dotar de significado a una ciudad, país o estado y concentrarlo en una única marca impide que éstas se consoliden. No obstante, áreas como Economía, Turismo, Cultura, Deporte, Comunicación y Marketing son las que más investigan acerca de la noción de marca país. Pero, existen diferencias entre los distintos ejes, intereses y bases teóricas que les impiden hablar de marca desde una perspectiva transversal.

De esta forma, es necesario tener presente que para definir, promover y consolidar una marca lugar se requieren diferentes estrategias de posicionamiento basadas en servicios y productos de calidad; infraestructura satisfactoria; identificación de instituciones y organizaciones colaboradoras; además de diálogos constantes entre diferentes actores sociales: gobierno, sociedad civil organizada, empresarios, instituciones mediáticas, entre otros. Es en base a tales premisas que realizamos nuestro estudio acerca de la marca Sabadell, en el que se tuvieron presentes a todos los agentes políticos, sociales, económicos y culturales de la ciudad. Una vez finalizado nuestro trabajo de recopilación, síntesis y análisis de los datos, concluimos con la elaboración de un nuevo relato de ciudad, que supuso el eje vertebrador del posterior diseño de marca y de las estrategias comunicativas. Este relato, se concretó en cinco ejes fundamentales que definían los propósitos políticos y sociales en las que Sabadell debería centrarse, fruto del consenso entre los distintos agentes sociales:

1) Diversidad e integración. La ciudad de Sabadell se distingue por ser diversa y plural. Diversa en cuanto a la constitución de sus barrios y también de las gentes que viven en ella y que procede de distintos sitios del Estado español y de fuera de él. Sabadell es una ciudad de acogida. Y es plural porque se trata de una localidad en la que comulgan diferentes ideologías y formas de entender lo social, lo político y lo económico, como muestra el amplio movimiento asociativo que posee.

2) Innovación y futuro. Sabadell se ha distinguido por ser una ciudad industrial en la que siempre, desde la Edad Media, se ha apostado por la innovación tecnológica. Los cambios derivados de la transformación del sector industrial han hecho que la ciudad se plantee la innovación en forma de investigación en distintos ámbitos, como la sanidad o el diseño. La población también debe apostar por la tecnología como herramienta básica en su proyección de futuro como ciudad Smart.

3) Ciudad verde y sostenible. La ubicación de la ciudad, situada cerca de los entornos naturales del Montseny y la Mola, y el hábitat del río Ripoll hacen que Sabadell necesite transformarse en una ciudad con espacios verdes. El aprovechamiento de estas zonas debe revertir en satisfacer las necesidades de una localidad atractiva para las familias, que buscan en ella una apuesta sólida por la sostenibilidad y la reducción de la contaminación ambiental.

4) Movimiento, progreso, dinamismo. Sabadell es una ciudad que se mueve a través de sus barrios, sus asociaciones y sus entidades. Es preciso aprovechar este dinamismo para generar interacción territorial dentro de la ciudad y generar un discurso identitario.

5) Ciudad de la cultura y el deporte. Sabadell se distingue por su apuesta por el deporte popular, pero también por la alta competición en distintos ámbitos, como es el caso del atletismo y de la natación.

Algunes propostes dels estudiants per promoure una marca-lloc Covadonga
Font: 1) Toni Amen, 2) Jesica Caravaca, 3) Juan Bahi, 2020

Estas actividades deben dar lugar a la búsqueda de estrategias de marketing y comunicación que permitan convertir a la ciudad en centro neurálgico de deportistas de élite en Europa. Lo mismo sucede con la cultura: Sabadell es ciudad cultural por excelencia. Instituciones de reconocido prestigio Internacional como la Orquesta Sinfónica del Vallés y los Amigos de la Opera, conviven con numerosas compañías y salas de teatro amateur e incluso con el Centro de artes escénicas de l'Estruch. En este sentido, la ciudad tiene también una oportunidad para estar dentro de los circuitos de arte nacionales y como centro/ residencia de artistas.

Estos cinco ejes definen el relato de la ciudad de Sabadell y a cada uno de los barrios, entre los que se encuentra Covadonga, que la conforman. Este trabajo nos ha permitido constatar que en el caso de que las administraciones logren establecer esa mirada hacia el ciudadano más allá de una marca territorio, podrá emerger una forma de comunicación social más extensa y enriquecedora. Sólo de esta forma, podrá tener lugar una interacción más democrática entre los diferentes núcleos de la Ciudad y permitirá que los ciudadanos asuman un papel protagonista en la elaboración de los planes de gestión y en la concepción de políticas públicas de Sabadell.

SITUAR A COVADONGA LA VANGUARDIA DE LA INNOVACIÓN DIGITAL SOCIAL

Marcos Cereceda Otarola

Instituto Iberoamericano de Desarrollo Sostenible (IIDS)

Universidad Autónoma de Chile

Uno de los aspectos centrales del Covadonga Urban Lab es el papel que tiene este proyecto en el impulso de la innovación digital, comprendiendo ésta como motor de desarrollo sostenible, tecnológico y social. A través de la innovación digital social se pueden lograr las transformaciones necesarias para situar al Covadonga como un espacio de encuentro entre diferentes sectores de la ciudadanía, un espacio dinámico capaz posicionar el barrio y la ciudad de Sabadell a la vanguardia de innovación a nivel europeo, con una clara e indiscutible orientación hacia al cambio y la transformación social. A través de la experiencia del Covadonga Urban Lab, hemos podido observar y reflexionar sobre el papel que puede tener la innovación digital, sobre qué espera de la ciudadanía de este tipo tecnologías, sobre la necesidad de conectar el potencial de este tipo saberes con el progreso y bienestar de la ciudadanía.

En términos generales, podemos comprender la innovación como procesos en ocasiones disruptivos, en las que las invenciones logran transformar o alterar las relaciones entre la ciencia, la tecnología y la sociedad. Cuando las invenciones desencadenan estas transformaciones emerge la innovación, por lo que no todas las invenciones se pueden considerar como una innovación, es más, podríamos decir que existe una historia gris de inventos que, a pesar de un alto grado de sofisticación tecnológica, han quedado relegado en el museo de los objetos olvidados. Y en cambio otro tipo de invenciones, que se han fraguado en condiciones incluso precarias, han logrado transformar la vida de la ciudadanía, emergiendo como procesos indiscutibles de innovación y transformación. En este sentido, el Covadonga Urban Lab, deviene como ecosistema de innovación necesario para canalizar u orientar el sentido social que han de tener los procesos de innovación digital social y transformadora.

Podríamos argumentar que la innovación digital es un conjunto de prácticas creativas que emergen principalmente desde el mundo de la ingeniería, desde el mundo de quienes se dedican a ingeniar soluciones técnicas informáticas, que están vinculadas con el progreso, la implantación y masificación de las bases tecnológicas disponibles. A través de los años, el significado de la innovación digital ha ido cambiando: desde la creación de diferentes tipologías de páginas web, se ha evolucionado hacia la creación de las famosas aplicaciones o apps vinculada al desarrollo de los cada vez más sofisticados dispositivos móviles. Y desde la creación de estas "aplicaciones" asistimos a la diversificación de las tendencias de la innovación digital, me refiero por ejemplo al desarrollo de software y hardware enmarcados en la gama de tecnologías de la Internet de las cosas; las diferentes aplicaciones basadas en los conceptos de realidad virtual, realidad aumentada o mixta; O las innovaciones basadas en el concepto de blockchain que, dentro de un conjunto mayor de posibilidades, están transformando las estructuras económicas y financieras tradicionales, como es el caso de las criptomonedas. O bien, podemos referirnos al desarrollo de nuevas tecnologías basadas en inteligencia artificial, Big data y la evolución de los lenguajes de programación, con los que se pueden desarrollar sofisticados algoritmos, capaces de aprender y generación instrucciones u operaciones de manera autónoma, abriendo amplias posibilidades para el desarrollo de la robótica contemporánea.

Ahora bien, este amplio abanico de tecnologías no representa por sí mismo una garantía de progreso y bienestar para la sociedad, su uso o desarrollo no es neutral, pueden devenir como herramientas beneficiosas para diferentes sectores, para resolver o solucionar problemas transversales de la ciudadanía. O bien pueden producir efectos o externalidades negativas, precarizar puestos de trabajo, hacer desaparecer o desestabilizar sectores económicos entre otros posibles efectos negativos. En este sentido, el Covadonga Urban Lab, es una instancia fundamental para crear los vínculos o redes necesarias entre la universidad, organizaciones ciudades, las empresas y las instituciones públicas, estos vínculos o redes han orientar el desarrollo de estas tecnologías hacia la transformaciones positivas, amigables y sustentables, es decir, crear metabolismos virtuosos que estén en una clara sintonía con las necesidades de los vecinos y vecinas del barrio de Covadonga y la ciudad de Sabadell en general.

¿Cómo los podemos lograr? Podemos imaginar múltiples respuestas, pero quizá una de las claves es comprender que los proceso de innovación digital dinamizan las relaciones entre diferentes colectivos, estos procesos pueden conectar a creadores, estudiantes universitarios con vecinos, pero también podemos pensar en conectar a jóvenes con la población de adultos mayores en torno proceso de co-creación, o bien pueden vincular el potencial tecnológico de la universidad con las necesidades de servicios de cuidado, con programas de inclusión, con inventos ecológicos o con la necesidades técnicas del municipio. Estas conexiones o redes pueden desencadenar procesos dinámicos, en los Covadonga Urban Lab deviene como un núcleo impulsor de la creatividad colectiva, generando un efecto democratizador del potencial tecnológico que despliegan los proyectos innovación digital emergente. Pero esta ventana de oportunidades de desarrollo tecnológico y sustentable, que se ha abierto con el proyecto, sus resultados y proyección en el tiempo, dependen fundamentalmente de la ciudadanía en general: desde la Universidad ya se ha dado el primer paso, a través de la propuesta de creación de un laboratorio urbano o living lab, en los que se han puesto disposición recursos e infraestructuras para crear innovación digital, entre otras cosas. Pues bien, ahora es el momento de que la ciudadanía, sus organizaciones e instancias de representación hagan un uso extensivo de estos espacios y recursos e instancias pensadas para fomentar la creatividad, es necesario que la ciudadanía se apropie y haga suyo este proyecto comunicando sus problemas, ideas o sueños a este laboratorio, pensado para la realidad urbana de Covadonga y de Sabadell.

Por último, es necesario señalar que la innovación digital siempre está enmarcada o sucede en modelos de innovación que se sustentan en los imaginarios tecnológicos que tiene cada sociedad. Pero a menudo, en el mundo de la innovación, se suele recurrir de modelos o formulas importadas que han funcionado en otras latitudes, pero que quizá no tiene asidero en la cultura local, lo que conlleva a desarrollos de innovaciones digitales que, desde el punto de vista de la ciudadanía, se revelan como ajenas o que no responden a su realidad. En este sentido, el papel que juega el Covadonga Urban Lab es estratégico, a través de las diferentes propuestas y líneas de acción e intervención que se impulsan o propone la iniciativa, se hace posible ir construyendo, poco a poco, un modelo de innovación digital propio y original, acorde a la cultura, problemas y aspiraciones de la ciudad de Sabadell.

GOVERNANÇA I PARTICIPACIÓ

Un dels principals reptes que planteja la transformació de Covadonga i del seu entorn, com en d'altres projectes de complexitat similar, és el model de governança que s'ha d'aplicar per gestionar d'una manera responsable la transformació física i el seu impacte econòmic i social a mitjà o llarg termini. A nivell general, aquesta participació ha d'anar més enllà d'allò normatiu o típic i avançar cap a un model de col·laboració real entre el conjunt dels agents del territori (públics o privats) sota l'esquema de la quàdruple hèlix, i com una manera de treballar habitual.

A nivell comunitari, la participació i la implicació en la definició i en el desenvolupament dels projectes és l'única manera de garantir que el projecte es vagi ajustant a les necessitats de la societat i als seus reptes canviants i, alhora, que la ciutadania s'apropi i se la faci partícip de la transformació del seu entorn. A més a més, garanteix la continuïtat i la creació de nova activitat social, amb iniciatives que promoguin el sentit comunitari i de pertinença al lloc. En definitiva, que el barri disposi de més teixit social i de nous espais socials de trobada i interacció.

15.

NOU ENS DE GOVERNANÇA AL BARRI *GOVERNEM EL CANVI!*

Crear un model i un ens propi que coordini la transformació de l'àrea de Covadonga i del seu entorn i que gestioni la complexitat del procés amb els diferents projectes urbanístics, de desenvolupament econòmic i socioculturals que s'han de dur a terme amb l'elaboració d'un full de ruta. Consolidar un punt de referència i transparència que centralitzi i integri tota la informació (urbanística, econòmica i sociocultural, projectes, iniciatives etc.), la mantingui actualitzada i la posi a disposició del públic. Cal implementar i consolidar una oficina tècnica de gestió pública i una comissió ampliada, com a òrgan de governança de Covadonga i

de la seva transformació, composta per representants de l'ajuntament, representants d'associacions i d'entitats veïnals, xarxes i entitats empresarials, universitats i centres de recerca, i dels diferents organismes, i administracions del sector públic.

Buscar espais on es pugui produir l'intercanvi de coneixement entre els diferents agents de la quàdruple hèlix i establir programes innovadors concrets a partir de la recerca, que vinculin els agents socials amb els agents econòmics de la ciutat (Artèxtil, Espai Emprius o SBD ESPORT HUB)

16.

NOUS INSTRUMENTS I PLATAFORMES DE PARTICIPACIÓ *IMPLIQUEM A TOTHOM!*

Implementació de plans de cooperació i dinamització de la comunitat i de l'ecosistema local. Promoure la creació de noves plataformes col·laboratives híbrides -presencials i virtuals- per a) promoure i possibilitar la participació ciutadana en diferents aspectes de la gestió i governança urbana (pressuposts compartits, propostes, polítiques), b) agilitzar

processos d'innovació urbana oberta amb la participació de la quàdruple hèlix (Plataforma de reptes comunitaris, Plataforma de Ciència ciutadana) ; i c) creació d'un Digital twin, un bessó digital pel Covadonga (un model digital 3D del barri) com a eina per a la presa de decisions i de gestió de dades sobre el barri i la ciutat.

LA IMPORTANCIA DE LA PARTICIPACIÓN CIUDADANA

Miquel Domènech

Barcelona Science and Technology Studies Group (STS-b)

Universitat Autònoma de Barcelona

Uno de los retos que he visto plantearse de manera recurrente a los diferentes equipos de estudiantes que han participado en la experiencia del Covadonga Urban Lab es el que tiene que ver con la incorporación de la ciudadanía en sus propuestas. Por decirlo de alguna manera, parecería que la colaboración ciudadana no está nunca asegurada y se vislumbra, casi siempre, como un problema que habrá que resolver en algún momento. Evidentemente, este no es un problema menor, ni exclusivo de estos equipos de estudiantes. De hecho, se trata de una cuestión que preocupa especialmente a aquellas personas responsables del diseño de políticas públicas, que ven cada vez más en la participación ciudadana un elemento indispensable de una buena gestión.

Una participación amplia de la ciudadanía permite oír voces que no son normalmente tenidas en cuenta. La participación, al fin y al cabo, es entendida como una forma de acercar a la ciudadanía a los procesos políticos institucionales, de tal forma que la implicación ciudadana sirva como complemento a las formas de representatividad existentes y como camino para el enriquecimiento de la democracia. En este sentido, un proceso participativo consistiría en implementar mecanismos en los que prime la interacción cara a cara y el diálogo entre ciudadanos, técnicos de participación y diferentes tipos de expertos, de cara a obtener un resultado final concreto en términos de propuestas, diseños o planes a ser considerados por las administraciones para su implementación. Este resultado se entiende como una entrada que complementa otras fuentes de información requeridas para la toma de decisiones.

Ahora bien, la mayoría de los mecanismos participativos parten de la base de que la ciudadanía está siempre dispuesta a participar. O, mejor dicho, la participación se presenta a menudo como un fenómeno no problemático que se resuelve con convocatorias públicas abiertas a toda la población, la cual, libremente, decide o no participar. Sin embargo, la participación ciudadana no es una actividad libre de obstáculos. Al contrario, diferentes estudios muestran que los recovecos que la gente encuentra a la hora de participar son numerosos y diversos, lo que abre interrogantes sobre qué es lo que motiva a la gente a participar. No es extraño, de hecho, que haya una conciencia general respecto a la prevalencia de una mayoría social desmotivada para la participación. Este hecho es especialmente relevante cuando

las cuestiones que son objeto de demanda participativa pueden ser contempladas por la ciudadanía como temas “demasiado difíciles” o “propios de personas expertas”. Este es, de hecho, uno de los argumentos que suelen utilizarse por parte de la población cuando se les pregunta por qué no se involucran más en actividades participativas; “yo no entiendo de eso”, “estos temas son para los que saben”, son expresiones que se utilizan como respuesta.

Esta dificultad de involucrar a la ciudadanía en la toma de decisiones sobre cuestiones que se han venido dejando en manos de ‘personas expertas’ es, probablemente uno de los mayores retos a los que se enfrenta la sociedad hoy en día. El hecho de que las nuestras sean, cada vez más, sociedades del conocimiento, es decir sociedades en las que el conocimiento representa el principal motor de cambio y transformación social, hace que esa cuestión sea especialmente relevante. Efectivamente, es evidente el papel cada vez más preeminente del conocimiento experto, básicamente a través de la intervención de científicos y técnicos, en los procesos deliberativos y de toma de decisiones políticas. Su incidencia ha llegado a ser de tal calibre que ha dado lugar a no pocas reflexiones sobre la calidad y la naturaleza de los dispositivos democráticos contemporáneos.

El resultado de estos procesos de expertización es, en muchos casos, el alejamiento de los ciudadanos de los procesos de toma de decisiones y de participación en la vida pública. Dado que el gran público no dispone de los conocimientos ni de los recursos necesarios para obtenerlos, difícilmente puede hacer oír su voz en los procesos de elaboración e implementación de políticas y servicios de muy diversa índole, con lo que el proceso de toma de decisiones corre el peligro de estar afectado por una sobre-determinación de la aportación de los expertos.

La Unión Europea hace ya tiempo que ha situado esa cuestión como un ítem importante en su agenda política. Lo que empezó como declaraciones, más o menos vagas, de intenciones en documentos como el “White Paper on European Governance” (2001) o “Science and Society Action Plan” (2002), ha acabado siendo una estrategia clara y firme de gran prioridad para la Comisión Europea.

El concepto que articula esta estrategia es el de Ciencia Ciudadana, entendida esta no sólo como método de investigación que integra la ciudadanía en la práctica científica tradicional, sino también como movimiento que persigue la democratización de los procesos de investigación científica o como capacidad social de producir conocimiento. La ciencia ciudadana, así formulada, pretende restaurar la confianza pública en la ciencia, reorientar la ciencia hacia los retos sociales contemporáneos e instalar la gobernanza democrática en la ciencia. La Ciencia Ciudadana implica el diseño de estrategias inclusivas dentro de la producción de conocimiento, para lo cual es preciso que los ciudadanos no sean vistos como receptores pasivos del conocimiento científico, sino como socios activos de su producción, y que la ciencia se vuelva más reflexiva y transparente, haciendo más visibles sus propias asunciones y valores.

En este sentido, los pasos que ha dado el Covadonga Urban Lab van en la buena dirección. Si una de las críticas que se hace, precisamente a la investigación convencional es que se desarrolla en laboratorios cerrados donde la mayor parte de lo que sucede es inaccesible al público, convertir la ciudad, o uno de sus barrios, en un laboratorio es, ciertamente, una manera de superar esa crítica. Covadonga Urban Lab me parece una expresión ejemplar de lo que se ha denominado el “tercer sector del conocimiento”, entendiendo por ello toda experiencia realizada en espacios de producción y uso del conocimiento que difícilmente se pueden catalogar según los ejes público-privado o académico- militante; que se desarrollan, en definitiva, al margen del mercado y del estado. Ahí caben experiencias tan diversas, aunque a menudo emparentadas, como los fab labs, los living labs, los hack labs, los makerspaces o las science shops. Se trata, como afirman algunos, de formas de experimentación colectiva y distribuida de la innovación abierta, lo cual los convierte en lugares privilegiados para repensar las relaciones entre ciencia y sociedad.

Es, como todo Living Lab, un espacio de innovación que substituye el modelo tradicional de triple hélice (empresas, administración y universidad) por otro de co-innovación representado en la cuádruple hélice, en el que los usuarios tienen un rol activo durante todo el proceso, tanto en la ideación y planteamiento inicial, como en el diseño de soluciones y pilotaje final. Es por ello por lo que creo que es, además de una manera de repensar la manera tradicional

de producir conocimiento, un instrumento adecuado para atender a una necesidad expresada con frecuencia por la ciudadanía, la de reinventar la política. Ante la política profesionalizada que condena a los ciudadanos a la pasividad y al papel de espectador y votante, emerge la reivindicación del diálogo público, de la colaboración y la co-creación como maneras de gestionar las problemáticas de nuestro mundo.

Ante la pregunta '¿Quién debe diseñar un barrio?', Covadonga Urban Lab plantea una experiencia que podría llamarse participativa, pero que supera los usuales inconvenientes de los procesos participativos al uso. No puede decirse que sea un proceso de arriba a bajo, puesto que las necesidades a las que da respuesta han sido definidas colaborativamente. Y, por otra parte, las posibilidades de que el resultado final quede en un cajón se atenúan por la implicación ciudadana que sostiene el proyecto.

Sí, ciertamente, los equipos de estudiantes que coordiné en el marco de esta experiencia pusieron de manifiesto, aún, la duda acerca del seguimiento que podrían tener sus propuestas: desde levantar un huerto vertical hasta participar en diferentes actividades deportivas, pasando por llevar a cabo una experiencia de 'arte urbano'. Pero la bondad de esta experiencia es que tales propuestas no son 'soluciones' fruto de un grupo de personas expertas que lanzan una idea para que se implemente tal y como ha sido diseñada. En un contexto tal, la duda sería más que razonable. La dinámica del Caovadonga Urban Lab hasta la fecha, a través de sus talleres y sesiones de trabajo, ha mostrado la importancia del trabajo colaborativo y hasta qué punto resulta decisivo lo que en este caso se ha llamado "grupo de interés local" para que los temores se relativicen y la confianza en la participación se incremente.

Pase lo que pase, finalmente, Covadonga Urban Lab habrá supuesto un éxito, el de demostrar que la participación ciudadana puede dejar de ser un problema si se garantizan algunas prácticas esenciales: canales de comunicación ágiles y próximos a la ciudadanía, la elección de temáticas que sean relevantes para la vida ordinaria de las personas, una mirada no restrictiva hacia lo que debe entenderse por participar y una disposición radical a reunir personas legas y expertas con la vocación de que colaboren en un plano de igualdad.

L'ASSOCIACIÓ DE VEÏNS DE COVADONGA: CANVIAR EL MÓN CANVIANT EL TEU BARRI

Bill Phillips

Vicepresident, Associació de Veïns Covadonga

Les associacions comunitàries locals, o Associacions de Veïns, tal i com s'anomenen en català, estan acostumades a tenir paciència. Van tenir paciència durant els darrers anys de la dictadura franquista, reunint-se clandestinament quan es prohibia l'associació, ja que treballaven tranquil·lament per millorar els seus barris. Amb l'arribada de la democràcia, un experiment permanentment amenaçat a Espanya, les Associacions de Veïns es van dedicar pacientment a la presència de serveis bàsics com ara clavagueram, aigua, electricitat i carrers asfaltats, i quan les autoritats no van poder o no volien ajudar, es van dedicar a fer ells mateixos la feina. Aquesta determinació d'obtenir una vida millor per a la comunitat local avui continua, però encara requereix paciència, ja que poques vegades es compleixen les promeses i els governs, ajuntaments i administracions van i venen, sovint abandonant el càrrec abans de complir els seus compromisos. Estem acostumats a estar decebuts.

Va ser, doncs, amb poques expectatives, i amb una certa vacil·lació, que l'Associació de Veïns de Covadonga –una de les associacions més petites d'aquest tipus a la gran ciutat postindustrial de Sabadell– va rebre la invitació a participar en el Projecte UCITYLAB, finançat per la Unió Europea i impulsat per la Universitat Autònoma de Barcelona. La UAB té un campus al barri, amb el qual l'Associació gaudeix d'una excel·lent relació. La iniciativa semblava que tenia el suport de polítics locals de més d'un partit, i també hi participaven diversos grups, entitats i empreses del conjunt de la ciutat de Sabadell. Així que vam decidir que no teníem més remei que participar-hi. Les reunions inicials no van ser especialment prometedores, ja que incloïen el tipus d'activitats grupals afavorides per l'ajuntament quan ha de marcar la casella de "participació ciutadana" i convenç voluntaris benintencionats per assistir a sessions llargues i sense propòsit sobre qüestions que mai arribaran a bon port més enllà d'un breu article i una fotografia del regidor en qüestió al diari local. Però els organitzadors d'aquestes sessions semblaven estar d'acord amb les opinions i suggeriments dels participants. Les propostes per millorar, renovar, implantar i consolidar els canvis al barri pel que fa al medi ambient, la salut, la mobilitat i la socialització –propostes que van rebre l'aprovació de tot cor dels participants– semblaven anar progressivament cap a alguna cosa més específica, una cosa que realment pot succeir.

Es va mantenir cert escepticisme. El projecte era una iniciativa universitària, amb un finançament europeu. Per a aquells que teníem experiència acadèmica, això semblava un fi en si mateix: potser es publicarien uns quants articles, es refinarien els currículums, s'aconseguirien més llocs de treball permanents i promocions internes, s'obtidrien resultats. La participació de la universitat en aquest projecte, però, va donar un gir pràctic. Grups d'estudiants de diverses universitats ca-

talanes, algunes d'elles força allunyades de Sabadell, treballaven intensament en la producció de projectes propis dirigits a millorar la vida i el benestar del nostre barri de Covadonga. Els resultats i troballes d'aquests projectes es van presentar a la gent local, que va poder interactuar amb els estudiants, fer-los preguntes i fer suggeriments en una enriquidora trobada celebrada en un edifici cavernós –una fàbrica tèxtil anteriorment– més coneguda fins ara per ser un col·legi electoral durant el referèndum de l'1 d'octubre de 2017 sobre la independència de Catalunya.

Amb el pas del temps, el projecte semblava avançar en dues direccions separades. Una estava relacionada amb la universitat i l'administració local. S'ha parlat molt sobre el futur de certes fàbriques tèxtils en desús que les autoritats locals van anar comprant gradualment. Fa anys ens van dir que hi hauria una nova escola bressol, una escola primària o fins i tot una escola secundària a l'espai més ampli de tots. Però aquestes idees, com tantes vegades, van quedar en res i en el cas de les escoles primàries i secundàries almenys, en realitat no eren necessàries. Hi va haver altres suggeriments com la possibilitat de convertir la zona en un *hub* d'alta tecnologia, amb la proximitat de l'hospital i el campus universitari actuant com a catalitzadors per transformar el nostre barri en un nou i brillant Silicon Valley. Això no va passar.

Però el projecte UCITYLAB va reunir la Universitat i l'ajuntament, tant en els seus inicis com al llarg del seu desenvolupament, i moltes de les qüestions plantejades durant les sessions de participació per part de la gent local s'adaptaven molt bé als esquemes preparats per les autoritats. Es peatonalitzarien els carrers obstruïts pel trànsit del barri, posant fi a l'ús de carrers residencials com a "corredors de rates". Es podria, així, reduir el soroll i la contaminació; es permetria als nens jugar amb seguretat al carrer; els residents de les cases angleses es podrien reunir a fora sense por de patir un accident; i la gent, en general, podria socialitzar amb els seus veïns al vespre a la fresca com havien fet els seus avis? Una proposta per construir una residència universitària, o una nova facultat o un col·legi d'infermeria a una fàbrica en desús amb camins segurs i sense cotxes que connectin amb el campus ja existent, oferiria una solució beneficiosa per a tothom en aquest moment de crisi climàtica i de sensibilitat ambiental. Com mostren les fotografies del carrer Covadonga, gairebé no hi ha espai per als vianants, mentre els cotxes que travessen el barri posen en perill els residents i omplen el carrer de soroll i fum. Mentrestant, com que cal pagar per aparcar al centre de la ciutat, molta gent que hi treballa estaciona els seus cotxes a Covadonga durant el dia, prenent encara més espai als veïns i veïnes del barri. L'ideal seria que aquest carrer estigués tancat pel trànsit, on estigués prohibit estacionar al carrer i es donés prioritat als vianants i bicicletes, per promoure l'activitat social.

Aquesta iniciativa, en cas que es produeixi, permetria fer aflorar altres propostes. S'expressa una certa preocupació per la dificultat d'arribar tant al centre de la ciutat, a l'oest, com al riu proper, a l'est. Les dificultats provenen del sistema viari en què els carrers paral·lels circulen de nord a sud. En evitar que els vehicles utilitzin el barri com a pas, hi hauria un accés directe i segur entre el riu i el centre de la ciutat. Això contribuiria a un altre dels objectius proposats tant per la gent local com pels projectes estudiantils: l'oportunitat de practicar esports amb itineraris llargs i connectats, inclosos els entorns urbans i de ribera. En cas que passi, és clar. Però hem après a ser pacients. L'altra direcció en què es va avançar el projecte va prometre resultats més immediats: la creació d'una comunitat energètica (veure article sobre comunitats energètiques).

Les diverses idees i iniciatives van sorgir dels activistes i del teixit local de Covadonga i Sabadell, però la possibilitat de reunir tots els agents necessaris perquè progressés ha estat significativament ajudada i catalitzada pel projecte Covadonga Urban Lab / UCITYLAB. Esperem que la resta de propostes, totes elles amb un sòlid suport local i que, sens dubte, volen millorar la vida de la població local, donin els seus fruits. Sense les bases no hi haurà un creixement real, però sempre és benvingut comptar amb el suport institucional i, a més, treballar en col·laboració amb la resta d'actors socials per resoldre els nostres reptes comuns ha de ser el nou camí a seguir.

1 DONES VIDA

Repensant els espais urbans amb perspectiva de gènere

2

Barri de Covadonga a Sabadell

Primera trobada anual de jardins verticals

Expositors de jardins verticals i descoberta del barri. Activitats de natura, guiats, jardí botànic, horts urbans, parc de les olors, conferències i molt més!

1 I 2 DE MAIG DE 2021 DE 9:00H A 20H

Per més informació: www.sabadell.cat/

Patrocinen:

Col·laboren:

3

COVAJUNTS

4

Projecte Covadonga

Disseny del projecte
Aquí s'inclouen els objectius associats amb les etapes de les activitats de l'art urbà i el teatre

0 DIFUSIÓ
Objectiu: Promocionar les activitats de l'art urbà i el teatre per captar l'atenció de joves i nens per motivar-los a participar. Volem que es sentin part activa de la comunitat.
Com ho farem? Mitjançant l'ús de cartells publicitaris i les xarxes socials.

1 INICIACIÓ	2 REALITZACIÓ	3 EXPOSICIÓ
Objectiu: Relacionar-se entre iguals amb respecte i tolerància.	Objectiu: Desenvolupament de la creativitat a través de memortització, expressió i improvisació.	Objectiu: Afavorir la inclusió del barri de Covadonga.
Com ho farem? Efectuant exercicis i jocs teatrals per a conèixer-se entre ells.	Com ho farem? Creació d'una obra de teatre.	Com ho farem? Representant l'obra davant els familiars i veïns.

1 INICIACIÓ	2 REALITZACIÓ	3 EXPOSICIÓ
Objectiu: Descobrir que és el graffiti, quins valors positius en transmet i introducció a la tècnica de l'spray.	Objectiu: Desenvolupar la creativitat amb la manipulació d'elements artístics.	Objectiu: Implicar-se en el procés de transformació del barri.
Com ho farem? Classes teòriques de sensibilització i pràctiques.	Com ho farem? Elaborant dibuixos d'elecció lliure, pancartes i esbossos.	Com ho farem? Efectuar els graffitis a les vies públiques.

Algunes propostes dels estudiants per promoure la reactivació de barri:

Font:

- 1) Paula Molina Cárdenas, Maria Oliver Verdaguer, Paula Ponce López, Francisco Sanchis Deusa, Gorka Sarasola Briera, Ramón Yglesias Jiménez, 2020
- 2) Aleix Tasca, 2020
- 3) David Delcombel, Sara El Idrissi, Antoine Gervasoni, Philippine Colins, Claire Boffelli, Clémence Amiaud, Axel Biraud, Lise Deloustal, 2020
- 4) Laia Fernández Oliveras, Samara Gálvez Pulido, Judith Giménez Alaminos, Lidia Gómez Villarroja, Anna Justo Martínez, 2020

PARTICIPANTS

GRUP D'INTERÈS LOCAL

En el marc de la quàdruple hèlix, el projecte compta amb agents col·laboradors de l'administració pública, la universitat, la ciutadania i el teixit empresarial.

Acadèmia / Universitat

Administració Pública

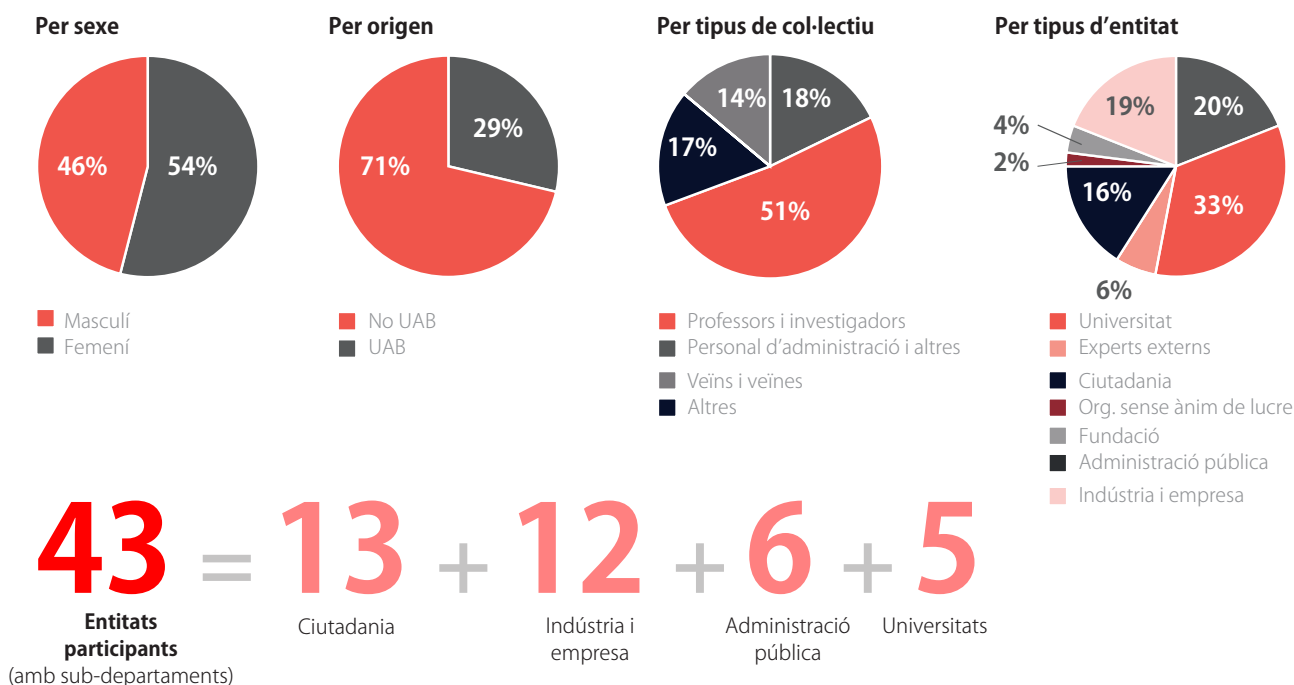
Empresa / Indústria

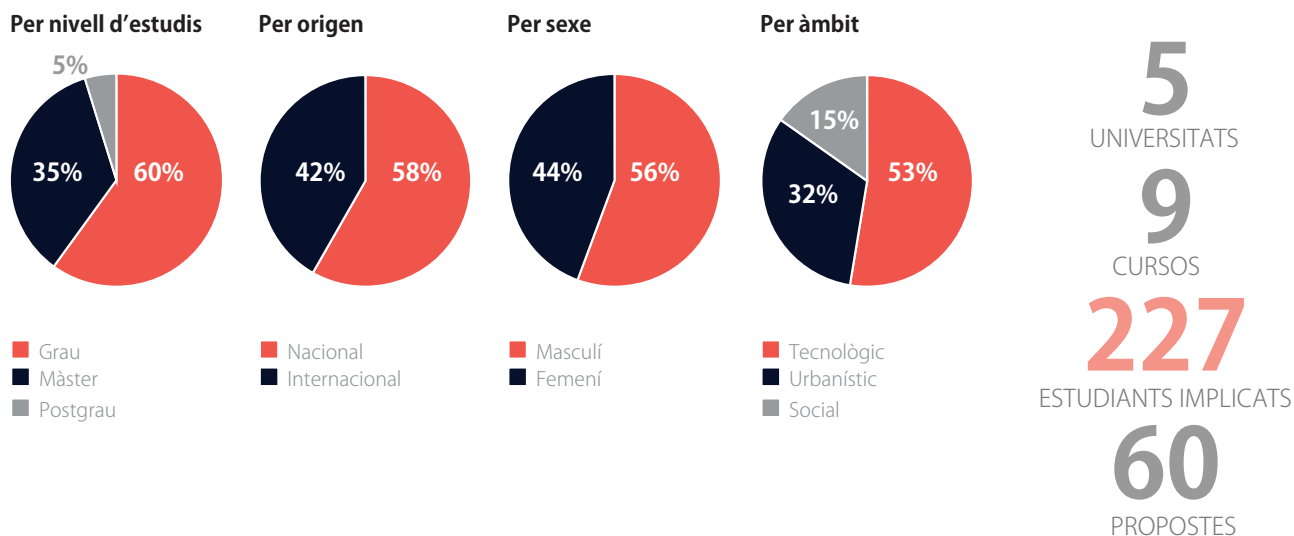
Ciutadania / Societat

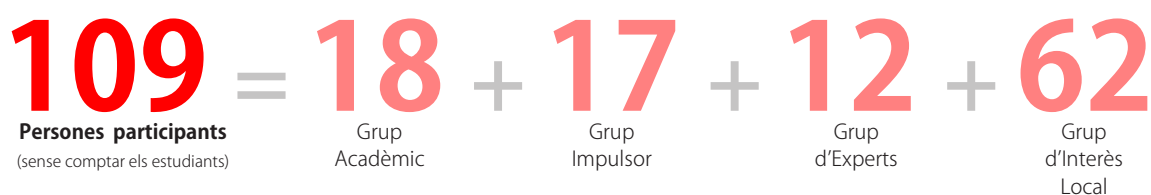
DADES DE PARTICIPACIÓ GLOBALS:

DADES DE PARTICIPACIÓ ACADÈMIQUES:

DADES DE PARTICIPACIÓ DEL GRUP D'INTERÈS LOCAL:

PARTICIPANTS ACADÈMICS

Al llarg de l'any 2020, al procés engegat en el Covadonga Urban Lab hi han participat cinc universitats amb diverses assignatures de diferents estudis que han proporcionat una visió del barri i una aproximació als reptes transversal i complementària.

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

Grau en Psicologia

Psicologia Social - Pràctiques integrades

Professor responsable: Miquel Domènech.

Alumnes: Maria Senabre / Laia Solé / Marta Valera / Mar Viniegra / Víctor Virgili / Abel Ayala / Pol Bellera / Àurea Carrizo / Meritxell Cruz / Tony Estrella / Sofia Caterineu / Maryam Essousi / Hee-Kyeong Jeong / Judit Surinyach / Sandra Villegas / Mar Rodellar / Paula Sanchez / Joan Pubill / Xènia Pla / Carlos Pérez Ruiz / Laia Fernández / Samara Gálvez / Judith Giménez / Lidia Gómez / Anna Justo / Paula Molina / Maria Oliver / Paula Ponce / Francisco Sanchis / Gorka Sarasola / Ramón Yglesias.

Grau en Geografia i Ordenació del Territori

Geografia Humana Aplicada

Professor responsable: Pau Avellaneda.

Alumnes: Òscar Alemán / Adelaida Corbera / Carles Cuadras / Aina Lasauca / Sandra Páez / David Rodríguez / Aleix Taltavull / Adrián Vandellós / Arnau Xerta.

Grau en Estudis d'Arquitectura

Urbanística 3

Professora responsable: Nadia Fava.

Alumnes: Brian Abel Morales / Eudald Cadanet / Gabriela Ivanova / Nil Brussosa / Aina Caballero / Joan Bonaterra / Arnau Corominas / Daniel Fernández / Arnau Ferrer / Carla Martínez / Alberto López / Joel Banús / Oriol Tarrés / Ecehan Erarici / Maria Gascons / Eduard Hermoso / Gülsah Nigar Akgün / Agnès Barceló / Maria Font / Míriam Castro / Oriol Galí / Maria Juncà / Imen El Bahri El Kessisser / Marc Agustí Garcia / Zhara Kiryakova / Gamze Hazal Tarakçı / David Masbernat / Pau Molina

Grau en Empresa i Tecnologia

Projectes d'innovació tecnològica

Professora responsable: Glòria Estapé.

Alumnes: Pere Feliu / Fernando López / Juan Diego Recio / Alejandro Álvarez / Laura Garrido / Sara Damasco / Jordi Ambrós / Mireia Bonvehí / Georgina Fornés / Roger Franch / Adrián Guillén / Manel Pérez / Gerard Ramon / Meritxell Gumà / Paula Català / Ona Navarro / Leila Benson / Aleix Díaz / Anna Barba / Gemma Bergé / Arnau Bonet / Lilianna Martirosyan / Isabel Miralles / Lluís Timoner / Alberto Córcoles / Josep Celma / Victor Ribas / Carlos Ots / Gerard Gutiérrez / Xavier Gines / Alexandre Tapies / Gerard Sánchez / Sergi González / Jaume Catot / Joan Ribalta / Joan Picanyol / Martí Ras / Ainoa Gonzalez / Martí Mulinari / Àlex Montalvo / Eric Navarro / Sergi Fuentes / Albert Casamitjana.

Geografia Social i Cultural

Professor responsable: Pau Avellaneda.

Alumnes: Toni Amén / Juan Bahi / Jesica Caravaca / Aleix Millet.

Urbanística 4

Professora responsable: Marta Carrasco Bonet

Alumnes: Alba Arco / Maria González / Joan Turón / Laura Gomila / Paula Valls / Fatumata Ba / Ferran Gonzalvo / Joana Plana / Javi Arrabal / Marc Inglés / Aleix Rueda / Isabel Mota / Ferran Ponce / Aleix Sobrerroca / Bernat Berenguer / Aníbal Castillo / Santiago Carlo Musso / Àngel Puigfel / Judit Sabrià / Ricard Targarona / Marçal Anglada / Martina Baredes / Lavinia Dragos

Master in Management / Digital Transformation

Professor responsable: Rubén Cánovas Mas.

Alumnes: Quentin Chacón / Florent Cardini / Natalia Contre-
ras / Gabrielle Amorim / Marlène Gleizes / Yassine Aouam /
Thomas Picado / Pierre/Jean Fattaccioli / Alexandre Pouy-
mayon / Paul Rousselott / Thomas Mesnil / Antoni Valentic
/ Abdoulaye Sylla / Kouassi Kouakou / Marco Sancey / Rob-
in Masson / Korbinian Agustin / Walter Da Silva Loureiro /
Elise Dana / Sacha Farsy / Renan Giraud / Maeva González /
Hugo Helak / Julia Scheel / Julia Simon / Nicole Sauvé / Emilie
Nguyen / Alexandra Saint-Martory / Marine Paquez / Célia Ro-
giez / Camille Penard / Mélanie Berthelot François Cuyaubere
/ Vincent Felipe / Arnold Berard / Théo Girard / Flore Allauzen
/ Marjorie Bessiere / Thibaud Cazals / Julie Gleizes / Camille

Collineau / Hugo Cuquemelle / Tristan Chalvet / Zita De
Couespel / Sarah Domenech / Adrien Esteve / Bastien Gouin
/ Claire Gobillot / Bérengère Itey / Estelle Lataste / Maxime
Tourné / Félix Mansard / Mathis Vincent-Petit / Hugo Piolet
/ Melvin Philis / Syrine Née / Yohan Rossi / Clara Rojewski /
Romane Zeghad / Guillaume Ngoumou / Ralph Pedersen /
Sonni Martei / Charles Ryssen / Clément Mazzoni / Robin Ler-
oux / Jeanne Levesques / Elise / Simon / Margaux / Rhea /
Antonie Gervasoni / Philippine Colins / Lise Deloustal / Axel
Biraud / Sara El Idrissi / David Delcombel / Clémence Amiaud
/ Claire Boffelli

**UNIVERSITAT POLITÈCNICA
DE CATALUNYA**
BARCELONATECH

Postgrau en Smart Cities Trebball final de postgrau

Professora responsable: Blanca Arellano.

Alumnes: Fatiha Hassouni / Max Segovia / Oriol Ramon /
Mónica Chiwo/ Mariana Jiménez / Francisco José Rossetto
/ Eduardo Vera / Silvina Warde / Janaina Cezario / Manal El
Mamoun / Mahmoud Ragab.

laSalle

Universitat Ramon Llull

Màster en Tecnologies per les Smart Cities i Smart Grids / Treball final de màster

Professor responsable: Ramón Martín de Pozuelo.

Alumnes: Gemma Pasqual Auladell / Iván Fernández Martín
/ Tomás García Mirabet

SOBRE EL PROJECTE

UniverCity Action Lab (UCITYLAB)

Linking European universities with their urban stakeholders to jointly address societal challenges

El projecte UCITYLAB vol reforçar la relació entre les Institucions d'Educació Superior (IES) i els diferents agents del territori per facilitar l'intercanvi i la fluïdesa de recursos, incentivar la rellevància social dels currículums de les IES a partir del compromís social i involucrar la comunitat acadèmica i universitària en la resolució de reptes socials i urbans reals. Quatre experiències europees que connecten les universitats amb la societat a partir de la resolució de reptes urbans, alhora que es desenvolupa la responsabilitat social i ambiental i es promou la innovació i l'emprenedoria entre els estudiants participants.

Així, el projecte pilot COVADONGA URBAN LAB està promogut per la Universitat Autònoma de Barcelona en el marc d'aquest projecte ERASMUS+, durant el qual hi ha hagut una important implicació tant en el nombre d'universitats locals i els seus estudiants, com del nombre d'agents locals. Tots ells han participat del projecte en diferents processos: per una banda, amb des de les seves assignatures els estudiants han posat a disposició la seva creativitat per buscar solucions als reptes plantejats; i per altra banda, participant a les sessions col·laboratives, els agents locals han identificat els reptes urbans i socials del barri de Covadonga i la ciutat de Sabadell.

El conjunt d'aquest treball aporta una mirada participada, transdisciplinària i transversal a les problemàtiques actuals i obre la porta a seguir treballant sobre les múltiples solucions aportades.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Equip Covadonga Urban Lab

Konstantinos Kourkoutas, PhD

Coordinador CORE Smart Cities UAB
Investigador & Coordinador Principal

Marta Carrasco Bonet

Tècnica de Coordinació

Àngela Serrano Ferigle

Cap de la Unitat de Desenvolupament
Estratègic de la Recerca UAB

Gemma Ortega Solsona

Comunicació i edició
Parc Recerca UAB

Andrés Paino Maso

Estudiant de Màster en pràctiques

Webs

Pilot Covadonga Urban Lab
<https://www.covadongaurbanlab.cat>

Repositori digital
<https://unicorn.uab.cat>

Projecte UCITYLAB
<https://www.ucitylab.eu>